- [illegible]ſæ [illegible]ris [illegible], et [illegible]ita= [illegible]uel
  - Ratione uirtutum uel
    - In proximis inſtrumentis & harũ quædã sũt
      - Mediatæ ut
        - Appetitiua
        - Concoctiua
        - ſiergo
          - Plus poteſt appetitiua, quàm concoctrix, ſequitur ſpecies fluxus chyloſi, in quo excrementa chylo admixta non ſunt concocta.
          - Plus poteſt concoctrix, quàm appetitiua, egeſtiones ſunt paucæ quantum in ipſis eſt.
          - Vtraque exuberat appetitiua, & concoctrix, fit fluxus quem ſtercoroſum appellant, apparent hic excremẽta concocta quantitate tantum peccantia, ratio quia minor eſt diſtributio, quàm aſſumptio alimenti.
      - Immediatæ ſunt ut
        - Cõtentiua
        - Expulſiua
        - uel ergo
          - Pariter fortes ſunt, tunc excrementa ſunt ſecũdum naturam quantum in illis eſt.
          - Expulſiua plus poteſt, quàm contentiua, tunc ſequitur tantũ humiditas alui maior, quã oporteat.
          - Expulſiua fortis / Contentiua uero
            - Diminuta, fiet fluxus chyloſus, in quo excremẽti alui coctis pars chyli miſcetur.
            - Ablata ſequitur fluxus liẽtericus, in quo excernitur cibus ſicuti aſſumptus eſt.
          - Contentiua fortis, expulſiua uero debilis, tunc ſequuntur flatus, & rugitus alui, & tumores, & pauca egeſtio.
          - Pariter debiles ſunt, ſequitur anxietates ſtomaticæ, cũ neq; cõtentiua contineat, neq; expulſiua expellat, præſentia.n. materiæ ſuffocat calorem, et deprauati uapores generantur, unde ſequuntur anguſtiæ tum uentriculi, tum cordis, tũ cerebri.
    - In adiacentibus.
      - Proximis
        - Meſenterij
          - Inflammati, & tunc ſequitur ſiccitas alui ſtante inflammatione.
          - Obſtructi, & tunc ſequitur fluxus chyloſus, cũ excrementis concoctis, differt ab eo qui ex uitio contẽtiuæ, quoniam eſt maior copi[illegible] in excrementis, & fl[illegible] non percipitur in uentri[illegible], neque grauitas.
        - Epatis
          - Calefacti, & ſequitur ſiccitas alui.
          - Refrigerati, & ſequitur fluxus epaticus, cum excremento ſimili loturæ carnis.
        - Venarum ad Lienẽ.
          - Vbi obſtruuntur, ſequitur fluxus materierum nigrarum, huius ſignum tenſio, & grauitas in hyppocondrio ſiniſtro.
        - Lienis
          - Inflammati, & ſequitur dyſenteria pernitioſa materiæ melancolicæ adurentis.
          - Refrigerati, & ſequitur fluxus nigrorum ſine dyſenteria, aut febri quantum in ipſis eſt.
      - Remotarum partiũ
        - Cerebri
          - Et ſequitur fluxus quem catharralem uocant.
        - Membrorũ ac totius habitus corpis
          - Calefacti
            - Calore ſimplici tunc diarræa fit ſimplex tranſmiſſibilis ad inteſtina.
            - Calore putredinali, & fit fluxus colliquatiuus, ut in febribus peſtilentibus.
          - Refrigerati, tunc ſequitur fluxus ſeroſus, & aquoſus, ut in extreme tabefactis, & pernitioſa Hydrope.
  - Ratione utilorum uentriculi.
    - Trãſuerſalium
    - Obliquorũ
    - uel ergo
      - Vtriq; pariter humectantur, et tunc ſequitur alui mollities propter fortitudinem expulſiuæ, & debilitatem contentiuæ.
        Expulſiua enim corroboratur ab humido, contentiua à ſicco.
      - Vtrunq; uillorum genus pariter exiccatum eſt, tunc in principio quidẽ aluus ſicca eſt propter fortitudinẽ contẽtiuæ, et debilitatẽ expulſiuæ: Sucedente tamẽ tempore humectatur ob multitudinẽ materiæ ſuffocantis calorem, & relaxantis emollientisq́; utrunq; uillorum genus.
      - Tranſuerſales quidem exiccantur, obliquo uero humectantur, tunc ſequitur id quod diximus de expulſiua, & contentiua debili.
      - Obliqui exiccantur, et tranſuerſales humectantur.
        - Equaliter, tunc ſequitur quod dictũ eſt ubi æqualis ſit uirtus contentiua, & expulſiua.
        - Inæqualiter etſi
          - Maior eſt exiccatio obliquorũ, quàm humiditas tranſuerſalium ſequitur ſiccitas alu[illegible]
  - Quantitate, ſequitur humiditas alui ut dictam eſt de [illegible]
  - [illegible]ne materiæ peccantis
    - Qualitate
      - ciborũ ut
        - Lubricantia & humectantia, ut Fructus orarij.
        - Humectantia, & abſtergentia, ut Ptiſana, ficus recentes.
        - Abſtergentia, & erodentia, ut Salſamenta, oliuæ, ficus aridæ.
        - Pungentia, & ſtimulantia, ut Allia, cepæ.
      - Excrementorũ quæ cibis proportione rñdent.
        - Abſtergendo, & humectando, Pituita dulcis
        - Lubricando — Pituita inſpida
        - Abſtergendo cũ corroſione — Pituita ſalſa
        - Stimulando — Bilis
        - Hæc excrementa, uel in uentriculo generãtur, uel extrinſecus aduenĩũt ut ab epate, à uenis, aliene, à cerebro, ut ſupra determinatum eſt.
  - Ratione extrinſecorum ut
    - Ab aere ut
      - Frigido propellente, & exprimente.
      - Humido lubricante, & humectante.
      - Calido & humido putrefaciente.
      - Calido & ſicco colliquante.
    - Aëri reſpõdebũt ut uigiliæ, ſomnus, motiones, quietes ſupfluæ, tũ animi, tũ corporis.
    - Ab amputatione membri unde ſequuntur fluxiones ſanguinis, propter ſanguinem ad amputatum membrum deferri ſolitum excretum poſtea ad loca inteſtinorum.

Tabula ex commẽtarijs Galeni.

- Humiditas alui fit uel propter
  - Superfluitatem alimenti, quæ fit propter nimiam appetentiam, quæ fit propter frigiditatem, demũ ex ſuperfluitate ſequitur humiditas alui, quoniam hepar plus attrahit quàm oportebat ex cibi quantitate.
  - Citam excretionem quæ fit uel propter
    - Humores bilioſos proritantes.
    - Fortitudinem expulſiuæ, & debilitatẽ retentiuæ fit aũt
      - Debilitas retẽtiuæ propter ſuperfluam humiditatem.
      - Fortitudo expulſiuæ propter ſuperfluam ſiccitatem.

IO. BAPTISTÆ MONTANI VERO-NENSIS PHILOSOPHORVM,

ac medicorum omnium ſui temporis facile principis,

IN SECVNDVM LIBRVM *Aphoriſmorum Hippocratis Lectiones, ſum-ma cura collectæ, exactiſsimaq; diligen-tia recognitæ, & nunquam hactenus impreſſæ.*

Cum Gratia & Priuilegio.

NVLLA SINE LABORE

EST VIRTVS.

VENETIIS *apud Balthaſſarem Conſtantinum ad Signum Diui Georgij.* M D LIIII.

CLARISSIMO
Baſsiano Lando Placentino, Medicinæ profeſſori celeberrimo, Balthaſsarius Conſtantinus. S. D.

MVLTA equidem Philoſophiæ genera eſſe inuenio (Baſſiane doctiſsime,) ſed nullum fortaſſe (mea ſententia) ipſa medica philoſophia præſtantius. In quam opinionem hac ratione potiſsimum adducor, propterea quòd uideo medicinam artem curatricem tùm corporis, tùm animi. Quod quidem quantum ſit ueritati conſonum, demonſtrant nobis ſcri

pta Hipp. Gal. & omnium medico-
rum uolumina. Hac igitur ratione ef-
ficitur medicinam eſſe partem philoſo-
phiæ in rebus particularibus præſtan
tiſsimam. Quæ quidem poſt Gal. Fe
licia tempora ad hanc uſq; noſtram
ætatem adeo neglecta eſt, ut per ali-
quot ſecula partim ſepulta fuerit, atq;
ex genere humano expulſa multum &
diu delituerit, partim etiam multis &
infinitis tenebris adhuc obruta ferè
iacuerit, niſi illam uiri celeberrimi ſe-
pultam excitarent, & à tenebris in lu
cem reuocarent. Cœpit autem flore-
re, & quaſi ſurculos producere ſub
Leoniceno uiro doctiſsimo Montani
præceptore, qui partim æditis uolumi-
nibus, partim uiua uoce medicinæ ſtu-
diis lucem attulit maximam. Sub alum-

no uero eius Montano, qui eruere me dicinam è Barbarorum manibus pro uirili conatus eſt, & folia, & flores, & fructus uberrimos produxit, quoniam in hac facultate mirum in modum excelluit, ut tu ipſe es locupletiſsimus teſtis, qui ſub eius diſciplina educatus in locum, & dignitatem Montani ſuc ceſſor creatus es, & meritò. Non eſt igitur mirum, ſi fructus eo tempore pro duxerit, ſiquidem ipſe Montanus toto uitæ ſuæ curriculo nihil aliud tentaue rit, quàm ut antiquorum ſcripta declarans, & illorum arcana patefaciens ſtudioſis oculos aperiret, & ad uerã huius ſcientiæ cognitionem perduceret, id quod ſic ipſe perfecit, ut ex illius Gymnaſio innumeri ferè uiri artis me dicæ peritiſsimi tanquàm ex equo tro-

iano prodierint. Nunc uero & ſi id amplius uiua uoce præſtare nō poteſt, plurima tamen eius ſcripta, quæ ex-ſtant, & in multorum penetralibus de liteſcunt, ſi ædantur, negocium abſol-uent. Quamobrem ego hortatus etiam ab excellenti, & docto medico Vin-centio Caſali nec labori, nec impenſis parcere omnino decreui, immo quid quid illius ſcripti ad manus meas per uenerit in uulgus ædam, ut habeant ſtu dioſi, unde Montani doctrinam exhau riant, & deguſtent. Itaq; in ſecundum Aphoriſmorum librum doctiſſimas il lius explanationes noſtris prælis impri mendas curauimus, quas ſub tuo nomi ne Baſſiane doctiſſime nobis ædere placuit, ut & talem & tantum habe-ant patronum, ut ab inuidorum maledi

ctis eas defendendas ſuſcipias, & tuo iudicio caſtiges. Vale, & me, ut fa-
cis ama.

- Alimentum in ſe ipſo conſideratum uariatur uel
  - Subſtantia
    - Reſpectu nutri.
      - Multi nutrimenti. — Caro porcina.
      - Pauci nutrimenti. — Olera.
    - Reſpectu ſucci
      - Boni ſucci — Oua ſorbilia.
      - Mali ſucci — Salſamenta.
  - Modo ſubſtantiæ
    - Duritie — Caro aſſata.
    - Mollicie — Iuſcula.
    - Denſitate — Citonia.
    - Raritate — Ficus.
    - Grauitate — Panis azimus.
    - Leuitate — Panis optime fermentatus.
    - Aſperitate — Panis fabaceus.
    - Lenitate — Butyrum.
  - Qualitate
    - Tactili
      - Calidum — Naſturtium.
      - Frigidum — Lactuca.
      - Siccum — Salſamenta.
      - Humidum — Pepones.
    - Guſtabili
      - Dulce — Mel.
      - Amarum — Intybum.
      - Et reliqui ſapores medij.
    - Odorabili
      - Beneolens — Ocymum.
      - Fœtens — Allium.
    - Viſibili
      - Album
      - Nigrum
      - Et reliqui colores medij.
  - Quantitate
    - Multa — Seſquilibra panis.
    - Pauca — Vncia.
  - Motu
    - Alterationis
      - Quod facile concoquitur — Ouum ſorbile.
      - Quod ægre concoquitur — Piſces cetacei.
    - Locali.
      - Quod facile diſtribuitur — Ius uinum.
      - Quod ægre diſtribuitur — Caro toſta, caſeus.
  - Horis
    - [illegible]
    - Vtriſque.
  - Ordine
    - Vt ſi præponatur molle duro.
    - Vel præponatur durum molli.
    - Et ita de reliquis oppoſitis.

Peſsimum alimentum, quod pauci nutrimenti, mali ſucci, fœtidum, frigidum, ſiccum, amarum, nigrum, durum, denſum, graue, aſperum, concoctu difficile quod male diſtribuitur, ſicut lien bouis aſſatus, ſicut panis fabaceus, caſeus ualde antiquus, & talia multa.

Optimum alimentum, multi nutrimenti, optimi ſucci, ſapore iucundum, colore album, qualitate tactili temperatum, medium in duricie, ſoliditate, grauitate, facile concoctu, facile diſtributu, talis eſt pulpa CAPONVM, PHASIANORVM, PERDICVM.

Reliqua quæ magis accedunt ad hæc, & magis recedunt ab oppoſitis illa ſunt temperata.

- Alimentum in relatione ad uirtutem uariatur uel quia
  - Expiat
    - Qualitate
      - Calefaciens.
      - Frigefaciens.
      - Humectans.
      - Exiccans.
      - Attenuans.
      - Craſſefaciens.
    - Subſtantia
      - Tenue — Ptiſanæ corpus.
      - Tenuius — Ptiſana colata.
      - Tenuiſsimum — Mellicratum.
  - Conſeruat
    - Subſtantia — Quæ æquet materiam reſolutam.
    - Qualitate — Quæ æquatur temperaturæ.
    - Quantitate — Quæ æquatur uirtuti concoquenti.
  - Auget
    - Subſtantia — Quæ ſuperet materiam reſolutam.
    - Qualitate — Quæ auget calorem concoquentem.
    - Quantitate — Quæ auget facultatum uires.

IOANNIS BAPTISTÆ MONTANI Veronenſis in ſecundam particulam Aphoriſmorum Hippocratis,explanatio.

APHORISMVS I.

IN QVO Morbo ſomnus laborem facit mortale.

HIC Secundus liber eſt utiliſſimus harum ſeptem particularum.in hoc libro intentio Hippo. eſt agere de omnibus ſex rebus non naturalibus.ſ.quomodo alterent corpus noſtrum, & cum has ſex res non naturales multa ſequantur Symptomata,ideo ab his ſex rebus non recedit,& hoc miro artificio facit,acturus.n.de his rebus incipit à ſomno,quia ſomnus maxime utilis eſt ad coctionem, nam ex coctione,et cruditate ſequuntur omnia bona,uel mala,imò natura noluit eſſe niſi pro concoctione in animalibus,ergo ab ipſo tanquã à quodam principali incipit. Sed ante quàm lõgius progrediar, oportet primũ declarare quid ſit ſomnus,nam à multis etiam declaratur,& præcipue à Concil.ubi diſputat , an ſomnus conferat , an noceat principio paroxyſmorum,ubi multa adducit . ante quàm definio quid ſit ſomnus,explicabo cauſas ſuas:formalis cauſa ſomni & ſecundum Ariſt. & ſecundum Gal.& Hippo.(in hoc enim ſunt concordes medici & philoſophi) nihil

eſt aliud, quàm refrigeratio primi ſenſiterij, ſicut ipſum definiuit Ariſt. & ſi primum ſenſiterium eſt cerebrum, erit refrigeratio cerebri, ſi uero ſit cor, erit refrigeratio cordis. tamen uidebimus quòd erit refrigeratio utriuſque, & hæc refrigeratio eſt ſuauis, non offendens, ſed iuuans: quæ refrigeratio primi ſenſiterij habet ſuas cauſas, habet enim cauſam materialem primo, et ſunt uapores humidi, ut dicit Ariſt. primo meteor. dicit enim quòd duplex eſt uapor, ſiccus, & humidus. ita ut in homine reperiantur iſti duo uapores, & ubi uapores humidi eleuantur in corpore ad primum ſenſiterium, tunc cauſant ſomnũ, eo quia ipſum refrigerant, nam dum eleuantur iſti uapores in corpore, & aſcendunt ad primum ſenſiterium, tunc ibi condenſantur, & faciunt ſomnũ, non aliter quàm fiat in aere, nam ubi è terra ſunt elati uapores humidi in aere, condenſantur in pluuiam, unde poſtea cadens refrigerat aerem ipſum, et ita uapor humidus eſt materia ſomni, habemus igitur cauſam formalem ſomni, nimirũ refrigerationem primi ſenſiterij, habemus materialem, qui uapor eſt, & non quilibet, ſed humidus. cauſa efficiens ſomni eſt calor naturalis, & non quilibet calor, ſed mitis, ſuauis, faciens uapores: ut enim fiant uapores in terra, non requiritur calor igneus, nec frigus maximum: ideo dicebat Ariſto. quòd tempore æſtatis non fiunt pluuiæ, quia calor igneus non facit uapores, ſed ſiccat & reſoluit uapores, & dicebat quòd qui plurimum uini bibunt, non dormiunt,

eo quia refrigeratur calor, & non poſſunt generari uapores, nam frigiditas illa non ſinit uapores eleuare: requiritur igitur calor ſuauis, & mitis: propterea circa uer ipſum multiplicãtur uapores, ideoq; pluuiæ. finalis cauſa eſt, ut fiant concoctiones, & calor naturalis augeatur, mulplicetur ſanguis, & tandem uita ſuſtentetur, & hæc eſt utilitas ſomni, eſt igitur ſomnus ſecundum Ariſto. refrigeratio primi ſenſiterij, propter uapores humidos, dulces, & ſuaues, elatos à calore naturali, miti, & ſuaui, ut concoctio fiat, & ſpiritus reſocillentur, & hæc eſt definitio datus quid, et propter quid. Vbi modo ſomnus declinet ab aliqua iſtarum cauſarum, uel à pluribus, uel ab omnibus, efficietur non, naturalis, & tanto magis erit non naturalis, quanto magis declinabit ab iſtis cauſis, & in his extenſiue excedet: erit igitur ſomnus non naturalis primo quando cauſa efficiens non erit naturalis, ut ſi ſit calor igneus, tunc ex tali calore fit illa ſpecies ſomni, quæ dicitur cataphora. i. inclinatio ad ſomnum, cũ tamen nõ poßit dormire, ut in lib. prognoſt. ab Arabibus dicitur ſubeth. à græcis caros cũ dormiunt & uigilant homines. eſt. n. permixta uigilia cũ ſomno, & hoc eſt eò quia licet materia ſit apta in corpore, ut poßit fieri ſomnus naturalis, quia ſint uapores humidi unde inclinant ad ſomnũ, tamen quia ad eſt calor ille igneus non naturalis, qui incendit uapores illos, non poteſt dormire, & Gale. dicit quòd ſomnus hic prouenit, quoties eſt plurimus ſanguis in corpo=

re, qui ebuliat. ex tali.n.ebulitione eleuantur uapores, ſed illa ebulitio ſi ſit ignea, nõ permittit dormire, id eſt ſi calor igneus uincit humiditatem uaporum, tunc motus iſte uertitur ad uigilias, quòd ſi uapor humidus. uincit et ſuffocat calorem igneum, tunc fit ſopor merus, qui dicitur ab Arabibus ſubeth. habetis igitur quo modo à cauſa efficiente fiat ſomnus nõ naturalis. poteſt etiã prouenire à cauſa extrinſeca, et ab intrinſeca, ab extrinſeca, ut à ſola feruido nam calor igneus, qui eſt cauſa mali ſomni, tollit ſomnũ, et eſt ab extrinſeco, ab intrinſeco, ut à calore febrili igneo. poteſt ẽt fieri à cauſa materiali ſomnus nõ naturalis, ut quando uapor non eſt uapor opportunus, & mitis, ſicut deberet, ut cũ peccat qualitate, aut quantitate: quantitate ut cum plurimi uapores eleuantur, licet ſint benigni, & non ſit mutata cauſa efficiens, nec aliæ cauſæ, tamen quia ſunt plures uapores quàm oporteret, generatur ſomnus profundior: qui non habet aliam malitiam, niſi quòd eſt profundior, & eſt cum quis aliquantulo plus, quàm oporteat biberit. à qualitate etiam fit non naturalis, cum uapores qualitate peccant, ut cum ſint frigidi nimis, & hic eſſe poteſt etiam à cauſa intrinſeca, uel extrinſeca, ab extrinſeca, ut cũ quis comederit multas lactucas, tũc efficitur uapor frigidus, et humidus plus habens humiditatis, quàm oporteat, et nõ habet calorem illũ, quem deberet habere: licet habeat calorẽ. nam omnis uapor calidus eſt, tamen factus eſt frigidior. idem cõtingit à cauſa intrinſeca: ut

cum quis habet humorē intrinſecum frigidum, & humidum, ut ſunt illi frigidiores, & pituitoſi: et ideo ratione uaporum fit ſopor ille magis, & minus. poteſt etiam prouenire ſomnus à tertia cauſa, à formali ſcilicet, ut cum refrigeratur primum ſenſiterium, ſiue cor, ſiue cerebrum, & hoc poteſt contingere, aut à cauſa intrinſeca aut extrinſeca, ita quòd non immutentur aliæ cauſæ, nec materialis, nec efficiens, ſed immutetur tantum formalis, & hoc poteſt eſſe ab extrinſeca refrigeratione poſitiua, et priuatiua. priuatiua ut quando nihil extrinſecus accidit: exempli gratia ut cū quis laborauerit, & ſe exercuerit in labore importuno, unde cauſetur reſolutio caloris: ex ea reſolutione refrigeratur primum ſenſiterium: & hoc non eſt quia aſcendant uapores, imò ſunt reſoluti, ſed tantum fit propter refrigerium primi ſenſiterij, quoniam calor cordis eſt reſolutus, & potius dicitur impotentia uigilandi, quàm ſomnus: quia non contingit à uaporibus poſitiue. à cauſa extrinſeca, uerbi gratia, cū quis ſumpſerit papauer, licet papauer ſit frigidum & ſiccum, ut dicit Galenus. tamen inducit frigiditatem in calorem, & ſpiritum, & refrigeratur primū ſenſiterium, & formaliter fit ille ſomnus, ſtante cauſa materiali, et efficiente naturali, & nō immutatur aliud, niſi primū ſenſorium. quandoque etiam fit talis ſomnus propter congelationē, quæ congelatio apud græcos dicitur cathochus, & de hoc loquitur Gal. in prognoſticis, quòd tales permanent ſtupidi, qui cathocho laborant & di=

cuntur ab Aui. congelati,quia cōgelatur cor abſq; ua pore,& hoc fit propter aſſumptionē alicuius ueneni.

Quoniam multi ſcholares dubitarunt,qui dixerunt ſe non ſatis aſſequtos Aphoriſmum ſecundæ particulæ 29.de minoratiuis ideo paucis iterum rem abſoluam : audiuiſtis quemadmodum in principio non licet purgare aliquomodo cū Pharmacia ſoluente,niſi materia Turgeat. nam in principio nullomodo cum medicinis ſolutiuis euacuanda materia eſt: ſed ſi materia eſt euacuanda,erit aut cum ſanguinis mißione,& hoc clarum eſt, uel cum medicinis lenitiuis euacuanda in principio eſt, ut cum materia contenta eſt in primis uenis,& in inteſtinis. Quantum uero ad ſolutionem illius loci, ubi uidetur concedere minoratiua in principio,debetis ſic ſoluere,& reſpondere,quòd Galenus in Com.dicit. PVRGARE, non autem dicit pharmacare, uerba Galeni ſunt hæc formalia: NONNVNQVAM ET PVRGATIO: non autem dicit φαρμάκευειν:nam purgare communius eſt quàm pharmacare,pharmacia enim dicitur tantum de medicinis ſolitiuis, purgatio uero de quacunque purgatione,& ideo non negamus nos, quin principio materia ſit euacuanda,imò mouenda eſt, ſed non eſt mouenda cum ſolutiuo medicamēto,niſi materia ſit furioſa, neq; cum medicina lenitiua medicari oportet, ubi materia furioſa ſit; quomodo in acutis morbis niſi materia cocta ſit,uel fuerit furioſa,non eſt purgandum cum medicina ſolutiua,et hoc ſatis.accedo modo ad rem pro-

poſitam pro declaratione aphoriſmi ſecundæ particulæ declarabam cauſam, & eſſentiam ſomni, quòd ſit refrigeratio primi ſenſiterij, propter calorem naturalem, quæ eſt cauſa efficiens. formalis cauſa eſt refrigeratio moderata, cauſa materialis erant uapores humidi, & ſecundum medicos primũ ſenſiterium eſt cerebrum, ſecundum Ariſt. cor ipſum. & Io. Dameſcenus facit Aphoriſmũ, quo admonet, ubi diſcrepat Gal. ab Ariſtot. non eſſe neceſſarium, ut nos intromittamus, quando res eſt difficillma. cauſa finalis eſt coctio alimenti, ut ſeparetur utile ab inutili ad hoc, ut corroboretur calor naturalis: ſomni uero non naturales ſunt oppoſiti his, neq; erit hoc difficile ſcire cum quis norit qui ſit ſomnus naturalis. Somni non naturales dicuntur qui habent cauſas oppoſitas, exempli gratia, quicunq; ſomnus qui fit à calore igneo, non naturalis eſt ſomnus, uergens ad uigilias, et dicitur CATAPHORA SIVE AGRIPNOCOMA, & ſicuti ſomnus eſt naturalis à calore naturali, ita ſomnus non naturalis à calore non naturali ſcilicet igneo, qui dum agit in materiam igneam, alioqui etiam dulcem, ut in ſanguine, facit uapores, illos acres, ita ut animal nõ poßit percipere ſomnum naturalem, ſi uero cauſetur à materia non naturaliter ſe habente, ut à uaporibus malis, tunc etiam poteſt fieri à materia ſiue cauſa, uel intrinſeca uel extrinſeca; cauſa uero formalis huius ſomni erit refrigeratio non naturalis, & mitis, ſed refrigeratio ſtupefaciens. quo-

niam igitur ſomnus naturalis fit ut cõficiatur alimentum, & ſuſtineatur animal, & calor refocilletur, ubicunque oppoſitum fiet, erit cruditas, & perturbatio in obiectum, in quòd agit, & potius debilitat naturam, nam ubi nõ eſt cauſa efficiens naturalis, nec materialis, nec formalis, nec finalis, quæ potius congelat primum ſenſiteriũ, quàm refrigerat, ſed præter naturam, dicuntur ſomni nõ naturales. Conſequenter habetis quæ ſint uigiliæ naturales, & quæ ſint non naturales, naturales erũt illæ quæ habebũt illas eaſdem met cauſas, oppoſito modo tamen ſe habentes cum ſomno naturali, ſicut enim ſomnus eſt refrigeratio primi ſenſitiui, cum retractione caloris ad interiora, ita uirgiliæ erunt calefactio primi ſenſitiui, cũ diſtractione caloris ad extra, & ita uigilia non naturalis erit, in qua non eſt calor naturalis in primo ſenſitiuo: ſimiliter ubi uapores, materialis cauſa. ſ. non ſunt mites, et ſuaues: nam quando uapores non aſcendunt ad primũ ſenſitiuum, ſed ceſſant tunc fiunt uigiliæ naturales: ſed ubi uapores non deſinunt, imò aſcendunt, ſed uapores tales ſunt ignei, tunc fiunt uigiliæ non naturales: uigilia enim eſt in relatione ad ſomnum, qui ſomnus prius eſt natura, & tempore, ut dicit Ariſto. quinto de generatione animalium cap. 1. prius enim eſt non eſſe quàm eſſe. his ſtantibus uenio ad aphoriſmi declarationem. Inquit Hipp. IN QVO MORBO SOMNVS LABOREM FACIT MORTALE. ſenſus uerborum talis eſt, quòd in quocunq;

morbo in quo ſomnus fecerit nocumentum, nocumentum enim plerunque capitur pro dolore, nam πόνος accipitur pro dolore, & quandoq; pro labore. i. nocumento, ut hic accipitur. nam πόνος aliam uim habet, q̃ labor, ut probat hic Galenus per ſuum oppoſitũ: nam q; per laborem intelligat nocumentum declarat Gal. per ſuum oppoſitum: nam dicit in quo uero iuuat, eſt ſignũ non mortale ecce quòd iuuare eſt ſuum oppoſitum ipſi nocere, ergo per laborem intelligit nocumentum, quia ſubiungit ſuum oppoſitũ, ſcilicet in quo uero iuuat, ſed oportet ponderare hæc uerba: nam dicit nõ mortale, & non dicit ſalubre, et ita utitur nomine priuatiuo & non poſitiuo, ratio huius eſt: nam contingit quandoque quòd ſomnus iuuet, & tamen adhuc æger tendit ad mortẽ eo, quia habeat alias conditiones, per quas moriatur: ſed ratione huius tantum ſigni, ſcilicet ſomni ratione, non eſt mortale tale ſignum. Sed ſi ſomnus laborem fecerit, tunc eſt ſignum mortale, hæc ſunt uerba, quæ indigent declaratione, & ea declarabimus, ubi Hippo. uerba erunt expoſita. eſt igitur primo ſenſus uerborum conſiderandus, ſecundo ratio conſideranda. debetis ſcire quòd ſi ſomnus nocet in morbo, in quo nocere debet, non eſt ſignũ mortale. Sed ſi nocet in tempore, quo iuuare deberet, tunc bene eſt ſignum mortale: ubi ſomnus habet comunem rationem, quòd ſemper noceat tunc eſt ſignum non mortale, nam morbi habentes paroxyſmos particulares, habent quattuor tempora, principium

augmentũ,ſtatũ,declinationem in principio: & augmento paroxiſmi habẽt,hoc cõmune morbi,quòd ſemper ægri dormiunt,quòd ſi ex hoc ſequatur nocumẽtum,tunc non eſt ſignum mortale,eo quòd ſomnus habet commune hoc, ut eo tempore ſemper noceat: ſed tunc dicitur ſomnus indicare mortem, ubi in eo tempore,in quo deberet iuuare,noceat, & hoc eſt in declinatione: ſunt enim tria tempora, in quibus deberet ſomnus iuuare: in fine augmenti,in ſtatu,in declinatione; ſi igitur in his temporibus nocet, quibus debet iuuare tunc ſignum eſt mortale. & hoc ſignum primum locum habet in declinatione, ſecundum in ſtatu, tamen in ſtatu non ita eſt mortale, ſicut eſt in declinatione. tertium locum habet in fine augumenti,ſed in fine augumenti eſt minus mortale ſignum adhuc,quam in ſtatu: per conſequens etiam quam in declinatione. Sed quare noceat in principio paraxyſmorum eſt uidendum. & uidetur quod deberet maxime iuuare cum ſomnus ad hoc ſit factus ut humores concoquat, ſed in principio paroxyſmi maxime indigemus concoctione, quia humores ſunt crudiſsimi, ergo deberet id temporis maxime iuuare, & non in declinatione: nam in declinatione quid opus eſt ſomno? quia iam facta eſt concoctio, & Gal. in quarta particula Apho. 67. ubi ait quòd ſomnus ſemper noceret, niſi haberet hoc quod concoquit alimentum, ubi igitur nõ habet quid concoquat, deberet nocere: Sed in declinatione nihil habet ꝙ concoquat,ergo in declinatione deberet nocere: in

principio autem paroxyſmi, cum humores ſint crudi, & debent concoqui, uidetur id temporis maxime iuuare poſſe ſomnus pro hac dubitatione debetis aduertere, quia ex huius ſolutione poteritis cognoſcere errorem illorum, qui dicunt uberiorem debere eſſe cœnam, quam prandium: & eadem argumenta quæ faciunt, retorquentur in illos. legatis Gal. in quartam particulam Aph. 67. ubi dicit. IN FEBRIBVS EX SOMNIS FIVNT TIMORES fundamentum quo ſoluit una dubitatio eſt tale. licet ſomnus conferat concoctionibus, non tamen ſemper uerum eſt, quòd ubi multus humor eſt concoquendus, ibi debet fieri retractio caloris ad intra, nam in uigilijs adhuc calor naturalis eſt interius, quia perpetuo fit aliqua concoctio, ſed quando plurimus humor eſt in corpore, uel plurimum crudus, uel mala qualitate præditus, tunc ſi adhibeatur ſomnus, eſt pernitioſiſſimus. ſed ſunt uigiliæ adhibendæ, quia diflatur calor, & ſemper fit aliqua diuerſio ad partes extimas, inſequens calorem. iuuat igitur uigilia, quia paulatim concoquit, & non confertim & uapores qui eleuantur ab illa materia, non aſcendunt primum ſenſiterium confertim, ſed paulatim diflantur inſequentes calorem naturalem, ſi enim id temporis fieret ſomnus, tunc fieret plurima euaporatio confertim irruens ad primum ſenſiterium, quæ non facit ſommum naturalem, & tunc repletur primum ſenſiterium, ita ut plerunque multi ſuffocentur, & in delirium ſæpe incidant, in con

uulſiones, in tremores, ſecundum naturam humoris aſcendentis: & dicit Gal. quod ſi in plethorijs quæ eſt aggregatio bonorum humorum fiat ſomnus, tunc malus eſt, & multi fuerunt propter ingluuiem ueſpertinam maximam ſuffocati in nocte. Pro declaratione ſecundæ particulæ, ut recte intelligeretis ambigua diſtinxi, dixerat. n. Gal. in Com. ſuper eo uerbo IN QVO SOMNVS HABET LABOREM, MORTALE. *nam ſi ſomnus nocet eo tempore, quo iuuare debet mortale eſt, ſi uero nocet eo tẽpore, quo ſemper nocet, non eſt ſignum mortale. dat exemplum in morbis habentibus periodum, in qua ſunt quatuor tempora.* dicebant de mente Gal. quòd in principio periodi, *& in prima parte augumenti, ſemper ſomnus nocet: in ultima uero parte augumenti, ſtatu, &* declinatione *ſemper iuuat. ſi non nocet in principio periodi, & in prima parte augumenti, tunc non eſt ſignum mortale: Sed ſi nocet in fine augumenti, uel in ſtatu, aut* declinatione, *tunc eſt ſignum mortale: quoniam in his ſemper iuuat. quærebatur modo à nobis an hoc eſſet uerum, eò quia uidebatur eſſe contrarium, nam ſi uerum eſt quòd propterea ſomnus à natura inſtitutus ſit ut fiat concoctio, & trahatur calor ad intra, ut generetur ſanguis, certum eſt quòd eo tempore, quo indigemus* Coctione, *eodem tempore maxime egemus ſomno. ſed in principio paroxyſmorum egemus maxime* Concoctione, *ergo maxime in principio, paroxyſmorum deberet ſomnus conferre,*

ſed in declinatione non egemus concoctione, quia Concoctio iam perfecta eſt, ergo in declinatione eſt ſomnus ſuperfluus: & ſi credimus Galeno non tantum non iuuat imò nocet, ut dicit in quarta particula aph. 67. ad hoc ut ſoluatur dubium, oportet primo uos ſupponere quod ſciatis, quis ſit ſomnus naturalis, q, eſt refrigeratio primi ſenſiterij, ſuauis & mitis, ſecundo quòd habet uaporem dulcem, & ſuauem, carentem mala qualitate, & multitudine. Tertio quod calor naturalis eſt mitis, non igneus qui eſt cauſa efficiens. ſomnus nõ naturalis contrario ſeſe habet modo, habet.n. ut refrigeratio ſit uehemens, & ueluti Congelatio, præterea habet naturã nõ conuenitatem in quãtitate, uel qualitate. Tertio habet quod calor eſt nimis igneus & acris. hæc omnia oportet uos ſupponere. ille igitur ſomnus iuuabit qui habebit prædictas conditiones naturales, uel quòd refrigeratio ſit ſuauis & mitis, uapores ſuaues, & dulces, multitudine non peccantes. Calor ſuauis, non acris. ille nocebit qui habebit cauſſas contrarias. his ſtantibus aliud eſt etiam ſupponendum, quòd accidentia quæ ſequuntur ſomnum, ſunt ut humectet corpus & prohibeat euaporationem per halitum. uigiliæ totum oppoſitum faciunt ſiccant corpus & uaporare faciunt per halitum, & hoc ait Gal. ſecundo de ratione uictus Com. ultimo. tertium ſuppoſitum eſt ut Concoctio ſemper fiat, tam in ſomno quam in uigilia. nam ex omnibus noſtris actionibus duæ ſunt quæ ſemper habent actum continuum, una uitalis ut

actus pulſatiuus, altera naturalis ut concoctio perpetua, & licet in ſomno ſit ualidior concoctio, tamen etiam in uigilijs ſit Concoctio, licet non ita ualida: ubi iſta tria ſuppoſuerimus, facile reſpondebimus ad obiecta, dicemus quòd in principio paroxyſmi ſomnus maxime nocet, & in augmento, & in omni tempore, ubi materiæ ſunt crudæ admodum quando quis principio paroxyſmi dormit, inuenit ſomnus materiam retractam ad partes intrinſecas, faciẽtem paroxyſmum ut dicit Gal. ſecundo de criſibus & primo de diff. feb. & coarctatum humorem & ita repletur uentriculus malis humoribus, unde fiũt nauſeæ et ſopores. crudus igitur humor retrahitur ad intra qui quidem peccat qualitate, uel quantitate, quoniam adeſt putredo, quando igitur humor crudus eſt, & homo dormit ex primo ſuppoſito plurimi uapores eleuantur ab humoribus crudis, peccantibus quantitate, & qualitate, unde primum ſentiterium aggrauatur, nam cum homo iuuatur à ſomno, iuuatur ab humoribus temperatis in quantitate & qualitate, iſti autem peccant in quantitate, & qualita, te ergo neceſſario primum ſenſiterium aggrauatur & refrigeratur refrgeratione non naturali, & à qualitate mala, ex quo protenditur paroxyſmus. præterea ex ſecundo ſuppoſito prohibetur ex ſomno halitus, & tranſpiratio uaporum per cutim, quo fit ut omnes uapores qui ſolent exhalare, retineantur ad intra, unde ſuffocatur calor innatus. nam quando aggrauatur à nimia quantitate & qualitate

tunc non poteſt exercere proprias operationes, & tunc contingit quòd primo patitur cerebrum, deinde deſcendentes illi humores per partes corporis ſingulas, cum ſint crudi augent obſtructionem & labores: augent paroxyſmum, quia diminuitur calor qui erat neceſſarius ad materiā Concoquendam. malum igitur affert ei qui dormit in principio paroxyſmi existente materia cruda: uigilæ uero totum contrariū faciunt eo tēpore: primo cum calor retrahatur ad extra per halitum plurimum diflant ex illis uaporibus, nam concoquit eo quia homo eſt in uigilijs, concoctio illa fit paulatine, unde uapores qui attolluntur ab illa materia putrida uaporant partim percutim, unde non ita repletur caput, quia non fit concoctio confertim & ſimul, exſiccaturq; corpus exſiccatione ſuperflua, unde tranſacto principio & adueniente augumento circa finem augumenti apparent ſigna concoctionis, & magis adhuc in ſtatu, & declinatione, & tunc ſi dormit cum illi uapores tranſierint, quoniā iam facta eſt aliqua concoctio per halitum, ubi igitur illi humores mali fuerint euacuati, tunc accedente ſomno calor innatus fit fortior ſeipſo, & tunc trahit partem illam utilem in nutrimentum, & tunc maximum natura percipit iuuamentum. in declinatione uidetur longè magis, nam ſi in ſtatu ubi adhuc non eſt facta perfecta concoctio iuuat, quanto magis in declinatione ubi fuerit perfecta concoctio iuuabit? tunc enim facit ſeparationem utilis ab inutili, attenuat enim uaporem et ex-

pellit. & hinc eſt quod ſæpiſsime in declinatione apparent ſudores. cur igitur noceat ſomnus in principio paroxyſmi audiuiſtis, quia refrigeratur, ſenſiterium primũ refrigeratione non naturali nã ſi uapores ſunt frigidi per defectum congelant primum ſenſiterium, ſi uero per exceſſum ſunt frigidi, tunc replent illud mala qualitate & quantitate: in declinatione iuuat, quia tunc naturalis fit cum uapores mali iam fuerint per halitum euacuati. Ad argumentum reſpondeo, quando dicitur requiritur maxima concoctio, dico quòd requiritur concoctio, ſed non maxima illa, quia non opus eſt ut elementer uapores illi mali cõfertim ad primũ ſenſiterium, ipſumq; nimium refrigerent, ſed oportet ut ſint uapores naturales, in declinatione licet ſit facta concoctio malorum uaporum & humorum, tamen non eſt facta ſeparatio boni à malo. Reſtat una alia difficultas, quia uidetur unum aliud ex his conſequi quòd eſt à multis propoſitum, & à Curtio, an debeat eſſe uberior cœna, quam prandium, nam poſt cœnam eſt longus ſomnus, prandium ſequuntur uigiliæ ex quo diximus ſomnum poſt cruditatem nocere, ergo uidetur quòd minor quantitas cibi ſit ſumenda in cœna quam in prandio Sed contra hoc arguo ſic, nam id tẽporis confert multus cibus ubi maximus calor eſt, ſed in nocte maximus eſt, ergo in cœna plurimum cibi exhibendum eſt, quoniam calor fortior, & potentior, & ſecundum proportionem caloris exhibendus eſt cibus, ut dicunt Gal. & Hipp. in

aph. &

aph. & quanto longius ſpacium eſt inter unum terminum, & alterum tunc maiori cibo indigemus, ſed maius ſpacium eſt à cæna in prandium, quam à prandio in cænã, ergo cæna eſto plenior, et hoc dicit Galenus, tamẽ omnes iſtæ rationes, dum dicuntur à Galeno, ſunt ueræ, dum uero recitantur à Curtio, & à neothericis, ſunt falſæ. nam ubi eſt multa cruditas, ſi concentretur calor innatus, fiet maxima concoctio, & confertim plurimi attollentur uapores: & ſicuti deberent diſlari per cutim, non diſlabuntur: imò retinebuntur, & ubicunque plurima cruditas aggregata eſt, accedente ſomno neceſſum eſt, ut plurimum euaporet: & ideo cum cibus habeat plurimas partes craſſas, multos emittit uapores, ſtante illa cruditate, & accedente ſomno, in quo concentratur calor, & eleuantur plurimi uapores neceſſario: quemadmodum contingit in lebete, in elixatione, nam quanto erit maior ignis, tanto plures eleuabuntur uapores. ergo quanto calor maior erit concentratus ad intra, tanto fient plures euaporationes, quæ eleuantur ad caput, malæ & in quantitate, & qualitate. ergo malum plus cibi ſumere in cæna, quam in prandio. nam ex uaporibus iſtis peccantibus neceſſario oportet, ut primum ſenſiterium refrigeretur, refrigeratione non ſuaui, ſed fiat ſuffocatio caloris innati, primo priuatiue. Suffocato enim calore innato, neceſſario multiplicantur cruditates, quia impeditur concoctio, quoniam plurimi uapores contenti in cerebro cadunt in uentriculum ip-

ſum, unde neceſſario calor uentriculi ſuffocatur, & ita natura impedita neceſſario corrumpitur cibus, unde poſtea plurima ſuccedunt impedimenta ex aſſumptione uberioris cibi in cæna, quam in prandio: & ideo conuenienter dicebam rationes in Galeno conuenientes eſſe, ſed malas in neothericis, eo quia non eſt eadem cæna apud nos, & apud antiquos. ubicunque igitur plurimi uapores ſunt in uentriculo, accedente ſomno, malum eſt. nam dicebat Gal. 12. Therap. tertio, quòd ſomnus poſt cruditatem non eſt bonus, quoniam aggrauat primum ſenſiterium, qui igitur uolunt cænare ſicut nos cænamus, primo accipiunt prandium uſque ad ſaturitatem, & cænam uſque ad ſaturitatem, quòd ſi accipatur, ut iſti præcipiunt prandiũ intra ſaturitatẽ, et modice cibetur, deinde cænetur ſicuti dicunt, cõtingit primo, ut tota die fameſcant, deinde quærunt in cæna ſatisfacere inediæ, quòd malũ eſt, ſicuti dicebat Gal. in primo de ratione uictus, dicit. n. ꝙ peßimũ eſt, poſt inediam quærere cibũ; quando igitur dicit Galenus ꝙ uberior cæna debet eſſe, quam prandium, rectè debet intelligi dictum ſuum, & caute interpretari: eo quia Gale. fuit tempore Antonini, quo tempore cænabatur hora nona diei. Diuidebantur enim dies apud antiquos in duodecim horas, ſed in æſtate ubi dies eſt ſexdecim horarũ, diuidebatur in duodecim partes, in hyeme quoniam dies erat tantum octo horarum ſimiliter apud antiquos in duodecim partes, & ita ſemper hora nona diei, ſiue eſſet æſtas, ſiue

hyems cænabant, & pauci eo tempore prandebant, quia hora tertia diei prandebant, poſtea ſupererant adhuc horæ tres ante occaſum ſolis, quatuor enim horæ dantur uentriculo ad concoquendum cibum, ergo rectè fiebat apud antiquos, cum poſt cænam ſtarent per quatuor horas antequam dormirent, ubi nos cænauimus uigeſima hora diei, et per quatuor horas ſteterimus antequam accedamus dormitum, tunc laudo. quoniam tunc concoctio facta erit in uentriculo. Sed ubi poſt cænam per horam tantum, uel etiam ſtatim accedimus dormitum, nihil peius, quòd cottidiana docet experientia, oportet igitur diſtinguere de qua cæna ſit ſermo, ſi de cæna antiquorum conceditur, ſi de noſtra negatur, & omnes rationes illorum retorquentur in illos eſt.n.una authoritas Galeni in lib.de facile parabilibus, ubi dicit quòd aſſumpto ueneno aliquo debemus cuſtodire nos ne dormiamus, eo quia ſi dormiremus, ſtatim accederet uapor ueneni ad primũ ſenſiterium, & ipſum ſuffocaret. ad aphoriſmũ modo IN QVO MORBO SOMNVS LABOREM. notate, debet intelligi aphoriſmus de illo tẽpore in quo ſomnus debet iuuare, nam ſi eo tẽpore nõ iuuat, ſed nocet, tunc eſt ſignum mortale, ſi eſſet in principio paroxyſmi, in quo ſemper ſomnus nocet, nõ eſſet ſignũ mortale: quia ſua eſt culpa, & non eſt culpa diſpoſitionis, ſed ubi auget ſomnus deliria, & laborẽ, & conuulſiones, tunc mortale ſignũ eſt et hoc ideo eſt, quia ſomnus naturalis ſemper iuuat, non naturalis nocet, naturalis

inquam qui eſt refrigeratio ſuauis, & mitis, & ex uaporibus ſuauibus humidis, & ex calore naturali miti, ubi iſta quatuor non ad ſunt, nocet, & ubi nocet nocumentum eſt, ut illi humores, ſiue uapores maligni eleuentur ad primum ſenſiterium ex ſomno, & tunc ſomnus eſt malus, eo quia indicat, quòd calor innatus debilis eſt, & non poteſt concoquere, & fit cruditas, & natura ſuperatur à morbo. nam ubi natura pugnat cum morbo in tempore ſomni, & ne dum concoquit, imò nocet, & augentur accidentia, neceſſario ſuccumbit natura: & æger moritur, mortale igitur ſignum rectè profertur, & poſitiue. non autem priuatiue. nam ſi in ſuo maximo uigore, qui eſt quando dormit, non poteſt natura ſuperare morbum, ergo mortale ſignum, non dixit, non bonum, ſed mortale, neque quiſquam alius ita ſectatus eſt proprietatem uerborum, ut Hippocr. IN QVO VERO IVVAT NON MORTALE. cur dixit non mortale, & non dixit ſalubre? debebat enim dicere ſalubre, ut enim oppoſitum dicitur de oppoſito. ita propoſitum de propoſito: nam ſi ſomnus, qui nocet, eſt ſignum mortale, ergo per oppoſitum, ſi iuuat eſt ſalubre. dico quod ratione ſomni nullum ſignificatur maleficium, quia iuuat, ſed poteſt euenire modo, quòd ſint aliqui alij affectus interficientes ægrum, præter ſomnum, exempli gratia, ſit aliquod apoſtema interius, ſi dormiat, quantum ad humores ſomnus conferet, ſed apoſtema interficiet: igitur uerum eſt, in quo morbo

ſomnus laborem facit, eſt ſignum mortale, in quo uero iuuat non mortale, & quare non mortale, dixerit, & non ſalubre audiuiſtis. In alia lectione dixi, quòd ſtante cæna, ut in uſu eſt noſtra ætate, & ſtante prandio, eſt melius parce cænare, & uberius prandere: & ita totum erit oppoſitum illi, quòd dicebatur à Curtio. ſed loquendo ſecundum cænam antiquorum, optime fuit dictum ab antiquis, uberius cænandum, & parcius prandendum, et ita redigitur res ad ſummum, quòd ſomnus ſemper malus erit, ubi quis ſtatim poſt multam cruditatem capiat ſomnum: ſicuti contingit in principio paroxyſmorum, uel quando multitudo humorum eſt in uentriculo. nam ſi dormit homo, ubi cruditas eſt, ſunt plurimi uapores poſt ſomnum, ſi ſomnus fuerit non multo poſt cibum: confertim enim eleuantur ad cerebrum, & ita uaporibus frigidis oppletur cerebrum, & refrigeratur, atque diſpoſitiones lethargicas inducit, unde poſtea deſcendit ad uentriculum, & impeditur coctio, & ſequitur cruditas, quòd ſi cænauerit multum, & permanſerit per quatuor horas, donec concoctio facta fuerit in uentriculo, tunc non eſt periculum, quòd repleatur cerebrum, & tunc uerum eſt, quòd ſit bona concoctio, & tunc bonum eſt, uti plurimo cibo in cæna; & ita ſecundum cænam antiquorum optimum eſt. & ſoluitur authoritas Gal. ſecundo de ratione uictus, inquit enim ſi quis in prandio plurimum cibi aſſumpſerit, tunc debet uti ſomno longo, tanquam in nocte, id eſt debet diem, ſicuti no-

ctem agere; uidetur igitur quòd poſt multū cibū, debet homo dormire. dico quòd idem eſt quòd dixit Hippocrates, dicebat enim ubi quis plurimum pranſus fuerit, debet ita diem, ut noctem agere: uolunt Gal. & Hipp. poſt cibum multum, plurimum ſomnum conuenire, ſed non ſtatim, ſed poſt primam coctionem in uentriculo factam, ſicuti à cæna permanent homines per quatuor horas, antequam eant dormitum, ita debet facere in die, & ita ſunt omnia conſona, ſi ſomnus naturalis ſit, erit ex uaporibus dulcibus, & ſuauibus, non naturalis autem erit ex uaporibus malis, & crudis, ergo qui dormiunt poſt cibum, ſtatim replent primum ſenſiterium malis humoribus, & refrigeratur refrigeratione mala, nō moderata, VBI SOMNVS DELIRIVM SEDAT BONVM. hic aphoriſmus & duo ſequentes ſunt faciles, continuat autem hunc Gal. cum præcedenti, ac ſi eſſet pars illius, & inquit, quòd Hippo. addit hunc aphoriſmum, tanquam exemplum quoddam, ita ſi is cum præcedenti iungatur, non erit malum, ac ſi dicat, ſi iuuat ſomnus in morbo, non eſt mortale, ubi ſedat dolorem ſomnus bonum, & tandem ubi ſomnus ſedet omnia accidentia, bonum eſt: & uſus eſt exemplo ſecundum Galenum, ſed domini dubitationem unam hic audiatis: dixerat Hipp. ſi ſomnus iuuat non mortale, noluit dicere bonum, ſicuti dixit, ſi nocet malum, & mortale: ſed non ſequitur oppoſitum ex oppoſito, ſcilicet quòd ſi iuuat ſit ſignum ſalubre, cur non dicit nunc, ſi ſomnus delirium

ſedat bonum? abſolute enim bonum profert, & non indefinite, ac ſi diceret ſalubre. ergo uidetur quòd non ſit exemplum: ſed ſit aliud, quaſi dicat, aduertes, quòd ſi ſomnus ſedauerit delirium, nõ erit ita, ſicuti ſi ſedauerit alia accidentia, nam ubi ſedauerit febrem, erit non mortale tantum, neque ſignificabit ſalutem: quia ex alio accidente poterit interimi, ex auctione aliorũ accidentium, & ideo ſi ſedauerit febrem, non erit ſignum ſalubre: in reliquis uero non eſt ſic dicendum: nam delirium apud græcos dicitur παραφροσύνη, id eſt inclinatio quædam ad phrenitim, quæ eſt apoſtema in cerebro, ubi igitur ſomnus delirium ſedet, eſt bonum, & ſalubre, primo per uiam ſigni, quia cum ſit delirium apoſtema tale, ex uaporibus malis, ubi ſomnus ſedauerit tale delirium, indicabit q̃ materia illa mala, ex qua eleuabãtur uapores mali, cõcocta eſt. eſt etiam bonum per uiam cauſæ, quoniam cum ſedauerit delirium, et cerebrum ſe habuerit ſecundum naturam, ſpiritus non agitatur præter naturam, & ita ſpiritus erunt ſecundũ naturam, & ita ubi ſedat delirium erit bonum abſolute, & non priuatiue, hoc modo ego exponerem aphoriſmum: ſequitur tertius aphoriſmus.

APHORISMVS III.

SOMNVS, ATQVE VIGILIA, SI MODAM EXCESSERINT MALVM. Continuatur aphoriſmus hoc modo, quia dixit de iuuamentis

ſomni,et nocumẽtis,nunc inquit aduertas,& profert regulã uniuerſalem,quòd ubi ſomnus,et uigilia modũ exceſſerint,malum ſemper erit. quantũ attinet ad uerba facilis eſt aphoriſmus , ſenſus eſt difficilis . primo oportet cõſiderare SOMNVM,ET VIGILIAM: de ſomno dixi alterum eſſe naturalem,alterũ non naralẽ,naturalis erat,qui habet cauſas ſuas naturales:et refrigerat cor ſuaui refrigeratione præterea , ꝗ ſint uapores humidi,dulces, qui non peccent , nec quantitate, nec qualitate , quòd calor naturalis ſit ſecundum naturam, & eius finis ſit,ut addiuuet concoctionem: & calorem corroboret.ratio formalis eſt refrigeratio primi ſenſiterij , & quoniam ratio formalis eſt, quæ primo conſideratur,ideo aduertere oportet,quòd ubi ſemper erit refrigeratio ſecundum naturam,ſomnus erit bonus, ubi uero contrarium fuerit , erit malus . ergo eſt intelligendus hic ſomnus non naturalis, quia naturalis nunquam modũ excedit, ut inquit Gal. in ſexto de Tuenda ualet. dicit enim ſomnum eſſe nouem horarum, ubi facta fuerit refrigeratio ſuauis. at ſi fuerit refrigeratio in ſuauis , id eſt , non naturalis tunc malum , nam ſi fuerit ſomnus longus , & facile ſolubilis, tunc non eſt malum, & eſt naturalis ſomnus:ut dicit Gal.quòd fuerunt quidam , qui biduo dormierunt , & tandem ſoluti ſunt magna cum illorum utilitate.quidam etiam ægri integra die dormiuerunt, ut dicit in octauo Therap. de illo , qui patiebatur febrem ardentem , ubi ſolutus eſt, maximam ſenſit uti-

ſitatem, & ille ubi noctem, & diem dormiuit, cum maxima uoce eſt excitus, & ſanatus. Vnde qui dixerunt nullum ſomnum poſſe lædere, intellexerunt ſomnum natularem: ubi igitur ratio formalis ſomni fuerit refrigeratio ſuauis primi ſenſiterij, non ſecundum naturam, tunc malum eſt. VIGILIA qui uertunt VIGILIA ij, ſic uertunt penuria nominum, in græco codice non eſt uigilia, ſed dicitur ἀγρυπνία, id eſt, inſomnatio. ſi uolumus iſta definire ſecundum effectum, dicimus quòd ſomnus nihil eſt aliud, quàm priuatio motus ſenſitiui primi, uigilia eſt motus, & actio ſenſitiui primi, ita quòd uigilia opponitur ſomno, ſicut actus, & priuatio, quando igitur uigilia adeſt, ut non tollat potentiam dormiendi, ita ut non ſit cõtraria potentia ipſi ſomno, tunc eſt uigilia naturalis, ſed ubi eſt aliqua nimia calefactio, & exſiccatio primi ſenſiterij, ita ut ſi aſcendant etiam uapores humidi, non poßit dormire, quia ſiccatũ eſt nimis ſenſiterium primum, & tunc uidetur ea uigilia impotentia ad dormiendum (ἐγρήγορσις dicitur à græcis) à noſtris uigilia non naturalis appellatur, cum modum exceſſerit, unde Galen. in fine com. ſubiungit: fuerunt nõnulli, qui dixerunt uigiliam nunquam fuiſſe bonam, nec eße, ſed ſemper malam. ideo dubitant aliqui quomodo hoc poßit quadrare, neque dubium eſt de uigilia naturali, ſed de ἀγρυπνίᾳ, quomodo poteſt eſſe aliqua inſomnietas bona. ſemper enim mala eſt: quia eſt priuatio potentiæ ad dormiendum. Cur igi-

tur dicis.o.Hippo. inſomnietas, ſi modum exceſſerit mala,imò ſemper malum eſt. Reſpondet Galen.quòd malum aliquod bonum etiam dicitur, quando paruum eſt in comparatione ad peſsimum, & ita inſomnietas parua ratione inſomnietatis peſsimæ,& maximæ,dicitur bona. nam inſomnietas leuis, quia leuis dicitur bona.Sed hic intelligit de ſomnietate,quæ modum exceſſerit,quæ mala eſt, ſi igitur ponatis inſomnietatem pro priuatione diſpoſitionis ad ſomnum,optimũ erit, ſi intelligatis de ſomno non naturali, optimus erit aphoriſmus,ſi de uigilia intelligitur, quæ eſt priuatio diſpoſitionis ad ſomnum,tunc ſenſus eſt,quòd ubi ſomnus non naturalis exceſſerit modum,ut ita non facile excitari incipiat,hunc ſomnũ non curat medicus,quia non eſt malum, quia expergiſcitur, ideo non malum eſt abſolute.Similiter dicendum de inſomnietate,quòd ſi talis ſit,ut difficulter poſsit dormire, dormiat tamẽ, tunc non eſt malum. Sed ubi quis inciderit in ſomnũ, ut facile non poſsit expergiſci, malum eſt. Cum uero æger difficulter expergiſcitur, ita ut excedat modum,tunc mortale;ita quando æger non poteſt aliquo pacto dormire, tunc peſsimum ſignum eſt. ergo ſi utraque modum exceſſerint malum, non igitur quæcunque uigilia,& quicunque ſomnus intelligitur. ratio aphoriſmi facilis eſt, nam ſomnus non naturalis, qui modum exceſsit,malus eſt. primo per uiam ſigni, quia ubi talis ſomnus eſt, ſignificat primum ſenſiterium incipere congelari, & calorem naturalem to=

tum gelari, & refrigerari, & humores malos rebelles concoctioni repere ad cerebrum, unde cauſatur lethargia, ſiue ſubeth ex uaporibus humidis, malis. ſi uero fuerit ſomnus propter plurimam exiccationem, ita ut æger dormiens ſtet cum oculis apertis, tunc eſt propter reſolutionem caloris, nam aliud eſt quòd calor extinguatur ab humore primo, & aliud quòd extinguatur per reſolutionem, & plurimam exicationem, defectumq́; humidi, tunc enim manet homo apertis oculis, non loquuntur tales, & uidentur tanquã dormientes, & nõ poſſunt dormire; nec excitari. tunc talis ſomnus malus eſt, per uiam cauſſæ, quoniam huiuſmodi ſomnus extinguit calorem naturalem, cum retrahatur ad intra, & non poteſt expandi, ideo ſuffocatur. par eſt ratio de uigilia, quæ dicitur inſomnietas, eſt primo mala per uiam ſigni, quia indicat plurimam ſiccitatem in ſenſitiuo primo, & non habent potentiam ad dormiendum, quoniam plurimus calor eſt in illo reſoluens totum humorem demandatum ad illud, & tunc non poteſt dormire, uel quia exſiccatum eſt primum ſenſiterium, uel calefactum prima calefactione, uel inſimul calefactum, & exſiccatum. eſt etiam malum per uiam cauſſæ, quia uigiliæ perpetuæ reſoluunt calorem innatum, nam ſi ſomnus eſt inuentus ad hoc, ut refocilletur calor, & fiat concoctio, ubi aderunt uigilæ perpetuæ, exſiccabitur corpus, reſolueturq́; calor, unde ſequitur mors. cur igitur malæ ſint uigiliæ, intelligitis, & per

uiam cauſſæ, & ſigni. Quærit Gal. quid ſit ſomnus, & inquit eſſe paßionem, ſi eſt paßio, ergo & priuatio quodam modo. an ab ipſo tot actiones poßint peruenire, dubitat Gal. in libro de odoratu, & utrum ſomnus ſit affectus, an opus naturæ quoddam, & dicit quòd non ita facile ſoluitur queſtio tamen Galenus quamuis hoc dicat, uidetur ex ratione ſomni, quòd ſomnum ſit paſio quædam, cum ſit ligamentum, & uinculum primi ſenſitiui, & ipſius refrigeratio, quæ eſt extinctio, & diminutio omnium actionum, quomodo igitur à ſomno tot actiones proueniunt? Reſpondeo eodem modo, quo reſpondebam de dolore, qui dolor eſt paßio quædam, quæ nunquam eſt ſine agitatione caloris, & ſpirituum, quam agitationem ſequitur dolor. ita de ſomno dicendum, quem ſequitur concentratio caloris, quam concentrationem ſequitur multorum uaporum euaporatio, & eleuatio, non quatenus ſomnus, ſed quatenus ſomnum ſequitur concentratio caloris, quam concentrationem caloris ſequuntur uapores, ſiue uaporationes.

APHORISMVS IIII.

NON SATIETAS, NON FAMES, NEQVE ALIVD QVICQVAM, QVOD MODVM EXCESSERIT. *Continuatur aphoriſmus cum præcedenti hoc modo, ut unus eſſe uideatur cum dixit in alio, ſomnus, & uigilia, ſi modum*

exceſſerint, malum, ſtatim ſubdit, ſatietas, & fames ſi modum exceſſerint, malum: ita quòd dicat non tantum ſomnus & uigilia ſi excedant malum, ſed etiam ſi fames, & ſatietas modum excedant, malum erit, & breuiter quodcunque aliud modum excedens malum eſt, ſcitis domini eſſe ſex genera rerum alterantium noſtrum corpus, quæ dicuntur res non naturales, quia ſunt mediæ inter res naturales, & præter naturam. humores enim ſpiritus, & elementa dicuntur res naturales, quoniam ſunt de eſſentia corporis, morbi ſunt præternaturam, quoniam corrumpunt ipſum corpus. At uerò aer, cibus, potus, ſomnus, uigilia, motus, quies, inanitio, repletio, affectus animi, ſunt res mediæ inter naturales, & præter naturam, dicit igitur Hipp. de euacuatione, & repletione, quòd eſt aliud genus rerum alterantium: cum dixit de his ſtatim infert, & omnia quæcunque ex his cauſis alterantibus modum exceſſerint, malum eſt. nam ſcopus Hipp. in hoc ſecundo lib. eſt tractare de ſex rebus non naturalibus. intelligatis ergo alterantes cauſas noſtrum corpus, res non naturales, non res præternaturam NON SATIETAS ut recte intelligatur aphoriſmus & ratio aphoriſmi, oportet uidere quid per famem intelligat, famem poſſumus intelligere famem naturalem, & præter naturam. dubium eſt de qua intelligat, ut igitur poſſitis iudicare, oportet tenere notionem huius termini fames, ut cognoſcamus quæ noceat, & quæ non noceat. quantum ad rationem formalem, fames

nihil eſt aliud, quam triſtis quædam ſenſatio, facta in ore uentriculi. ubi igitur in ore uentriculi eſt aliqua triſtis ſenſatio, ergo fames. conſequentia eſt falſa, ſed hæc bona eſt argumentatio eſt fames ergo triſtis ſenſatio ſed non conuertitur, ideo dicitur ratio formalis generica, ſicut dicimus homo eſt animal, animal enim eſt ratio formalis hominis, ſed generica, non autem ſpecifica quia non conuertitur, bene dicitur eſt homo, ergo animal, ſed non conuertitur, eſt animal, ergo homo. quia ſunt etiam plura alia animalia, quæ non ſunt homines, ita in uentriculo ſunt aliæ triſtes ſenſationes, quæ non ſunt fames, ſed ſi addamus illi ratioui formali genericæ differentiam, efficietur ratio formalis ſpecifica, & propria, hoc modo. fames eſt triſtis ſenſatio propter corrugationem, & contractionem uillorum exiſtentium in uentriculo, nam ipſa natura corrugat, & contrahit os uenticuli, ratione finis: quia per corrugationem uentriculi natura ſtudet excitare animal ad cibum capiendum, cauſa efficiens corrugationis proxima eſt ipſa electio, fames cum ſit motus localis, factus eſt non mere naturalis, ſed mixtus, nam concurrit etiam quodam modo uirtus animalis, ſed cauſa efficiens dans occaſionem, eſt attractio ipſarum uenarum meſſaraicarum, nam trahunt alimentum propter ſuſtentationem corporis, quòd ſi non ſit aliud alimentum quòd attrahitur, tunc uentriculus ſentiens attractionem, corrugatur, & quærit auxiliũ aliunde, uenæ enim meſſaraicæ attrahunt, quo

niā ſentiunt attractionē ab hepate, ratione indigentiæ. hepar atrahit à uenis meſſaraicis quæ & ipſæ trahunt à uenis exiſtentibus in toto corporis ambitu, & ipſæ atrahunt ultimo à muſculis cum igitur uentriculus eſt inanitus, & non habet unde atrahat, corrugatur, & excitatur ad appetitum, & tunc quærit cibum extrinſecum, & notetis quòd famem naturalem ſemper præcedunt quinque modi attractionis, primo enim muſculi atrahunt à toto ambitu corporis, totus ambitus trahit à uenis, uenæ atrahunt ab hepate, hepar atrahit à meſſaraicis, meſſaraice à uentriculo, & tunc quærit uentriculus propter corrugationem cibum extrinſecum, & iſta fames excedit modum naturæ dupliciter, uel excedit ſecundum quantitatem, & dicitur non naturalis, ſed non ex toto genere præter naturam, nam aliud dicitur contra naturam, quoniam peccat in modo, et aliud cōtra naturam, quia peccat in eſſentia, fames igitur quæ non eſt ex toto præter naturam genere, ſi ſtatim aſſumat, efficitur naturalis, ſed ſi contingit fames, ſicuti contingit pauperibus, & iſtis ſanctis, qui ſemper ieiunant, tunc fit & extenditur maximo damno, & periculo hominis, dicitur talis fames non naturalis, ſed non toto genere præter naturam. bene eſt in quanto præter naturam, ſed non in genere, ſed eſt in modo: quia excedit in quanto præter naturam, & propter neceſſitatem, uel electionem hominis. alia eſt fames ex toto genere præternaturam, & eſt illa quæ habet cauſas non naturales, dixi

mus enim famem eſſe per indigentiam, propter cor=rugationem uentriculi, ſed iſta non eſt propter indi=gentiam, ſed propter alias cauſas non naturales, ita quòd hanc non præcedit corrugatio, nec attractio ue=narum, per attractionem membrorum, tunc enim fa=mes dicitur ex toto genere præternaturam, quando nõ habet ſuas cauſas naturales, neq; cauſam finalem. habet naturalem, quòd indiget alimonia, imò indiget parſimonia, ſed contingit quòd in ore uentriculi ſit fri giditas cum humoribus frigidis, uel frigiditas ſola ſine humoribus, tunc ſit illa fames, et eſt ratione intempe=riei, & dicitur non naturalis: quoniam contingit pro=pter intemperiem frigidam exiſtentem in uentriculo, uel cum materia, ut cum humores acidi exiſtunt in uentriculo, uel ſine materia, & appellatur talis fa=mes, fames canina. & non indiget alimento, quia ſi eſt pituita, indiget euacuatione, ſi intemperies tantũ, tunc indiget alterantibus calefacientibus, nam non quælibet pituita facit famem, quia excitat, & pungit uentriculum, unde propter mordicationem materiæ excitatur fames, & iſtud eſt contra neotericos, qui di=cunt omnem pituitam cauſare famem, & ſic habetis duas fames præternaturam, quæ peccant in quanto, quando non auſertur cibus, uel propter neceſſitatem, uel propter electionem, alia eſt ex toto genere præ=ternaturam, quæ ſit ratione intemperiei ſolius, uel ra tione intemperiei cum humoribus, eſt modo & tertia quæ dicitur bulimos ideſt fames uacina, ſiue bouina,

& iſta

& iſta non eſt proprie fames, ſed hanc proprie præ= ceßit fames: ut quando frigiditas accidit uentriculo, & fit fames canina, quæ ratione frigiditatis extinxerit ſenſum uentriculi, tunc excitatur fames bouina, nam cum non accipitur cibus, neque uentriculus corruga= tur propter maximam frigiditatẽ, tunc uenæ trahunt meſſaraicæ: & hepar trahit, & omnia membra ſunt famelica, præter uentriculum, & hæc eſt longè dete= rior, quàm canina fames, quia illa habet ſenſum, licet ſit malus, in hac ratione frigiditatis totus ſenſus extin ctus eſt, & ideo peßima eſt. nos igitur intelligimus famem, qua animal excitatur ad cibum, non illam ulti= mam: habetis igitur tres ſpecies famis, & quartam, quæ non proprie dicitur fames præter naturam. his poſitis, uidendum quam Hipp. intelligat famem. Hipp. intelligit famem, quæ peccat in quanto, & eſt extenſa, ubi quoque eandem intelligit in ea parte, quæ dicit ubi fames, ibi non eſt laborandum. de hac eadem intelle= xit in primo prognoſticorum, ubi numerat ſigna fa= ciei ægrotantis, ſi uultus ſit ſimilis ſanorum, uel con= trarius, ſi ſit naſus compreſſus, collapſa tempora, caui oculi, acute nares &c. inquit poſtea, debes aduertere an præceſſerit uigilia, uel aluus fuerit ſoluta, uel præ= ceſſerit fames: ibi enim intelligit famem peccantem in quanto, præterea in Epidamijs hoc idem intellexit, ubi narrat famem contigiſſe in Thaſo, & Galenus in primo libro de cibis boni, & mali ſucci, ubi ait in aſia famem contigiſſe multam ita, ut coacti fuerint come=

dere non comedenda. græci optime diſtinxerunt iſtas fames, & appellauerunt illam, quæ non excedit in quali, nec in quanto πείνη eam uero, quæ non in quali, ſed in quanto tantum peccat, uocarunt λοιμὸς, quæ diſtinguitur à πεὶνη optime ergo dixit Hippoc. λοιμὸν non πείνην: Antiqui uero noſtri, qui magis curauerunt ſenſum uerborum, quàm latinitatem, appellauerunt indigentiam, & ideo in ueteri traductione legitur indigentia, & per hoc nomen indigentia dixerunt famem extenſam, propter indigentiam alimenti, hanc intellexit Hippocr. cuius ſignum eſt, quòd obtulit eius oppoſitum SATIETATEM. nam ſicuti fames non eſt ſignum bonum, ubi modum exceſſerit, ita ſuum oppoſitum ſatietas, ubi modum exceſſerit malũ, nam ſatietas non opponitur fami caninæ, quia poteſt ſimul ſtare, quoniam poteſt eſſe fames canina, & etiam ſatietas, nec eſſe indigentia. non intelligit igitur famem caninam, quoniam ſemper mala eſt: dicebat enim Auicenna, quòd tolerare famem malis ſtomachum opplet humoribus, & eſt cauſa multorum malorum, quia replet uentriculum, nam dum membra attrahunt à uenis, id eſt à toto ambitu uenarum, & uenæ ab hepate, & hepar à uenis meſſaraicis, & uenæ meſſaraicæ à uentriculo, tunc uentriculus cum ualidus eſt, inſurgit uehementi attractione, & eſt maior attractio, quàm ſit cæterorum membrorum, mouetur enim localiter, & uult habere, unde poßit attrahere, & cum extrinſecus non poßit habere trahit motu oppoſito. trahit

enim à meſaraicis, & meſaraicæ ab hepatæ, & cum membra non poßint facere aliter, quin aliquid emittant, ratione uiolētæ attractionis ipſius uētriculi, quid faciunt? retinent bonum pro ſe, & excernunt, quòd malum eſt, unde uentriculus repletur malis illis humoribus, & excrementis. Ad ueritatem modo Aphoriſmi NON SATIETAS, NON FAMES, NEQVE ALIVD QVICQVAM QVOD MODVM EXCESSERIT omnia iſta mala ſunt primo per uiam cauſæ, quia reſoluitur uirtus, quare enim excitatur fames in uētriculo? ut cibus aſſumatur, quare ſumitur cibus? ut reſtauretur uirtus, deficiente cibo uirtus reſoluitur; ſimiliter repletio ſi modum excedat malum, & dico repletionē, quæ opponitur fami peccanti in quanto, ita repletio, quæ extenditur in quanto bona eſt, quantum ad genus ipſum, ſed non eſt bona quantum ad ſpeciem: extinguit enim uirtutem, & deterior eſt repletio, quàm ſit fames: quoniam fames paulatim comminuit uirtutem, & in maximo tempore, repletio autem ſtatim, & ſubito ſuffocat uirtutem, & ita peius eſt ſuffocare, quàm paulatim reſoluere. hoc eſt illud, quòd dicebat Auicena in tertia primi, quòd longè deterior repletio poſt inanitionem, quàm inanitio poſt repletionem, & hoc dicebant Hippocr. & Galen. & ego declaraui etiam in ſecundo Aphoriſmo, ubi dicebat HABITVS ATHLETARVM, quãdo ſubiungit ET QVODCVNQVE MODVM EXCESSERIT eadem eſt ratio: in=

telligit.n.omnes alias ſex res nō naturales alterantes corpus noſtrū, ſi modum exceſſerint malum.ubi enim quis degit in aere frigido nimis,extinguit uirtutē, ſi in nimis calido reſoluit eam, ſimiliter dicendum de alijs.

APHORISMVS V.

SPONTINÆ laßitudines prænunciant morbos.

QVONIAM Hippocr.locutus fuerat de repletionibus, ex quibus ſolent contingere laßitudines ſpontinæ, conſequenter capta occaſione rei ait SPONTITAE LASSITVDINES,ſi rectè intelligatur,quæ ſit laßitudo,facilis erit Aphoriſmi ſententia.itaq; laßitudo,quæ dicitur à græcis κόπος,quoad quid nominis,nihil eſt aliud,quā illud q; uulgò dicitur caro cōcreta,creuada,repreſo.formaliter uero nihil eſt aliud quàm triſtis ſenſatio percepta in muſculis,quæ mouetur motu electiuo,dum enim uult moueri, percipit quandam triſtem ſenſationem in muſculis,à latinis dicitur laßitudo, à græcis κόπος, uulgo carne creuada.modo locus ſunt muſculi,& cutis,& omnia membra ſentientia percipiunt talem laſſitudinem.cauſæ autem materiales, & efficientes laſſitudinem declarabuntur, ſi prius declarabitur ſpecies laßitudinis. duplex enim eſt genus laßitudinis.quodam enim ſit ab extrinſeco culpa noſtra, nobis operantibus,ut mouentibus corpus, ut à plurimo exerci-

tio, quoddam ab intrinſeco non culpa noſtra, ſed natura agente humores per corpus, licet non exerceantur percipiunt illam laßitudinem, precipuè tempore ueris, quando mouentur non poſſunt moueri. defatigantur enim, unde libenter quieſcunt, & breuiter eadem contingunt, quæ contingunt laßis, & defatigatis, eſt enim eadem paßio quoad rationem formalem, illud idem ſymptoma in utraque patitur.

Pro declaratione Aphoriſmi quarti, ſeccundæ particulæ dicebamus, quid eſſet laßitudo, quid nomē ſignificet declaraui, et quid eſſet proprie laßitudo, quæ non eſt aliud quàm quædam triſtis ſenſatio in motibus uoluntarijs, facta ſubiectiue in omnibus membris ſentientibus, id eſt quæ percipiunt ſenſu tactus, ſicuti muſculi, nerui, chordæ, mēbranæ, & dixi duplicē eſſe laßitudinem, quandam ab extrinſeco quandam ab intrinſeco, quæ ab extrinſeco fit, dixi fieri à motibus maximis, id eſt à maximo exercitio: huc uſque deueni, & dixi, quòd hæc laßitudo fit per colliquationem humorum exiſtentium in corpore, qui erant quieti in corpore, ſed ubi acceßit exercitium, tunc replentur muſculi, & partes ſenſiles ex illa humorū colliquatione, & hinc naſcuntur differentiæ laßitudinum, prout erunt uariæ fluxiones humorum, ſi fuerint humores acres, bilioſiq́;, dum colliquantur ab exercitio, & replent cutim, uel muſculos, uel membranas, tunc fit laßitudo ulceroſa: quoniam dum occupat membra ſenſilia in motu, percipiuntur quaſi ulcera quædam, quæ ſtimulant

membrum, & uidetur quaſi multis ſpinis repletum, ſtimulantibus, & pungentibus. & tunc eſt indicium colliquatos eſſe humores acres deprauatos, & erodentes, ſi pauci erunt humores, percipiuntur tantum in cuti, ſi uero fuerint plures humores, ſentitur etiam punctio in muſculis, ſi adhuc plures percipiuntur in membranis, & perioſtijs, & uidetur quòd ſit in oßibus, quia occupant humores membranas, quæ contingunt os, & circa ipſum eſt. nam os non dolet, dicitur enim à græcis oſtocopia, quæ pertingit ad mẽbranas contingentes ipſum os, & chordas, & hæc quantum ad laßitudinem ulceroſam, quæ fit ab extrinſecis. Quæritur modo hic, utrum ex quo Galen. in initio, uel medio tertij libri de Tuenda ſan. & per totum quartum dicit ſemper iſtam laßitudinem fieri ab humoribus mordacibus. ſi pituita dulcis, quæ non eſt mordax, occupet membra ſenſibilia, faciat laßitudinem, ſi dicatis quòd ſic, ergo contra Galenum, quia iſti humores pituitoſi non ſunt acres, dicimus nos quòd erit laſſitudo, & quòd Galen. etiam de hoc quoquomodo meminit, dicit enim quidam humores tendunt ad muſculos, qui ſi ſunt frigidi, non faciunt rigores, ſed mordicationem, non quòd humor ſit mordax, ſed ratione frigoris, nam dum membra ſenſibilia percipiunt frigiditatem, mordacitatem quandam ſentiunt, eò quia frigidum eſt mordax, licet in propria eſſentia mordax non ſit, ſed ratione frigiditatis mordax eſt. Alia eſt laßitudo, quæ fit ab extrinſeco propter ualidum motum,

quæ dicitur tenſiua, fit autem huiuſmodi propterea, quòd humores non mordicantes, ſed plures, qui ſunt in corpore humano, ſicut qui continentur in uenis plethoricorum, quotiens colliquantur deueniunt ad muſculos, & cum non poßint facere mordacitatem, faciunt tenſionem, & ſi membrum eſt flexum, uidetur quòd non poßit tendi, & ſi eſt tenſum, uidetur quòd non poßit flecti, ita quòd rigent ratione multitudinis materiæ colliquatæ, ita quòd indicat multitudinem materiæ dulcis: ideo cauſat extenſionem, extendunt enim muſculos, ita ut non poßint flecti, quando ſunt recta, nec tendi, quando ſunt flexa. Tertia laßitudo dicitur apoſtemoſa, ſiue inflammatiua, uel phlegmonoſa: fit enim à materia, quæ habet duas qualitates multitudinem, & qualitatem erodentem, propter multitudinem facit extenſiuam laßitudinem, propter qualitatem facit ulceroſam laßitudinem, ideo Galenus dicit, quòd eſt compoſita ex his duabus, & dicitur iſta laſſitudo, apoſtemoſa laßitudo, quoniam ſicuti in apoſtematibus, æger percipit dolorem, & extenſionem, ideo factum eſt nomen ſimile apoſtemati, & dicitur apoſtemoſa, & ita habetis tres ſpecies laßitudinis, inter has benignior eſt ulceroſa, ſecunda tenſiua, quæ facilius curatur cum mißione ſanguinis, quòd ſi contingat, ut non curetur, efficitur peßima, tertia & ultima peßima eſt omnium, & niſi ſuccuratur ſtatim, huic non tantum dabit inducias per diem, ſed nec per horam, ſed efficietur peßima ægritudo, & dicitur hæc

reprenſio: & ita etiam iumenta incidunt in peßimas ægritudines. Eſt & quarta laßitudo, quæ proprie non dicitur laßitudo, quæ non fit à materia, ſed contingit, ut cum quis multum laborat, & ieiunet dicitur laßitudo arefactiua, ita enim tales permanent rigidi non propter multitudinem materiæ, ſed propter ſiccitatem maximam, quæ indiget humectantibus, atque hactenus de laßitudinibus. ſi quis uult uidere harum curationes legat tertiam fen Auicen. & tertium & quartum librum Galeni de Tuenda ſan. laßitudo autem quæ fit ab intrinſeco fit ab eiſdem cauſis, dicit autem quòd exercitium non facit ulceroſam, ſed fit ob multitudinem humorum erodentium, & mordentium etiam quòd non exercitentur, ſed quoniam multiplicatur, ita ille humor, ut natura aggrauata expellat illos ad muſculos, ita fit rigor ex plurimo humore bilioſo, acri, mordaci, uel frigido, etiam quòd non mordicet, dicitur hæc laßitudo ulceroſa Galen. 6. Aphoriſ. 14. Spontanea non quòd ſponte ueniat, quia nihil fit ſine cauſa, ſed dicitur ſpontanea, quia non fit ab extrinſeco à cauſa manifeſta, nam non fit à motu manifeſto, ſed à motu occulto fit ab intrinſeco. habent enim humorem qui expellitur à natura à partibus interioribus ad exteriores, ſi fuerit humor bonus, plurimus, aggregatus in uenis, fit tenſiua laßitudo ſpontanea, propter multitudinem humoris boni, & ſanguinis. tertia laßitudo ſpontanea fit, ut ubicunque humores acres, mordaces, ad-

mixti cum benignis accedunt ad muſculos, tunc ſua multitudine, & mordacitate, & acrimonia fit mordicatio, & tenſio. quarta laſsitudo fit, quotieſcunque fit exſiccatio corporis, abſque motu: ſicuti tabidis contingit, ſed hæc laſsitudo nõ eſt niſi metaphorica: ſed quam hoc loco intellexit Hipp. uidendum, neque de hoc nunc eſt dubitandum, cum ipſemet Hippo. ſe declaret, inquiens LASSITVDINES SPONTANEAE. intelligit de quacunque, ubicunque enim homo percipit laſſationem aliquam, abſque quòd laborauerit, caueat ille, quia ægrotabit ſtatim, niſi ſuccurratur: ſignificat enim quòd illi humores ſunt multi, & mali, qui non poſſunt regulari à natura, & expelluntur ad, muſculos, & niſi cito ſuccurratur, non deſinit illa expulſio, donec fiat ægritudo. ideo oportet ſubito occurrere: eſt enim inditium futuræ ægritudinis. ſimiliter ubi uidentur intumere membra, & rubent, & eſt facies cum rubore, & tẽſione, iſta eſt tenſiua, quæ fit propter multitudinẽ humorũ exiſtentiũ in corpore, et incidunt in apoplexiam, niſi ſtatim ſuccurratur, oportet enim cum miſsione ſanguinis illi occurrere, incidunt enim in febrem acutiſsimam. tertia laſsitudo eſt, in qua eſt ſimul humorum bonorum multitudo, & ultra hoc acquiſiuerunt malam qualitatem, quæ non dat inducias non ſolum dierum, ſed etiã nec horarum. oportet enim ſtatim euacuare, & cum miſsione ſanguinis uſque ad ſyncopim alioqui naſcetur febris ardentiſsima, eſt enim peſsimum genus laſsitudinum om=

nium.ſequitur ſextus Aphoriſmus.

APHORISMVS VI.

QVICVNQVE *dolentes parte aliqua corporis omnino dolorem non ſentiunt, his mens ægrotat.*

IN *alio Aph. dicebat Hipp.* SPONTANEAE LASSITVDINES MORBOS NVNTIANT, *laſſationes ſunt quidam dolores, & quia ſuperius de doloribus egit, poſſet quiſpiam dicere, quòd ſi iſti dolores non ſentiantur, tunc nullum ſignū eſt malum, ideo apposuit hunc aphorſmum, ut Reſponderet illi tacitæ obiectioni, ſed notetis, ut aph. intelligatis q. attinet ad nomina ipſa* DOLENTES. *iſti neotherici faciunt queſtionem extra propoſitum, dicunt enim quomodo eſt poßibile quòd ſi dolent, non ſentiant. primo non aduertunt quòd dixit Hipp. & in commento Galenus. ſecundo non aduertunt ad illud, quòd ego dicam Galenus aduertit, inquiens quòd quando Hipp. dixit dolentes, intellexit cauſas doloris, non dolorem. i. ubi aliquis habet cauſam doloris in aliqua parte, & non percipit dolorem, huic mens ægrotat: affert authoritatē ex epidemijs, de illa conſtitutione facta in Cranone, quod apparebant quidam dolores, qui quando erant antiqui, erant frigidi, quando uero noui, calidi erant: & quia nullus dolor, nec calidus, nec frigidus eſt, ideo de cauſſa intellexit, quia cā*

doloris eſt,uel calida uel frigida,& ita ſoluta ſunt ar gumenta neothericorum , nos autem melius declarabimus, quando exponemus aphoriſmum, intelligit igi tur uel malam qualitatem,uel ſolutionem continui,cum excitatur dolor ab illis cauſsis, & non ſentitur , tunc mens ægrotat. QVICVNQVE DOLENTES PARTE ALIQVA CORPORIS OMNINO. *codex grecus habet* τὰ πολλὰ *hic uertit omnino. melius uertiſſet* PLERVNQVE VEL MAXIMA EX PARTE *obtunditur dolor quamuis aliqua parte percipiatur.notetis quòd interpres uertit mentem improprie,quia* Hipp.*uirtutem cognoſcitiuam omnem non ſolet appellare mentem, nam partem illam nobiliſsimam animæ non intelligit,ſed partem cognoſcitiuam.apud enim* Hipp.*aliud eſt* νοῦς *ideſt mens.i.nobiliſsima pars animæ quæ intelligit ſpecies uniuerſales,ut ſe declarat in illa* Epiſtola, *quã mittit ad* Democritum , *ſcribit enim ubi corpus erat defatigatum , & quieſcebat in nocte , quòd tunc mens erat in loco ueritatis,ubi ſunt ſpecies ſcientiæ,& omnes ar tes liberales , uirtutem cognoſcitiuam modo* γνώμην, *modo* διάνοιαν *appellare ſolet . mentem uero appellat locum ueritatis,in quæ recipiuntur illæ ſpecies uni uerſales,modo dicit* Gal. *nihil referre an appelles* γνώμην ἂν διάνοιαν *quia ſciebat* Hipp.γνώμην,& διάνοιαν *idem ſignificare.debebat igitur uertere interpres diſcurſus,aut* COGNOSCITIVA VIRTVS, & *ſenſus omnes ægrotant. hæc eſt igitur declaratio uo-*

cabulorum: uult igitur dicere Hipp. in hoc ſcri=pto, quòd ubicunque aliquis habet cauſam doloris in corpore, & illã non ſentit, ideſt non excitatur dolor ab ea cauſa, tunc uirtus cognoſcitiua maxima ex par=te laborat, & ægrotat. declarandum modo eſt, quo=modo mente ægrotante dolorem non ſentiant, recur=rendum eſt ad Ariſtotelem, & philoſophiam, debetis ſcire, quòd omnes ſenſus particulares quinque, tactus, guſtus, uiſus, auditus, olfactus ſunt potentiæ, quæ ſunt in pati, ſicuti ſecundo de anima declarat Ariſt. 118. recipiunt enim ſua obiecta paßiue, & non actiue, aliud autem eſt pati, & aliud ſentire, nam multa pa=tiuntur, quæ non ſentiunt. ueluti lapides, & huiuſmo=di. ſenſoria ſunt inſtrumenta quædam apta ad patien dum ab obiectis ſenſilibus, potentia uero nobilior eſt, ſenſus communis cum imaginatione. unitur enim ſem per ſenſus communis cum imaginatione, nam obiectũ ſemper repreſentatur ſenſui communi, & ab ipſo re=ducitur ad actum, dicebat, enim Alexander quòd ſen=tire, non eſt pati, ſed iudicare: ſenſorium particulare non iudicat, ſed tantum afficitur & patitur, & præparatur in illo, ut iudicet, & antequam non ſit re latum ad uirtutem cognoſcitiuam, non ſentit, & hinc eſt quod nullus ſenſus cognoſcit ſe ſentire, quo=niam tantum paßiue recipit: quòd ſi actiue reciperet, cognoſceret ſe ſentire, quod autem ſenſus communis, & imaginatio requiratur, Them. eſt author. inquit nim ſi imaginatio non requireretur, remoto ſenſili,

non amplius remaneret ſpectrum in homine, & imago illius obiecti, & ita imaginatiua non retineret ſpeciem, & niſi prius uirtus cognitiua intrinſice ſit illa, quæ iudicet, non poteſt ſenſus particularis ſentire, quòd probatur, quia omnis ſenſus eſt communis animæ, & corpori: ſed quæcunque ſunt communia animæ, & corpori, quando recipiuntur in corpore, ſecundum naturam corporis recipiuntur, quando uero in anima ſecundum naturam animæ quoque recipiuntur, quando frigiditas recipitur in corpore, alterat ipſum alteratione ſenſili, frigefacit enim ipſum, & ita materialiter recipitur, ſed anima recipit ſub ſpecie, anima cognoſcitiua recipit ſpeciem, & fit ſenſus, & incipit in corpore, & terminatur in anima: cuius ſignum eſt, quòd anima remota, non ſentitur. ſiue modo primum ſenſitiuum ſit cor, ſiue cerebrum. cum igitur iſthæc ita ſe habeant, quod alteratio non poteſt percipi, niſi anima concurrat, ſequitur quòd nunquam fiet triſtis ſenſus, ſiue dolor, niſi anima cognoſcat. quòd autem anima non cognoſcat, hoc fit duabus de cauſis, uel quia anima quæ debet iudicare eſt occupata aliquo maiori motu, uel quia eſt affecta aliqua ægritudine.

Pro declaratione ſexti aphoriſmi dicebam quid intelligeret Hipp. per dolorem, dixi dolorem, no capi pro effectu, ſed pro cauſa doloris, quòd maxime erat neceſſarium ut difficultates tollerentur. declaraui quid mentem intelligeret Hipp. ſicuti iſti uertunt. & dixi quòd aliud eſt νȣ̃ς, aliud γνώμη & διάνοια, unde appa=

rebat ueritas aphoriſmi, QVICVNQVE ALIQVA PARTE CORPORIS DOLENT, ET DOLOREM NON SENTIVNT, IIS MENS AEGROTAT. Et quoniam hoc apparet in omnibus ſenſibus, quòd ubi uirtus cognitiua eſt effecta patitur, quicunque ſunt experti in arte uiderunt ægrotos, qui cum ſint ualde affecti, propter uitium exiſtẽs in primo ſenſorio, etiam quòd loquerentur, non ſentiebant. neque calefactionem ſimiliter neque guſtum, neque uident, neque diſcernunt, ideo ſunt ualde affecti, hoc enim conſtat, neque dubitandum eſt de quia eſt, i. quòd ita ſit, quia patet experimento, ſed quærenda eſt cauſa, quam heri inchoaui, perficere non potui, dixi enim quòd unumquodque ſenſorium recipit obiectum ſuum, ſed quatenus ſenſorium, non iudicat obiectum, niſi concurrat ſenſus communis. cum igitur ſenſus ſit in potentia in quolibet ſenſorio, & quòd actus fit à ſenſitiuo primo, ſtãte hoc fundamento, quod unumquodque ſenſorium particulare percipiat, & patiatur tantum, ſed non iudicet, niſi concurrat uirtus cognoſcitiua, ſequitur quòd ubicunque iſtud primum ſenſitiuum aliquo uitio laboret, ſi modo uerum eſt, quòd ſenſoria habent obiectum in potentia tantum, & non iudicat, etiam ſi repreſentetur obiectum ſenſibus particularibus, quòd uon ſentit, ſi uerum eſt quòd uirtus cognoſcitiua requiratur, ut ponat ſenſum particularem in actu, & iudicet. quot igitur modis huiuſmodi uirtus poteſt occupari, tot modis percipientur

ſenſus iſti particulares in actu. dupliciter autem poteſt impediri, uel quia fiat aliquis maximus motus in illa, quia occupetur maxime circa aliquod obiectum, reliqui uero ſenſus, etiam ſi offerantur illi uirtuti cognitiuæ, ipſos non ſentit, præter illud obiectum circa ꝙ maxime occupatur. quia circa illud ita eſt occupata, ut non poßit alios ſentire, & eſt iſtud Ariſtotelis in primo de ſenſu, & ſenſili, ubi dubitat utrum ſenſus poßit duo ſimul contraria ſentire, & inquit, ubi magnus motus eſt in primo ſenſitiuo tunc motus minores non ſentiuntur, quoniam maior motus opprimit minorem, quoniam occupatus eſt circa magnum obiectum ita ut obtundat motum minorem, uerbi gratia ubi imaginatio occupatur circa aliud obiectum ualidißimum ſi deferatur poſtea aliud obiectum debile, tunc illud non ſentitur, eo quia cæteri ſenſus ſunt occupati, & implicati circa maximum obiectum propter eius maiorem motum, & in ſenſibus ipſis, nam ſi quis ſit occupatus circa aliquem magnum ſonum motu uehementi, tunc reliqui ſenſus diſtrahuntur, & magnus motus minorem obtundit, nam ſenſus communis eſt occcupatus circa aliud præterea eſt etiam alia cauſa, quoniam in ipſis ſenſibus interioribus ægritudo contingit, uel quia ſpiritus ipſi, cum quibus facultates animales agunt, ſicuti dicit Gal. quòd ſpiritus uel ſunt ipſæmet facultates, uel ſaltem ſine ipſis, non poſſunt operari, & ſunt earum immediatum inſtrumentum, ſunt impliciti, ſicuti contingit propter uapores

acres, & erodentes, ipſos ſpiritus deſtruentes, ubicunque ex putredine ipſorum malorum humorum, uel uaporum, corrumpuntur facultates, tunc impediuntur ſpiritus ipſi, & non operantur, & ideo phrenetici non cognoſcunt amicos: ſed tanto fortius, quando uapores aſcendunt frigidi, tunc diminuuntur facultates, ſicuti in lethargicis, uel cum auferuntur, nam contingit quandoque, ut propter uapores ipſos, non tantum ſpiritus corrumpantur, ſed etiam ſubſtantia ipſa corrũpatur, & tẽperatura: nam operatio non debetur membris, licet operentur ratione temperaturæ, quæ fit mediante ſpiritu, poteſt etiam contingere ratione malæ compoſitionis uel ratione ſolutionis continui, ſicuti contingit in magnis uulneribus cerebri, ſtante illo primo fundamento, quotieſcunque uirtus cognoſcitiua afficitur, tunc impediuntur ſenſus particulares. Sed quæritur modo de quo intelligat Hipp. manifeſtum quòd intelligit de affectu, qui contingit primo ſenſiterio, propter ægritudinem, non autem propter maximum motum excedentem, ſi illas laßitudines, quæ ab intrinſeco contingunt intellexit, non illas quæ ab extrinſeco, ſed ſpontinas, quæ ab intrinſeco contingũt, iam aphoriſmus clarus erit. his mẽs ægrotat. i. uirtus cognoſcitiua ægrotat, DOLENTES. i. qui habẽt cauſam doloris, uel ſolutionem continui, uel malam temperaturam, non ſentiunt, quoniam uirtus cognoſcitiua non ponit ſenſum particularẽ in actu. Cõmentũ Gal. ſatis declaratum eſt uenio ad ſeptimũ aphoriſmum.

APHO-

APHORISMVS VII.

QVÆ LONGO *Tempore extenuantur, lente reficere oportet, quæ breui, breui tempore.*

Continuatur hoc modo, & notetis continuationem ſecundæ particulæ, in qua non ita continuantur aphoriſmi, ſicut in prima. in prima enim connectuntur, & optime continuantur à Galeno, in hac uero ſecunda particula nullam facit continuationem, nihilo minus poteſt hic aphoriſmus optime continuari. in ſuperioribus enim aphoriſmis Hippo. *loquebatur de laßitudinibus, quæ morbos prænuntiant, qui ex humorum multitudine cauſantur, qui morbi debent euacuari: ergo circa iſtam euacuationem, eſt attendendum, nam quidam ſunt, qui ſubito debent euacuari, quidam qui lente, ideo ſtatim hunc aphoriſmum ſubdit. ex uno oppoſito aliud declarat, propterea dicit quòd ubi facta eſt plenitudo in aliquo corpore paulatim facta, quia frigidi humores aggregantur in corpore, tunc lente ſunt euacuandi, & lente ſunt reficiendi. Aliomodo poteſt cõtinuari ſicut ſunt quatuor laßitudines tres à materia pendẽtes, quæ debent euacuari, de quarta autem laßitudine nihil pronuntiat, quoniam iam pronuntiauit, quia ex tali ſit ideo docet quo modo curanda ſit hæc quarta laßitudo, quæ eſt propter arefactionem, & dicit, quæ lente ſunt extenuata*

corpora, lente quoque reficere oportet, id eſt quæcunque corpora redduntur graciliora lente, non confertim debemus reficere cauſa huius rei conſideranda eſt, ſed oportet primo tria ſupponere dicta à Galeno, primum ut humanum corpus conſtituatur ex ſpiritu, humoribus, & membris ſolidis, tanquam ex tribus principijs eſſentialibus: in his tribus conſiſtit tumor humani corporis, & ubi deficiunt, de tumeſcit corpus, redditurq́; propter ſui abſentiam corpus gracilius. ſecundum ſuppoſitũ eſt omnes facultates in his tribus conſiſtunt diuerſimode, primo conſiſtunt in humoribus, intelligendo humores bonos, qualis eſt ſanguis, ſiue maſſa ſanguinea. ſecundo in ſpiritibus, tertio in membris ſolidis, ita quòd actiones ab his tribus prodeant, ab ipſo ſanguine, tanquam à materia patiente, nam nutriuntur ex ſanguine, propterea dicebat poëta, uitam cum ſanguine fudit. in ſpiritibus, tanquam in inſtrumento, quia mediante ſpiritu agunt. in mẽbris ſolidis, tanquam in ſubiecto particulari: nam ſedes ſua eſt in mẽbris ſolidis, ideo dicebat unumquodque membrũ agere ſecundũ propriam temperaturam: tertiũ ſuppoſitũ eſt, ꝙ licet ſpiritus euacuetur, & humor, dummodo remaneat temperatura membrorum, reſtauratur uirtus deperdita, licet ſpiritus ſint inſtrumẽta uirtutis, & ſanguis eſt materia, nihilo minus dum mẽbra ſeruant propriam temperaturam, ut non deſtruatur ſuus humor radicalis, tunc facile uirtus deperdita reſtauratur, quia ſi uerum eſt, quòd agit membrum ſuas

operationes, dummodo ſit in ſua temperatura conſti-
tutum, & eſt illud, quòd dicebat Galenus, quòd & ſi
in febre peſtilenti humores ſunt maligni, dummodo
non accedat intemperies in ſubſtantia, & tẽperie ſua,
poteſt facile inſtaurari, quia perſtat uirtus, ſed ubi
temperatura labefit, tunc deſtruitur uita. his poſitis
Aphoriſmus declaratur. QVI LENTE EXTE-
NVANTVR, LENTE REFICI DEBENT.
ex primo ſuppoſito, quòd conſtituit corpus humanum
triplex genus eſt, ſi deficiat ſpiritus, & ſanguis, de-
ſtruetur moles corporis. Sed ſubito, quia iſti ſpiritus,
& ſanguis ſtatim exire poſſunt. Vnde quando uide-
tis nares acutas, oculos cauos, tempora concaua, de-
betis uidere an ex aliqua ſubita euacuatione ſit facta
arefactio, ubi hoc contingit, non tarde fit, ſed breui
tempore, quoniam breui tempore exit ſanguis, &
ſpiritus, poterit etiam ſtatim reſtaurari: ſed ubi mem-
bra areſiunt, non ita facile priuantur proprio ſucco,
& areſcunt, ſed in tempore, & lente exoluuntur, ideo
etiam lente reficere oportet, ubi hæc ſint facile eſt ui-
dere, quomodo quæ ſunt inanita paruo tempore, ut
quibus eſt inanitus ſanguis, & ſpiritus, & perſeue-
rant membra ſolida ſana, poſſunt breui inſtaurari.
nam ſpiritus, & ſanguis ſtatim generantur. primo
enim fit chylus in ſtomacho, in ſecunda coctione, quæ
fit in hepate, fit ſanguis, quæ cum ita fiant, membra
ſolida indigent plurimis concoctionibus, ſpiritus fit
ex odore, & aere attracto regeneratur, & ita fa-

cile poteſt generari, & non tantum ex uapore ſanguinis, ſed etiam ex aere, ut dixi. & licet ſit euacuatur ſpiritus, & ſanguis, ſtante tamen temperatura membrorum ſolidorum, faciliime poteſt generari. quia fiunt optimæ concoctiones. uerum non debet cibus offeri in tanta quantitate, ſicut prius, eò quia eſt euacuatus calor, & ſanguis, & ſpiritus: ſed ſi offeratis, quæ ſunt facillimæ concoctionis in debita quantitate, tunc facile regenerabitur ſanguis, & ſpiritus, ſtante temperatura membrorum ſolidorum, ſtante uirtute, & facultatibus principalibus in illis. ita uidetis rationem manifeſtam cur breui oporteat refici. dicit oportet, quia niſi reficiatur ſtatim inanito ſanguine, qui eſt materia propria caloris natiui, & ſpirituum, qui ſunt inſtrumenta uitæ, tunc fiet deperditio in propria temperatura membrorum, & tunc cum maximo labore reſtaurabitur. ergo neceſſario ſunt reſtauranda, aliter ſubſtantia membri deperdetur. QVAE TARDE ex oppoſito patet hæc pars, extenuatio enim hæc peruenit uſque ad membra ſolida, quæ calorem inſitum deperderunt, & propriam temperaturam ſubſtantialiter: & cum deperdita ſit, & arefacta, tunc paulatim ueniunt reſtauranda & eſt illud, quòd dicebat Auicenna, quòd longe facilius ſunt ſiccanda membra, quàm humectanda, & ita difficilius corpora humectantur, quàm exſiccentur, & ideo gradatim reficere oportet, quòd ſi aliter fiat, non fiet nutritio, ſed potius deperditio.

APHORISMVS VIII.

SI A' MORBO cibũ aſſumens quis non corroboratur pluri alimento uti ſignificatur.

IN hoc ſecundo libro Aphoriſmi Hippo. ita continuantur, ut annuli in catena. dicebat Hippo. in alio Aphor. quòd corpora, quæ lente extenuantur, etiam lente ſunt reficienda, at dicat quis, quomodo recte reficiuntur? docet hic rationem reficiendi rectam, inquiens, quando quis ſumit cibum, & non corroboratur pluri alimento uti ſignificatur, quòd ſi non aſſumat cibum, & non corroboretur, tunc euacuatione talis indiget. Sed dicat quis hoc eſt, quia non aſſumit cibum, & non quia indiget euacuatione, cum uideret hoc Gale. in commento ſtatim quærit ſolutionem, & dicit aduertite, quòd iſte aphoriſmus facit difficultatẽ maximam, quoniam apud antiquos græcos iſtud uerbum ASSVMERE CIBVM ſignificabat capere cibum cum appetitu, & ſine appetitu comedere, erat apud illos non aſſumere cibum. & ita hoc uerbum, quando quis aſſumit cibum cum appetitu, & non corroboratur, ſignum eſt, quòd pluri alimento utitur, quàm oportet, at ſi non aſſumat cibum, id eſt ſine appetitu cibum aſſumat, & hoc idem accidat, ut nõ corroboretur, tunc eget euacuatione, hæc eſt ſententia Galeni bona, & ingenioſa. ſed domini dico, quòd in

utroque termino ſunt inſtantiæ, & utraque pars falſa, ſi ſecundum Galenum exponatur, & primo ſupponitur, quòd aliquis habeat appetitum caninum, ratione humoris mali exiſtentis in uentriculo poſt aliquem morbum, ſicuti contingit ex humoribus acidis, & pituitoſis in uentriculo, comedit iſte cum appetitu, & non corroboratur, & non utitur pluri cibo quàm oportet, ſed indiget euacuatione: quia non nutritur, ratione humorum exiſtentium in uentriculo, impedientium coctionem: ergo non uidetur fidelis Galeni expoſitio contra iſtam partem inſto. ponamus aliquem pati famem uacinam, eò quia ſit refrigeratus uentriculus, & obtundatur totus ſenſus uentriculi, ita ut non fameſcat, tunc enim omnia membra femeſcunt, præter uentriculum, & tamen indigebit euacuatione, imò indigebit repletione, quia tunc ſumitur cibus ſine appetitu, & ſi talis euacuaretur interficeretur. ergo ſi uolumus excuſare Galenum oportet dicere, quòd Galenus intelligit, quando dicit, ſi quis aſſumat cibum cum appetitu, & non corroboratur de appetitu naturali, non autem de appetitu, præter naturam. ſimiliter quando dicit, & ſi cui non aſſumenti cibum ſine appetitu, idem contingat: intelligit de appetitu naturali, id eſt quando quis eſt repletus.

Ego ita exponerem, ſi quis cibum aſſumens à morbo non corroboratur, intelligo de cibo proprie ſumpto, non de apetitu: nam ſorbitiones diſtinguuntur à cibo ſolidiori, nam ſorbitiones uocant cibaria humi-

da, cibus uero dicitur alimentum ſolidius, & potus eſt cibus, ſed liquidus. cibus uero eſt ſolidior, ideo dicebat Hipp. *quòd eſt facilius impleri potu, quam cibo dicit igitur quando quis erat in morbo, utebatur potionibus, cum uero eſt ſanatus, ſi utitur cibo ſolidiori, & non ſanatur, nec corroboratur, tunc pluri alimento uti ſignificatur, quia uirtus non eſt ita ualida, ut poßit concoquere. quòd ſi quis non aſſumat cibum illum ſolidiorem, & non nutriatur, ſed utatur potionibus, ſicuti faciebat, quando ægrotabat, tunc dico quòd indiget euacuatione. ratio aphoriſmi talis eſt. debetis ſcire quòd corpus non alitur ex cibo, propter alteram duarum cauſſarum, uel propter defectum uirtutis, uel propter impedimentum cibi additum, ſi primo modo fiat, uel quia in propria temperatura corpus deficit, ubi non eſt aliquid uitij in membro, ſi temperatura corporis exſiccata eſt, tunc ſi das cibum, das cibum non conuenientem, quoniam tunc temperatura eſt labefactata ex morbo, oportet igitur ut humidiori cibo utaris, tum quia calor diminutus eſt, uel temperatura exſiccata, uel utrunque. alia eſt cauſa cur cibi non conficiantur, non quia ſit diminutus calor naturalis, nec uiolata temperatura, ſed ſtante robore membri, repletur aliquo humore deprauato, unde uirtus ſuffocatur, ita ut non poßit fieri attractio; quia ubi deprauati ſunt humores in aliquo membro, tantum abeſt, ut attrahat membrum, ut potius expellat. poſtea uirtus concoctiua non conficit, quoniam ille hu-*

mor crudus eſt, per deffectum, & ita frigidus, quæ fri giditas obtundit ſenſum, & uirtutem, uel erit cruditas per exceſſum, & ita adurit ex maxima caliditate, uel quia in poroſitatibus membri imbibiti ſunt illi humo- res deprauati, ut non poßit fieri unitas cum membro, quoniam adeſt ſordities, quando igitur quis cibum aſſumit ſolidiorem, tunc plus ſumit cibi, quam oportet quòd ſi non aſſumat, & non corroboratur, tunc ſi- gnum eſt, quòd eſt ratione humorum malorum de- prauatorum exiſtentium in uentriculo, & corpore, commune enim eſt omni cibo, ut qui facile concoqua- tur, facile corrumpatur, & deprauetur, ergo ubi ſu- mitur cibus facilis concoctionis, & tamen non conco- quitur, tunc ſignum quòd indiget euacuatione quia ha bet humores deprauatos, unde non ſequitur atractio nec concoctio, & ſi concoquitur non unitur, unde per omnes uias putreſcit: & hæc eſt ratio aphoriſmi. quando habes ægrum, qui conualeſcit, & incipis eum nutrire ſolidiori cibo, & audis illum aggrauari, & nõ nutriri, tunc iudica, quòd non habet ſuum calorem ualidum naturalem, unde redeas ad cibum ſuum hu- midiorem, ubi exhibueris cibum humidiorem, & non nutriatur, tunc iudica quòd talis indiget euacuatione, quia habet humores deprauatos in omnibus membris, quos oportet euacuare, propterea docet hic quomo- do debet euacuari, et inquit oportet cõſiderare, quomo do, quia oportet primo facere corpora fluida, cũ pur gare uolueris, ut hoc in aphoriſmo ſequ enti docet.

APHORISMVS IX.

CORPORA *cum qui purgare uoluerit, prius fluida facere oportet.*

GALENVS *declarans hunc aphoriſmum inquit, aliquos interpretari hoc fluuidum facere, ac ſi quis uellet euacuare per uomitum ipſum ægrum, præparabat enim ad uomitum, ut cum uellent uti elleboro albo, quo nos non utimur, propter ſæuiſsima accidentia. prius dabant oxymel ſimplex, deinde raphanum, poſtea accedebant ad* Elleborum. *& hoc eſt quo antiqui utebantur pro præparatione. hoc autem* Galenus *uituperat, non quia non ſit ita faciendum, quia quando uultis euacuare corpus, oportet ipſum præparare, & omnes uias aperire, ſed dicit* Gal. *quòd* Hipp. *aliud ultra, & maius uolebat. uult enim ut humores præparentur. nam inquit, præpares membrum quantumuis, & humores non ſunt parati, ſed lenti, & craſsi, & euacua ſolutiuo aliquo, tunc ſæuiſsima accidentia ſuccedent. quòd ſi humores fuerint parati ut ſi ſint uiſcidi abſtergantur, ſi craſsi incidantur, tunc facilis erit euacuatio, & optima, & ſecura. licet uiæ non ſint admodum diſpoſitæ, unde magis refert, quòd humores ſint parati, quam quòd uiæ ſint paratæ, & humores deprauati, licet debeant eſſe ambo. Sed unum eſt dubium tu dixiſti quòd ubi*

humores ſunt crudi, debemus prius concoquere, poſtea præparare, hic nihil dicit de concoctione, ſed tantum de præparatione. docet enim quomodo ſint præparanda excrementa, & tunc præparata ſunt quando ſunt concocta: ſed quandoque contingit ut natura concoxerit humores, & quia illi humores debent euacuari, & non poſſunt exire, quia uiſcidi, & craſsi ſunt, ideo incidendi & abſtergendi ſunt. quando igitur dicit quod humores ſunt concoquendi, intelligit quando crudi ſunt, & non debent euacuari ſolutiuo pharmaco. ubi igitur corpus purgare uolueris oportet fluuidum facere dupliciter, unomodo quòd paremus uias, aliomodo quòd paremus uias, & humores: non dicit de alia concoctione, quia ſuppoſuit quòd humores ſint concocti, quia indigent euacuatione. Quantum ad alium aphoriſmum ratio eſt, quoniam dicebat quod ſi non aſſumente cibum hoc idem accidit quia. ſ. non corroboratur, ſignum eſt quod indiget euacuatione, uult afferre rationem huius dicti, cur indigent euacuatione, & dicit quia.

APHORISMVS X.

NON *pura corpora quanto plus nutris tanto magis lædis.*

ISTA eſt una ratio, ſed non eſt illa in quam deſinit intellectus, dicebat enim Ariſt. quòd habentia

cauſas, & elementa non cognoſcuntur, niſi præcognitione ſuarum cauſarum, & elementorum, bene ſcitis unam cauſam, ſed intellectus ibi non acquieſcit, quia poteſt dicere quis, quare non pura corpora plus lædis, quanto magis nutris? audiuiſtis quòd in illis non fit atractio, & ſi fit, non fit concoctio, & ſi fit concoctio, non fit unio, quoniam illæ ſordities ſunt imbibitæ in illis poroſitatibus, quæ non poſſunt uniri. non atrahunt, quia nolunt expellere ſibi ſuperfluum, uel ſi atrahunt, non concoquunt: uel ſi concoquunt, id coctum non uniunt, quoniam membra illa ſunt plena humoribus deprauatis, quæ non poſſunt uniri ratione ſorditiei, & ita habetis quid ſit facere corpus fluuidum.

APHORISMVS XI.

FACILIVS eſt impleri potu, quàm cibo.

ITa connectitur cũ tribus præcedentibus incipiendo ab octauo, ut uideatur unus aphoriſmus, hic enim, quòd dixi erat in fine octaui, declarat. in fine enim octaui dixerat, quòd ſi non aſſumente cibo idem accidat, quòd ſcilicet non corroboretur, ſignum eſt, quòd indiget euacuatione, & cum in duobus alijs ſubſequentibus declaraſſet, quomodo fiat euacuatio, quomodo præparantur corpora ad euacuandum, nunc occurrit uni tacitæ obiectioni, quia poſſet quiſpiam dicere, unde eſt quod quando quis cibũ aſſumit non cor-

roboratur, hoc eſt inquit, eò quia aſſumit cibum ſoli-
diorem, quàm conueniat, ex cibo enim ſolidiori cũ uir-
tus & calor debilis ſit, non corroboratur, eò quia non
poteſt illud nutrimentum conficere, ſed ex liquidiori
cibo corroboratur, eò quia eſt facilius impleri potu,
quàm cibo: & hæc de ratione aphoriſmi. FACI-
LIUS. hoc aduerbium poteſt dupliciter intelligi,
dicitur aliquid facile, quoniam in pauco tempore fit,
aliomodo dicitur facile non quia in pauco tempore
fiat, imò in multo tempore, ſed dicitur facile quia fiat
ſine labore, & ſine induſtria: primum autem cum la-
bore, & induſtria, ſed in pauco tempore, uerbi gratia,
in morbis ipſis, ut ſi curetur febris tertiana cum ſuis
accidentibus, iſta curatur in pauco tempore, nam in
quarto, & ſeptimo, ad plurimum curatur tamen cu-
ratur cum diligentia, & labore, & niſi quis curaue-
rit cum ſuis accidentibus. & cum induſtria, periculum
erit, ne incidat in ægritudines ſæuiſſimas, præterea fit
Bubo in inguine contingens, curatur enim de facili,
non quia curetur in pauco tempore, ſed dicitur quòd
eſt facilis curationis, quia ſine induſtria, & labore cu
ratur. Tamen indiget multo tempore, ad hoc ut matu
retur, & curetur. & ſic tertiana erit difficilis, quoad
laborem, & induſtriam: facilis autem quoad tempus.
Bubo uero difficilis quoad tempus, facilis quoad cura-
tionem, & induſtriam, & laborem. hic autem Hippo.
facilius intelligit. quoad utrunque, & quoad tempus,
& laborem, id eſt quòd cibus ſit facilis reſtaurationis:

quia reſtauratur ſine labore, & induſtria, & in pauco tempore. REPLERI *uox eſt ambigua, accipitur enim & in bonam, & in malam partem: ſed hoc in loco accipitur in bonam partem tantum, græci autem habent duas uoces ipſius repletionis, habent enim* πλήρωσιν & πλῆθος, PLITHOS *enim acccipitur in malam partem* πλήρωσις *in bonam. hic accipitur pro refectione illa, quæ reſtaurat aliquid loco deperditi. repletio enim hæc habetur tanquam genus ad refectionem. repleri enim in genere, quando aliquod corpus indiget reſtauratione, & nutrimento, ut cum aliquod corpus quòd euacuatum eſt, ad uitam huma...m neceſſariam reſtauratur: nam reſtauratio eſt, quoties replemus aliquid, cui perdita ſit ſubſtantia. ſecundo q̧ habuerit partes debiles, & ita ad reſtaurationem duo concurrunt, ſubſtantia deperdita, & debilitas partium: nam refectio ſecundum* Galenum *in lib. de conſt. artis med. eſt corporum gracilium cum infirmis uiribus, ad naturalem ſtatum reductio, ut reſtaurentur corpora. habet enim commune hoc cum repletione, ut nunquam reficiamus corpus, niſi immune ab humoribus malis, iuxta præceptum illud* Hippocratis *corpora malorum humorum, quanto magis nutris, tanto magis lædis, ideo non conuenit niſi conualeſcentibus, uel ægris, & ſenibus ſanis, conualeſcentes enim ideo dicuntur conualeſcentes, quoniam omnis cauſa morbi euacuata eſt, non differunt à ſanis habitu, quia ſani habent ſanitatem in actu: conualeſcentes in habitudine,*

& in fluxu. ſenes etiam ſani ſunt ſimiles conualeſcentibus, nam à quacunque leui cauſa deperdunt ſanitatem, ſicut & conualeſcentes, habent enim debilitatem uirium, ſicuti conualeſcentes ratione ægritudinis uitæ, ſunt etiam exſiccati ratione caloris febrilis, ideo non poſſunt bene repleri, & refici corpora, quæ ſunt plena humoribus malis, materia autem quæ poteſt hoc præſtare eſt illa, quæ primo in qualitate neque calida nimis, neque frigida nimis eſt, ſed temperata. nam ſi nimis calida eſſent, cum inueniat membra imbecilla, & uirtutem debilem facit calorem igneum, ſi nimis fuerit frigida cum calor illorum ſit debilis, extinguet ipſum. quantum uero ad ſubſtantiam, oportet ut ſit ſubſtantiæ liquidioris, quoniam facilius concoquitur, oportet igitur ut materia refectionis ſit huiuſmodi, & in qualitatibus ſit temperata. hæc omnia habetis in Galeno, in fine ſecundi artis paruæ, potum intelligit Hipp. non quemcunque humidum potum, ſed illum qui talis eſt, qualis eſt ptiſſana, & alica, quæ habent aliquem conſiſtentiam, etiam uinum craſſum. non autem intelligat aquam, aut uinum tantum, illa enim non reſtaurant. & Ariſt. in lib. de ſenſ. & ſen. cap. de odoratu dicit, quod illa, quæ debent nutrire, debent eſſe ſolida, & ſicca, quia quòd debet nutriri, ſiccum eſt, debet enim uniri, & per hoc reſpondeatis omnibus argumentis antiquorum, utrum nutriamur humido & quando dicimus facilius eſt repleri potu, quam cibo, intelligit illud repleri, de his quæ præparantur ad hoc, ut fiant

nutrimentum, ideſt ad facilitatem refectionis. ſuperius Hipp. uocauit cibum ſolidius nutrimentum & per potum alimentum liquidum, & fluens. ſed notetis ne deſit quicquam circa hoc, quòd interpres in commento peruertit aliter uertens quàm ſtet in græco. dicit enim quòd licet humidi potus nutriant æqualiter tamē habent ueleciorem coctionem, quàm cibus, græcus ſtat negatiue & dicit & ſi potus non nutriant equaliter, habent tamen unum, quòd uelociſsime concoquantur, nam comparatur facilitas concoctionis, non autem ſubſtantia alimenti. ſed intelligimus facilitatem concoctionis. & dicimus quòd facilius eſt repleri potu, quàm cibo uidelicet in minori tempore, & cum maiori facilitate, & hoc maxime indigent homines, qui debent repleri, ſicut conualeſcentes. nam de conualeſcentibus proprie eſt ſermo, qui poſt morbum reſtauratione indigent, dixerat enim ſuperius, ſi quis à morbo cibum aſſumens non corroboretur &c. & ita habetis uocem & ſententiā declaratam. uult enim dicere, quod quando uolumus reſtaurare corpus debile, & gracicile, curare oportet ut ipſum reficiamus cum materia humida, & non cum materia ſolida, ratio quoniam facilius eſt repleri potu, quàm cibo. rationem autem non aſsignaui aliter Hipp. unde contingat quòd facilius potu, quàm cibo repleantur corpora, nos autem aſsignabimus, & cur Hipp. rationem tacuerit. dixi antea Hipp. breuitatis ſtudioſum fuiſſe, eo quia loquebatur cum doctis, ſupponebat enim uos ſcire quomo-

do fiat concoctio, & distributio, ideo credidit ſuperuacaneum fore declarare, cur facilius ſit potu, quàm cibo repleri, ſed quoniam non omnes ſciunt hoc, declarabimus nos quomodo fiat concoctio. concoctio ſane fit à calore naturali ſecundum Hipp. & Gal. ſed à quacunque fiat cauſa non curamus, ſed uideo tres extitiſſe opiniones de concoctione ipſa. Prima fuit Hipp. & Gal. quòd ſcilicet concoctio fieret à calore innato, ideſt in materia apta ad concoctionem dum modo, ſit materia præparata ad concoctionem, & calor efficiens. nec aliud requiritur. Eraſiſtratus dixit, ad hoc ut aliquid concoquatur, oportet ut primo alteretur, & ad minima reducatur. habuit enim Eraſiſtratus filiam Ariſt. & fuit maximus peripateticus: uolunt enim peripatetici, & hoc in fine de generatione & corruptione, quòd mollitio, & ſepartio ad minima concoctionem iuuent, ad hoc ut calor exiſtens in uentriculo facilius concoquat neque Hipp. negaret, quin mollitio, & ſeparatio maxime conferat. Empedocles autem uoluit, quòd concoctio fieret à putredine, & ita ex ſola diminutione ſine calore. & quòd per accidens calor concoquit, nam dicitur calor concoquere, eo quia diminuit. Ego nolo confutare opiniones, ſat eſt quomodocunqne ſit hoc unum eſt quòd liquidiora ſemper facilius concoquuntur, quoniam facilius diminuuntur, quàm ſolida, liquidum enim proprie uidetur natura calidi, ſi ponatis diminutionem ad minima facilius diſſecatur liquidum, quàm ſolidum, quia minus reſiſtit. ſi

per

per putredinem,etiam liquidiora facilius putreſcunt, ergo facilius concoquuntur. præterea humida facilius diſtribuuntur, quàm ſolida, nam cibus primo in uentriculo concoquitur, deinde diſtribuitur, & iſta diſtributio longè facilius fit in materia humida, quàm in ſolida, & ſicca. quia facilius propellitur, & magis rebellis eſt ſicca, quàm humida. quantum etiam ad uaſa ipſa anguſta, & ad uenas meſaraicas, facilius enim iſta recipiunt humidum quam ſicca, & melius continebunt humidum, quàm ſiccum ratione uirtutis propellentis, & ratione uirtutis continentis. & ita facilius eſt repleri potu, quàm cibo. uerificatur igitur aphoriſmus, quoniam quæ ſunt liquida facilius concoquuntur, & diſtribuuntur: nam ſi debet fieri reſtauratio, oportet ut primo fiat concoctio, & diſtributio, ſed humida facilius concoquuntur, & diſtribuuntur, ergo facilius reſtaurant: at dicat quis, dixit Hipp. eſſe facilius repleri potu, quàm cibo. contra argumētor ſic, quòd naturaliter appetitur ab animali, debet eſſe ſibi familiare, modo appetitus eſt calidi, et ſicci, ergo illud etiam erit, quod facilius nutriet, ergo humidus cibus difficilius nutriet, quoniam difficillime poterit etiam uniri. Reſponſio ad hoc, quòd nos loquimur de nutrimento, quod fit ante reſtaurationem, & concoctionem, nō autem de nutrimento quod iam uult uniri, id eſt, quādo iam applicatur, quia dum coquitur etiam humidum craſſeſcit ſemper, & intelligendo de nutrimento, quòd fit ante reſtaurationem

& concoctionem, dico quòd cibus ſolidus plurimo indiget tempore, & calore ad concoquendum. & in conualeſcentibus paruus eſt calor: ideo non poſſunt nutriri cibo ſolidiori, quia non poſſunt concoquere ipſum, & cibus humidus, cum pauco calore etiam indigeat ad concoctionem, ideo illis conuenit. nec etiam quilibet cibus humidus conuenit, & nutrit, ſed cibus humidus qui habeat aliquam conſiſtentiam, ſicuti uina craſſa, & ptiſana, & alica. Sed miror neotericos, quomodo prætermiſerint unam dubitationē pulcherrimam, & notatu dignam: dicit enim Galen. afferens authoritatem Hipp. in lib. de alimentis, quòd citius reſtauramus corpora odoratu, quàm potu. et ita uult quod odor nutriat. Contra quam opinionem eſt Ariſto. qui uult odorem nullomodo prorſus nutrire. quòd autem nutriat, eſt auth. Hipp. in lib. de alimentis, & ex Galeno habemus, quòd ille lib. eſt Hippo. in eo lib. planè teſtatur odores nutrire uelociter. Plato quoque tenet odores nutrire. ſi ſequamur Ariſto. oportet contrarium tenere. arguit Ariſto. contra nonnullos pythagoricos, (appellat enim pythagoreos illos, qui putant odoramenta nutrire) tribus argumētis. Sed antequam propono argumēta, oportet primo uidere ſententiam Hipp. & Ariſt. Sanè nemini dubium eſt quin Hippo. & Gal. uoluerint odores nutrire, & nihil eſſe aliud, quàm ſubſtantiam uaporoſam defluentem à re odorabili, deuenientem ad uentriculum anteriorem cerebri, & ad ſenſorium odoratus. Ariſto. in contrarium

argumentatur contra iſtos in lib. de ſenſu, & ſenſili, & inquit, ſi eſſet ſubſtantia uaporoſa odor, uel eſſet exhalatio, humida, uel ſicca, non humida, quia humiditas obtundit odorem, neq; ſicca, propterea quòd ſi ita eſſet nō fieret odor in aqua. Sed fit in aqua, ergo: nam piſces in profundo maris odorantur. ſecunda ratio ſi eſſet ſubſtantia uaporoſa, eſſet inquit defluxus, ſed ſi eſſet defluxus cum continuè defluat à ſubiecto odor, ſequeretur quòd ſubiectum diminueretur, tabeſceretq; propter continuam euaporationem illius ſubſtantiæ uaporoſæ, ſed non tabeſcit, ergo non eſt exhalatio ſubſtantifica. hæc ſunt argumēta Ariſt. Contra Hipp. Galenum & Platonem. opinio autem Ariſt. eſt quòd odor ſit ſpecies quædam multiplicata in medio, non aliter quàm rei uiſibilis ſpecies multiplicata per ſpeciem in medio. quantū uero ad materiam, dicitur quòd eſt ſiccitas quædam fundata in humido, nam inquit, quando humiditas enchyma, id eſt ſaporoſa eſt bene concocta: tunc eſt odor gratus, quando uero eſt ſemicocta dicitur odor ingratus, cum uero cruda exiſtit, nullus odor apparet. et uult Ariſ. quòd ſapor iſte, ſiue ſuccus in materia humida, non tranſeat ad odoratum ſubſtantialiter, et corporaliter, ſed uult quòd ſpecies ipſa odoris in medio multiplicetur, quouſque ueniat ad ſenſorium odoratus, quemadmodum ſpecies uiſibilis deuenit ad ſenſorium uiſus, & inquit, quòd cum quinque ſint ſenſus, duo ſpirituales, id eſt qui recipiunt per ſpeciem obiecti, duo materiales, id eſt qui reci-

piunt obiectum materialiter, & corporaliter, ſine ſpeciei multiplicatione in medio, quòd iſte ſenſus odoratus, eſt inter iſta quatuor exquiſitè medius. eſt autem medius, quia habet naturam utriuſque, exempli, gratia, ſi comparetur ad tactum, & guſtum, habet ſiccitatem ſapidam, & ita qualitatem ſenſus tactus ratione ſiccitatis, & cum ſit ſiccitas ſapida, percipit ſaporem, & ita habet qualitatem guſtus: habet etiam, quæ ſunt propria uiſus, & odoratus, eò quia odoratio non fit ſine multiplicatione ſpeciei in medio, habet igitur quæ ſunt propria quatuor ſenſibus, ideo dicitur medius, licet Ariſt. non declaret quomodo ſit medius. hæc fuit ſententia Ariſt. qui uoluit quòd nihil naturaliter defluat ad ſenſorium à re odorabili, ergo ſequitur neceſſario, quòd non nutriat. tertio ratio Ariſtot. eſt ad hominem inquiens ſuppoſito etiam ò Plato quòd defluat ſubſtantia uaporoſa per te. ſed reliqua dicentur poſtea, in alia lectione.

Propter uerba quæ erant in commento undecimo Aphoriſ. quæ dicebant facilius eſt repleri potu, quàm cibo, incidit quæſtio utrum odorata nutriant, dicebat enim Gale. in comment. odorata nutrire. quæſtio hæc eſt difficilis: habet utrinq; authoritates maximas. ex una parte eſt Hipp. Plato, & Gal. ex alia Ariſt. et peripatetici Hip. & ſui ſequaces tenuerunt odores nutrire, Ariſt. omnino negauit: ut igitur diluamus hanc quæſtionem admodum utilem, (tentant enim medici nutrire cum odoribus, quod ſi non poſſet fieri non om=

nia frustra tentarentur?) debetis igitur notare duos eſſe articulos diſtinguendos, nec poſſumus ſecundũ ſcire niſi prius ſciamus primum utrum ſcilicet nutriat odor nec ne, non poſſumus ſcire, niſi diſcutimus primum quid ſit odor, cum etiam non minor ſit diſcrepantia de ſubſtantia odoris, quàm de alimento. oportet igitur prius diluere quæſtionem de odore: & aduertatis utrum, quòd Hippocr. uult odorem nihil eſſe aliud, quàm ſubſtantiam quandam uaporoſam, defluentem ab odoratili re, deuenientem ad anteriorem partem cerebri. Ariſto. autem negat omnino eſſe ſubſtantiam uaporoſam, & notetis bene, quia non diſcrepant inter ſe circa obiectũ odoris, id eſt de re odorata, conueniunt enim quia ſi conſideretur odor prout eſt in re odorata, quòd nihil ſit aliud quàm ſubſtantia quædam ſicca, in qua quiddam eſt ſapidum, ſiue enchymum ſaporoſum, diſcrepantia igitur non eſt de odore prout eſt in re odorata in ſubiecto, ſed eſt diſcrepantia, de medio, id eſt, utrum in medio multiplicetur per ſpeciem, & ſpiritualiter an corporaliter, id eſt, utrum nihil tranſeat de corporeitate, ad ſenſorium odoratus: ſicuti ſpecies uiſibilis multiplicatur in medio. & oportet hic manere, & non confundere quemadmodum facit conciliator in ſuis quæſtionibus, quæſtione 155. Ariſtot. igitur uult ut obiectum multiplicetur per ſpeciem, non autem corporaliter: propterea dicit, quòd odor erat medius exquiſite inter alios quatuor ſenſus. de uirtute autem quæ iudicat nulla eſt diſcre-

pantia, an materialiter, an per ſpeciem recipiat, clarum enim apud omnes quòd ſpiritualiter recipit, quantum attinet ad ſenſorium corporeum. Secundũ Hipp. alteratur, & recipit materialiter, nam duo ſenſus guſtus & tactus ſua obiecta recipiunt corporaliter, alij uero duo, uiſus, & auditus nõ corporaliter recipiunt, ſed ſpiritualiter, & per ſpeciem. & ideo dicebat Ariſtot. quòd ſenſus odoratus erat medius inter hos quatuor ſenſus, nam fundatur in qualitatibus ſenſilibus, in calido, frigido, humido, & ſicco, ſimiliter & guſtus, nam fundatur in ſapore, qui immediate fundatur in primis qualitatibus. Viſus autem quoniam color nihil eſt aliud, quàm lumen, quòd habet eſſe ſpirituale in medio, conuenit cum primis, quia fundatur in qualitatibus ſenſilibus primis, conuenit cum ſecundis & ſpiritualibus quantum ad medium, quia in medio multiplicatur per ſpeciem ſecundum Ariſt. & nihil corporaliter de ipſo recipit in ſenſorio: & hoc probat in lib. de ſenſu, & ſenſili: deſtructiue tamen tantum, non autem conſtructiue, ac ſi per diuiſionem diceret ſic, nam uel fit per ſpeciem multiplicatam in medio, uel propter uapores multiplicatos in medio, non propter uapores, ergo propter ſpeciem, quòd non fiat propter uapores, probat his argumentis. ſi multiplicaretur per uapores, tunc uapor eſſet, uel exhalatio humida, uel ſicca. non poteſt eſſe humida, quia fundatur odor in ſubſtantia ſicca, eſt enim ſiccum ſapidum, ergo erit exhalatio ſicca, non etiam ſicca, eò quòd uidemus pi-

ſces, & alia animalia in profundo aquæ odorari, at ſi eſſet exhalatio ſicca non poſſet exhalare in profundo aquæ odor, neque diffundi uſque ad profundum, cum ſiccitas ſui natura aſcēdat ſemper, ſed ponamus etiam deſcendere, tunc antequam eſſet in profundo deſtrueretur: ergo fit ab aliqua alia re aliter ſe habente. ſecunda ratio ſi eſſet uapor ſiccus, ſequeretur, cū ſit corpus, & ſubſtantia, quod ſubiectum odoris tabeſceret, quod non uidemus, ergo nihil realiter defluit, nihil corporaliter. tertia argumentatur ſic: ſi uapor ille deflueret corporeus, & pertingeret uſq; ad ſenſorium odoratus, impoßibile eſſet per quinquaginta, uel quingenta miliaria multiplicari, & deuenire corporaliter ad organum ipſum, ſicuti recitatur hiſtoria de illis uulturibus. nam ferunt uultures ueniſſe per quingenta milliaria, ex odoratu multorum cadauerū, propter prælium cōmiſſum in peloponeſſo. In contrariam ſententiam uenit Hippoc. Plato, & Gal. qui argumentantur ſic, & primo ad hominem, duobus argumentis Ariſt. in lib. de ſenſu, & ſenſili, dicit quòd odores calefaciunt cerebrum, quoniam cum ſit in proportione aliorum animalium cerebri, frigidius, & humidius, indiget calefactione, ſi igitur ex odore cerebrum calefit, ergo ipſum corporaliter odor attingit, ergo non per ſpeciem multiplicatur, nam ſi diſcurratis per omnia, quæ cauſant calorem, ſemper inuenietis calorem fieri à re corporea, nam nihil poteſt moueri, niſi corpus ſit. ergo aliquid erit corporaliter exiſtens cum odore. præ-

terea, dicit Ariſt. odores proportionari ſaporibus, ita quòd percipitur odor dulcis, amarus, quemadmodum percipiuntur ſapores: ſed iſtæ differentiæ ſunt illæ, quæ inſequuntur caliditatem corporis alicuius, neque enim dulce, neque amarum interitur, niſi in corpore aliquo. ſicuti apparet in guſtu, guſtus enim recipit materialiter, & non per ſpeciem, quoniam ad ſenſorium peruenit corporaliter, ſine medio aliquo, non enim indiget medio. ergo et odor ſi illi proportionetur corporaliter deueniret. tertio argumentantur ſic. experientia uidemus, quòd odorata, ubi fuerint acria fortia percipiuntur, uſque ad ſenſum tactus: imò uidemus ex tali odore oculos mordicari, & linguam, ergo materialiter deuenit, & non per ſpeciem. quarto certum eſt, quòd aromata omnia replent caput, ſed repletio non fit niſi à re corporea, nam non poteſt eſſe à ſpecie, ſed nec imaginari quidem, ergo fit à re corporea. quinto argumentantur uis uidere, quòd ſunt uapores, qui faciunt odorem? ſunt enim quædam mixta, quæ non faciunt odorem, niſi confricentur ſicut electrum, & hoc eſt ratione frigoris conſtipantis poros, ex fricatione aperiuntur pori, propterea exhalant uapores, qui aſcendunt, & cauſant odorem. ſexto quoniam ubi plurimum frigus, ibi odor minimus, & ubi calor ibi maximus odor, quoniam uapores in aere calido, & attenuato facilius aſcendunt, in aere frigido non aſcendunt. ſeptimo uidemus quædam, quæ nihil uel parum olent niſi cõburantur ſicuti

mirrha, & alia hmõi corpora, ergo odor erit uapor. octauo & eſt argumentum Theopraſti in lib. de odoratu, qui licet ſit maximus peripateticus tamen coactus ueritate, dixit odorem eſſe ſubſtantiam corpoream, & dicit quòd unguentarij procurant odorata ſua in oleis, eo quia uapores propter uiſcoſitatem ſuam, ideſt ipſius olei retinentur, & non ita exhalant, & ideo cum faciunt unguenta ſua, ponunt prius aromata quædam in oleo, ut oleũ conſtringat aromata illa, & diu durent, & quanto magis oleum illud eſt maioris cõſtrictionis, & tanto magis detinet odorata: propterea multi accipiunt oleum omphacinum, quia maximæ aſtrictionis eſt, nam quandiu exhalant uapores, tandiu exhalat odor quomodo ſunt quidam quibus Axillæ fœtent, & hircum olent, & ubi mouentur magis fœtent, uidetis iam quot rationes utrinque afferantur. Videndum modo eſt utram partem ſequi nos oporteat, & utra ſit opinio uerior. neque ego uolo iſtos conciliare quemadmodum facit conciliator, quia diſcordia non eſt de ſubiecto odorabili, neque prout eſt odor in anima in actu, quia clarum eſt quòd in anima ẽ in ſpecie, ſed diſcordia eſt de odore prout eſt in medio, & recipitur in ſenſorio, neque enim conſideramus ipſum prout eſt in ſenſorio actu, prout anima ipſum iudicat, nec prout eſt in ſubiecto antequàm deueniat ad actum, quia conueniunt in hoc, ſed diſcordia eſt de odore, quando eſt in medio, antequàm anima ipſa iudicat; neque poſſunt aliquo modo conci-

liari. Conueniunt in termino à quo, & ad quem, & diſcordant in medio. Dico igitur quòd Hipp. uoluit uaporoſam ſuſtantiam multiplicari in medio. Ariſt. autem ſpeciem tantum, circa hoc dicam meam ſentẽtiam. Ego magis inclino in ſententiam Hipp. & Gal. & Plat. quàm Ariſt. nec argumẽta Ariſt. multum me mouent, quia nihil confirmant de ſuo, ſed deſtruunt tantum opinionem aliorum. ego uellem audire argumenta confirmantia, non deſtruentia aliena. dicit. n. Ariſt. ſi eſſet ſubſtantia uaporoſa, uel eſſent exhalatio humida, uel ſicca. dico quòd eſt exhalatio ſicca, quando dicit ergo non poteſt deſcendere in profundum aquæ maris, dico quòd ſi conſideretur odor, prout eſt ſubſtantia, quòd uapores ſicci poſſunt deſcendere, & prodire ad fundum aquæ, nam nonne mare eſt aqua, & uapores ſalſi tamen prodeunt? nam non datur elementum purum in mundo hoc ſemper enim eſt aliquid terreũ, uidemus etiam quòd uapores calidi ſemper commiſcentur cum aqua, & redditur aqua odorata. imò ſi aqua ebuliet, maximum percipietis odorem, nam in aqua ſtat ſapor: piſces enim ſentiunt ſaporem in aqua, in profundo maris. Ad ſecundum quando dicit ſi deflueret ſubſtantia uaporoſa, tunc corpus in quo eſt odor tabeſceret, dico quòd tabeſcit, ſed ſunt quædam ſubiecta quæ ita in parua quãtitate tabeſcunt, ut in tẽpore imperceptibili hoc fiat, ſunt etiam quædam quæ cito tabeſcunt, ſicuti roſa, flos, & quanto odoratior eſt, tanto citius exſiccatur, & areſcit. Ad tertium quando

dicebat quòd eſt impoßibile ut per quingenta milia=ria multiplicentur odores, & deuenirent ad odoratum ipſorum uulturū, dico hoc an fuerit nec ne, eſt in opinione hominum. tamen plinius tradit quòd uultures percipiunt triduo tempus, quàm bellum conficiatur & ante cædem hominum, percipiunt cædem futuram, & cadauera proſpiciunt, & ſi percipiunt poteſt hoc eſſe etiam quòd ex multitudine tanta cadauerum per uentum deportatus fuerit odor per tot miliaria, & ita concedo hiſtoriam, quia cadauera erant infinita, ergo uentus poterit deportare odorem illum per tantum ſpacium. tenemus igitur ſententiam Platonis, Gal. & Hipp. multiplicari ſcilicet ſubſtantiam uaporoſam in medio deuenientem ad anteriores uentriculos cerebri, & hoc quantum ad primum articulum. Secundus Articulus erat utrum iſta ſubſtantia nutriat an non. Ariſt. ita eſt pertinax contra pythagoricos, appellat enim pythagoricos Platonicos, quòd omnino negat odorata poſſe nutrire, etiam quòd ſit ſubſtantia, & argumentatur ad hominem, ſuppoſito inquit quod odor ſit ſubſtantia uaporoſa dico quòd non poteſt nutrire, nam nullum ſimplex poteſt nutrire aliquid mixtum, ſed odor eſt ſimplex ergo odor non poteſt nutrire. Argumentum fundatur ſuper hoc quia ex eiſdem nutrimur, ex quibus conſtamus, ſed ex mixtis ſumus, ergo ex mixtis nutrimur. ſecundo nihil nutrit niſi coaguletur, quia concoctio fit in uentriculo per coagulationem, neque nutrit per elixationem,

nam aqua non poteſt coagulari, & conſolidari, ut efficiatur pars nutriti, ſed odor non poteſt coagulari ergo non nutrit. tertio quicquid nutrit primo per os pertranſit, & in uentriculo concoquitur, ſed odor non hauritur per os, nec concoquitur in uẽtriculo, ergo nõ eſt nutrimentum: tranſit enim per nares immediate ad cerebrum abſque concoctione, quæ enim nutriunt, primo per os tranſeunt, deinde ad uentriculum, & ibi concoquuntur, deinde nutriunt. Hipp. argumentatur contra Ariſt. probando ex eodem met principio, per quod procedit Ariſt. & inquit, quòd odorata nutriũt, nam ex eiſdem nutrimur, ex quibus ſumus. quamobrem argumentor ſic. Spiritus animales fiunt ex uapore, ergo ex uapore nutriuntur, fiunt enim ex aere atracto per arteriam, & ex tenuiore uapore ſanguinis, non igitur generantur ſpiritus ex alia materia, quàm ex uapore, & ideo ò Ariſt. tuum argumentum eſt contra te, quando dicis nullum ſimplex nutrit: compoſitum uerum eſt, & concedo, ſed aduertas, quòd committis fallaciam æquiuocationis, quia nihil eſt in elementis, quòd ſit ſimplex nam in uapore ſunt quatuor elementa, ſicut ponis tu in quarto meteororum, & ita dicimus quod uapor eſt corpus compoſitum dico igitur quòd uapor nutrit ſpiritus. tertio argumentor ab experimento: uidemus enim homines qui cadunt in ſyncopim, & ſunt propè mortem, qui ſi aliquod odoratum offeratur, ſtatim reuiuiſcunt. Et Io. Damaſcenus uir Platonicus qui expoſuit ſextum librum epidemiarum

Hippocratis qui diuiſus fuerat in octo partes in octaua particula affert exemplum de quodam, qui per tres dies permanſit uiuus cum odore panis toſti. refertur etiam ab Arabibus de quodam, qui fuit nutritus per plurimas horas odore pomi.

Circa quæſtionem propoſitam, utrum odor nutriat necne dixi, & ſatisfeci omnibus, & declaraui utrum odor multiplicetur per ſpeciem in medio, an corporaliter. tandem deueni ad ſecundum articulum, in quo Ariſt. medicis contradicit, & ſuppoſito ſecundum pythagoricos, appellat enim Platonem pythagoricum, odorem eſſe ſubſtantiam quandam uaporoſam, dicit tamen non poſſe nutrire, & audiuiſtis rationes, & primo erat argumentū tale. ex eiſdem nutrimur, ex quibus ſumus: ſed ex ſolidis ſumus, odor autem eſt res liquida, ergo non poteſt odor nutrire. ſecunda ratio nullum ſimplex poteſt nutrire compoſitum per idē met fundamentum, ergo odor non poteſt nutrire, tertium argumentum quòd nutrit debet coagulari, antequam nutriat, aqua enim non poteſt conſolidari ergo non poteſt nutrire, quia eſt res liquida, ſed odor eſt res liquida, ergo non poteſt nutrire, quartum argumentum erat, quicquid nutrit humanum corpus, ipſum nutrit, quia pertranſit per debita inſtrumenta ante coctionem, ſed odor non deuenit ad debita inſtrumenta ante coctionem, ergo non nutrit, deuenit enim primo ad ipſos uentriculos cerebri, antequam deueniat ad locum coctionis, ideſt ad uentriculum ipſum. In con-

trarium erant Argumenta Hipp. & Plat. quòd neceſſario nutrimur ex odore, quoniam ſpiritus nutriuntur ex uapore, ergo uapor nutrit per illudmet principium per quòd probabat Ariſt. ipſum non nutrire, per idmet dico Hipp. probat oppoſitum. præterea dicebat Hipp. in ſyncope applicamus odoramenta, ex quibus ſpiritus ſtatim reſtaurantur, & animal reuiuiſcit, & probatur cottidiana experimentia: attulimusq́; Argumentum de democrito, qui ex odore mellis, & pomi recentis cocti in furno, uixit per plurimos dies. & erat argumentum Io. Damaſceni. utrum modo hæc hiſtoria ſit uera necne, non curo de hiſtoriis, ſed ad argumenta Ariſt. uenio, & primo ad primum reſponſum eſt, nam quando dicit ex eiſdem nutrimur ex quibus ſumus reſpondeo & nego quòd conſtemus ex ſolidis tantum, ſicut oſtendimus anno elapſo, nam ex impetentibus, influentibus, ſpiritibus, & ex ſolidis, & ex ſanguine conſtamus, & ita quantum ad ſolida uerum eſt, quòd ſolida non nutriuntur ex uaporibus, ſed ſpiritus generantur ex uapore, & ex illo nutriuntur, generantur enim ex ſubſtantia uaporoſa, ergo ex eadem debent nutriri. quando dicebat ad ſecundam ſimplex non nutrit, ſed mixtum, dico quòd ſubſtantia uaporoſa mixta eſt, & non ſimplex. Ad ultimum quando dicebat quòd nutrit, debet tranſire per debita inſtrumenta ante coctionem, concedo totum. quando poſtea ſubiungis odor non tranſit per loca debita nutritionis, nego, quia bene uerum eſt

quòd ad nutrienda corpora ſolida debent pertranſire per debita loca nutritionis, uidelicet per uentriculum, ſed ad nutriendos ſpiritus non debent pertranſire uentrculum, quia hoc non eſt neceſſarium. nam atrahitur aeris ſubſtantia, & in pulmone concoquitur & dico quòd nutrit ſpiritus, qui ſunt pars tertia conſtituens corpus humanum, & hæc quantum ad quæſtionem, cõciliator autem ita eſt confuſus, ut nihil doceat.

APHORISMVS XII.

QVÆ relinquuntur in morbis, recidiuam facere conſueuerunt.

HIC aph. continuatur cum præcedentibus in hunc modum, nam octauus uidetur quaſi ſeminarium pariens, & producens iſtos reliquos, tanquã pater filias: ſi hic aph. reſpondet parti illi octaui aphoriſmi, quæ ita dicit, ſi non aſſumente cibo tertio idem accidat, ſignum eſt quòd indiget euacuatione: ſed quare indigeat euacuatione, docet hic Hipp. quia cum nutris conualeſcentem, & non corroboratur his quibus debet nutriri ex cibo ſcilicet liquidiori, tunc ſignum eſt quod euacuatione indiget, quoniam quæ reliquuntur in morbis ſolent facere recidiuas. & hæc eſt ratio breuis, & docta. Sed antequam uenio ad declarationem ſententiæ. declaro primum terminos. tria enim in morbis ſunt. ſymptomata, morbus, cauſa. quando

inquit Hipp. quæ relinquuntur in morbis, non intelligit ſymptomata quia ſymptomata non relinquuntur in morbis, neque intelligit quippiam de eſſentia morbi, quia nec aliquid eſſentiæ morbi derelinquitur. ſed ait derelinqui eo quia materia, quæ morbum faciebat relinquitur, ſicuti habetis in Anaxione Aph. duodecimo, qui ter in morbum recidit, intelligit igitur materiam relictam, quæ derelinquitur in morbis, poſt CRISIM, ideſt poſtquam natura fecerit aliquem motum criticum: ſed derelicta ſit aliqua pars materiæ, quia non tota euacuata ſit, quoniam criſis non fuerit perfecta, tunc recidiuas facere conſueuerunt. CRISIM appello motum ſubitum, ſiue ad bonum, ſiue ad malum. criſis autem bona duplex eſt, quædam eſt perfecta, quædam imperfecta. perfecta criſis dicitur illa eſſe, quæ radicitus ſuſtulit omnem morbum, & totam materiam euacuat, & ſymptomata ſedat. imperfecta dicitur illa quæ facit quidem motum inuaſionis, ita quòd æger euadit ab ægritudine, quia ceſſat morbus, & febris, & ſymptomata ceſſant, ſed non omnis materia euacuata eſt quod poteſt contingere ratione imbecillitatis uirtutis continentis, uel expellentis, uel propter materiam rebellem coctioni, quia craſſa ſit, uel uiſcoſa, uel quia ſit maligna propter malam aliquam qualitatem, quòd ſi fuerit uirtus expulſiua debilis, debetis adiuuare ipſam, ſi contentiua nimis fortis, & ipſa quoque eſt adiuuanda, ſi materia rebellis præparanda eſt, ſi uaſa non ſint parata, oportet uias parare, nam

inquit

inquit Hippoc.corpora cum quis uult purgare fluuida prius faciat oportet RECIDIVAS recidiuum proprie antiquis ſignificatur id, quòd cum prius fuerit deſtructum,iterum redit in priſtinum ſtatum. Sicut dicit poeta recidiuæ pergama Troiæ.per metaphoram etiam dicuntur morbi recidiui, quando deſtructi ſunt, deinde in ſuum priſtinũ ſtatum redeunt. Sententia igitur aphoriſmi eſt,ubi poſt criſim imperfectam aliqua materia relicta fuerit in corpore, ſolet facere recidiuam. ratio autem Aphoriſmi talis eſt, nullus humor alienus in corpore eſt aptus conuerti in nutrimentum,ſed humor talis omnis neceſſario,relinquitur in corpore à natura,quòd relinquitur à natura putreſcit, & quòd putreſcit facit febrem, ergo, quòd relinquitur poſt criſim imperfectam recidiuam facere conſueuit. declarat hoc Ariſt.quarto problem. problemate 14. ubi dicit,quòd non ita amamus pediculos, qui generantur ex nobis, ſicut amamus filios, dicit quòd hoc eſt, quia generantur ex excremento, quòd eſt alienum ab humano corpore.quantum ad ſecundum dicit quòd cum calor naturalis nõ poßit concoquere,derelinquitur materia ab ipſa natura,et à calore naturali, & inde putreſcit, quòd relinquitur à natura, eò quia putredo fit quoties derelinquitur à calore innato,quia accedit calor præter naturam,& humor qui relinquitur in uenis eſt alienus:ergo neceſſario putreſcit. Sed contra hanc rationem multi argumentantur,humores relinquuntur à natura,& tamen

non putreſcunt, quia uel tranſeunt per urinam, uel tranſmittuntur per ſeceſſum, uel in abſceſſum, & in ipſo maturantur: ergo non eſt uerum, quòd neceſſario relinquitur à natura, ut putreſcat, præterea tu dicis unum aliud quòd præcipue putreſcunt humores, quoniam ſunt in loco calido, contra, imò quanto ſunt in loco calidiori, tanto melius concoquuntur, nam in conualeſcentibus calor naturalis adeſt, & eſt debilis, ideo concoctio debilis, quod ſi eſſet fortior concoctio eſſet melior, & potior, iſtæ dubitationes ſunt reales: ad quas ſic reſpondeo. & dico ad primum, ut melius rem teneatis, quòd duo ſunt actus naturæ à philoſopho, & medico conſiderati, uidelicet generatio, et concoctio: debetis enim hos actus cognoſcere omnino, nam generatio differt à concoctione, licet enim uerſentur circa idem ſubiectum tamen differunt tanquam ſpecies quædam à ſuo inſtrumento, à quo fit. generatio enim non fit à natura, ſed ab inſtrumẽtis, quæ ſunt actiua à caliditate, & frigiditate. Albertus credidit frigidum nõ ingredi opus naturæ, duæ enim iſtæ qualitates ſunt neceſſariæ ad quãlibet generationem, & iſtæ bene ragendo, bene coagulando, bene componendo, ſunt in cauſa generationis, mollitiei, lineationis, ita ut quandoque ſit magis neceſſaria frigiditas, ut coagulet, figat lineationes, quandoque magis neceſſaria caliditas. Concoctio autem uerſatur circa inſtrumenta paſſiua, circa ſiccum, et humidum componendo bene humidum, cum ſicco, ac bene diſtribuendo, & alia huiuſmodi: &

quoniam coctio nihil habet aliud facere, quàm bene concoquere, quòd crudum eſt, ideo frigiditas nihil poteſt facere in coctione, imò ſi accidit frigus, maxime nocet. imò coctio potius præparat, quã quod generet. præterea una ſola qualitate utitur coctio, calore ſcilicet generatio uero duabus utitur, & ita hæ differunt. oppoſita uidetur generationi. ut ait Ariſt. primo meteorũ putrefactio, & magis quàm corruptio: ibi enim Ariſt. diſtinxit hæc optime. putrefactio igitur cum ſit oppoſita debet habere oppoſitas operationes, & cum generatio fiat per proportionem, quæ eſt inter calidum, & humidum, id eſt, quando bene dominatur calidum humido ipſi, tunc ſit generatio, cum uero humiditas, & ſiccitas non bene dominentur, tunc ſit corruptio, non generatio, ut quando diminuitur frigiditas, & augetur nimis caliditas, & quòd dicimus de generatione, dicamus etiam de re genita: nam quæ generant etiam conſeruant: quamdiu caliditas, et frigiditas bene cõſeruant in nobis humidum ipſum, tamdiu conſeruamur & nos. Sed ubi caliditas augetur, & diminuitur frigiditas, tunc aucta caliditate ſequitur putredo, quoniã non terminat caliditas, ſed ſit calor igneus, et cum primo conſeruaret caliditas ſubiectũ nunc corrumpit, & eſt cauſa putrefactionis, ſicuti apparet in febribus peſtilentibus, & putridis, & licet quandoque caliditas extrinſeca adiuuet tamen immediate hoc faciens eſt caliditas intrinſeca. alia cauſa putrefactionis eſt quoties caliditas minuitur, & frigiditas augetur

intrinſeca, ita quòd non poteſt facere calor diſtributionem, & concoctionem, tunc ſeneſcit corpus, & hæc propria eſt ſenectus ſenſibilis, ab extrinſeco etiam fit putrefactio, quando caliditas extrinſeca ipſa intrinſeca eſt maior, ita quòd trahit ad ſe totam caliditatem intrinſecam, uel quando frigiditas extrinſeca extinguit caliditatem intrinſecam, ita quòd cõtabeſcunt corpora. iſtæ ſunt cauſæ putredinis reſpectu qualitatum actiuarum quandoque ſequitur reſpectu paßiuarum ſtante eadem caliditate, & frigiditate, cũ augetur humiditas, & ſuffocatur calor ita ut non poßit terminare & obtinere ſubiectum, tunc ſequitur putredo. oppoſitum uero coctionis eſt, cruditas fit enim cruditas à frigore & non à caliditate ſtantibus his ſcitis quomodo putrefactio ſequatur, tum propter cauſas agentes, & cauſas paßiuas, propter ſcilicet humidum redundans, ſequitur ex hoc quòd erunt uarij gradus putredinis, prout erunt uarij gradus caliditatis: & frigiditatis, magis, & minus ubi enim aliquid iſtorum ſuperauerit, fiet etiam putrefactio abſolute. nam ubi calor naturalis eſt, oportet ut habeat materiam obedientem, & proportionatam, & contra. Ad aliud, quando dicebatur contra Galenum in abſceßibus, ubi abſceſſus, ſiue apoſtema maturatur, ibi enim materia eſt aliena, & tamen maturatur, & concoquitur, ergo non eſt uerum, quòd materia exiſtente aliena neceſſario putrefactio ſequatur. Reſpondeo, et dico, quòd materia in abſceſſu, non omnino eſt aliena, uel rebellis,

nam ſi omnino eſſet aliena illa materia, uel rebellis, ita quòd calor non poſſet dominari, illa neceſſario putreſceret: quoniam materia ſuperaret calorem abſolute, unde neceſſario ſequeretur putrefactio, ſed quia in apoſtematibus, quæ maturantur, materia non eſt omnino aliena, & rebellis, ideo non putreſcit abſolute, bene putreſcit, Sed ſecundum quid eò quia materia non eſt ita aliena, quin calor naturalis poßit aliquomodo concoquere, & agere aliquid in ipſam: nec poteſt ita in ipſam agere, ut conuertat ipſam in nutrimentum ſui, agit tamen ita ut det illi quandam formam, & formam meliorem quam poteſt illi dare, neque enim uera eſt concoctio, quando materia ſuppurata eſt. Sed eſt medium quoddam inter putrefactionem, et coctionem nõ eſt etiam putredo uera, quoniam omnino non fætet: efficitur autem materia illa alba, eò quia membra in quibus generatur ſuppuratio illa, alba ſunt. & cum non poßit fieri concoctio uera, fit, & generatur quoddam, quod dicitur pus. quòd quidem habet formam mediam inter generationem, & concoctionem. & licet calor naturalis non dederit illi formam perfectam, quia tamen materia illa non eſt omnino rebellis, & aliena quia tamen quadantenus concoquitur, ſignũ eſt, quòd materia illa non eſt in totum aliena, putreſcit tamen, ſed mediomodo, & quòd iſtæ ſuppurationes ſint mediæ inter generationem, & concoctionem teſtis eſt Hipp. qui dicit in ſuppuratione fieri dolores, in generatione autem materiæ non fiunt:

ergo putreſcit, etiam in ſuppuratione, ſed quoquomodo, non autem ſemper, & abſolute, ad aliud, quando dicebatur, quod caliditas exiſtens in membro, quantum in ſeipſo, quòd debet conſeruari, ſed materia eſt rebellis, ideo non poteſt concoquere, dico & ſciuiſtis, quòd & ſi ſit calor, oportet tamen ut materia ſit obediens calori, & ſi putreſcit materiá, hoc eſt per accidens, eò quia calor agens in materiam, quoniam materia non erat obediens fecit putrefactionem, ſed per accidens, quia ſi fuiſſet obediens concoctioni, eam concoxiſſet, non autem putrefeciſſet.

APHORISMVS XIII.

QVIBVSCVNQVE *criſis fit, his nox grauis antecedit.*

HIC *eſt decimus tertius* Aphoriſmus, *qui cum ſuperioribus continuatur. eſt mos* Hippocr. *in hac particula ut ſumat occaſionem ex his, quæ in præcedenti* Aphoriſmo *dixerat, & facit* Aphoriſmum *ſubſequentẽ, quia enim dixerat ſuperius in alio* Aphoriſmo QVAE DERELINQVVNTVR IN MORBIS, RECIDIVAS FACERE CONSVEVERVNT. *quia fecerat mentionem de criſi, ideo hic docet quando ſit futura criſis, & quid ſubſequatur, & ita ſic dat modum, quo poſsimus cognoſcere criſim futuram, non autem factam, quia criſis facta*

nota eſt. & eſt proprium Hippo.*ut dixi,quæ occulta ſunt docere,manifeſta prætermittere, cum autem criſis,antequam fiat,ſit occulta,et difficilius cognitu, ideo docet quemadmodum cognoſci debeat criſis, antequam fiat,& quando,poſtquam facta fuerit,perfecta:& ita aphoriſmus habebit duas partes, quantum attinet ad aphoriſmi ueritatem,ſeu rationem, prius oportet declarare uoces ipſas,ſecundo rationem, ultimo dubitationes,ſi quæ erunt. circa igitur primam partem,eſt notandum quid ſit criſis, ſi uolumus ueritatem aphoriſmi aſſequi:* CRISIS *eſt nomen metaphoricum, ſumptum à iudicijs ipſis,quæ fiunt in foro: ſicuti enim inter litigantes fiunt multæ altercationes, & motus, ex quibus inde oritur iudicium in ipſis, ab ipſo iudice, ita medici per metaphorã tranſtulerunt ad morbos. ita ut quando inter morbum, & naturam ſit lis, fiunt enim in illa lite motus maximi,ex quibus medicus ipſe iudicat & tales motus appellantur criſes, utrum modo dicatur criſis quando lis incipit,uel quãdo pugnat, uel quando finita pugna eſt, eſt dubium in primo de criſi* Gale.*recitauit tantũ opiniones, & dicit criſim capi pro ſubita mutatione,ſiue ad bonum,ſiue ad malum. Quidam uero acceperunt criſim tantum ad bonum,alij pro ſolutione, & termino morbi. Alij pro ſolutione quidem morbi acceperunt,ſed pro ſolutione, quæ eſt ad bonum, non ad malum. ut igitur inueniamus modum, quo poßimus attribuere hoc nomen, ſecundum quòd conuenit,uideamus* Hippocratis et Ga-

leni opinionem. Gal. ait in morbo poſſe fieri ſex mutationes, uel enim morbi terminantur ad ſalutem, uel ad mortem ſubitò, & ita duæ mutationes. uel terminatur quidem ſed non ſubito, quia paulatim, uel ad ſalutem, uel ad mortem. & iſte motus eſt contrarius primo, nam primus ſubito terminatur hic non ſubito, & ita duæ aliæ mutationes. uel terminatur mixto modo, ita ut morbus incipiat terminari ad ſalutem ſubito, poſtea quod reſiduum eſt paulatim terminatur, exempli gratia ſit facta in morbo ſubita mutatio, uel ad ſalutem, uel ad mortem, deinde paulatim terminetur ad alterum iſtorum, cum igitur ſint, inquit Galen. ſex iſtæ mutationes aduertas, quòd quando dicimus criſim, abſolute, & ſine additione aliqua prolata, intelligitur de criſi perfecta, quæ ſubito tendit ad ſalutem: quando uero attribuimus nomen ad ſuum oppoſitum ad mutationem ſcilicet, quæ eſt ad mortem, tunc non dicimus criſim abſolute, ſed dicimus criſim cum termino diſtrahente, id eſt criſim malam dicimus, & non ſimpliciter, quemadmodum dicimus etiam hominem mortuum, & hominem abſolute, cum enim dicimus hominem abſolute, intelligimus hominem perfectum, cum uero dicimus hominem mortuum, intelligimus de homine imperfecto, id eſt mortuo: cum additione illa mortuum, ita dicendum de criſi. Criſis enim incipit cum accidentibus, & perturbationibus, ſi terminatur ad ſalutem, dicitur criſis obſolute, ſi ad mortem, dicitur criſis mala, de alijs uero duabus mutationibus,

quæ non ſubito terminatur. Sed paulatim, non dici-tur hoc nomen criſis,de alijs uero, quæ mixtæ ſunt, dicitur criſis,quoniam ſapiunt naturam criſis quæ di-citur perfecta, & naturam criſis,quæ dicitur imper-fecta, & mala,quando enim ſubito mutatur,licet pau latim poſtea terminatur, ſi tendit ad ſalutem, dicitur criſis bona,ſed imperfecta,eo quia non perfecte mu-tauit hominem ad ſalutem,quando uero tendit ad mor tem,dicitur criſis mala. ſed non ita mala ſicuti prima, quia dat ſaltem indutias morti, & ita patet quibus ſit attribuendum hoc nomen criſis, & quibus non: ex quibus etiam colligitur.quid ſit eſſentia criſis,nam nul la eſt,quin ſit ſubita mutatio, uel ad bonum, uel ad malum, & hoc eſt quòd dicebat Gal. quòd criſis eſt ſubita mutatio. Quæritur modo cum criſis ſit ſubita mutatio, utrum dicatur criſis quando incipit illa mu-tatio,an quando deſinit,& terminatur mutatio illa id eſt debeo ne ultimum terminum uocare criſim?recen-tiores in hac re neſciunt ſe explicare: afferunt enim tantum authoritates, & ita in maximis uerſantur anguſtijs, & cum uolunt ſoluere, magis implicant, & intricant.in primo lib.de diebus decr. Gal. mouet quæſtionem,quis nam dies criticus ſit appellandus,an ille in quo incipit mutatio, an ille in quo ſoluitur mor bus,dies enim ille in quo fuit facta agitatio,eſt ille in quo morbus fuit ſolutus. & non alia ratione dicitur dies criticus,niſi quia ſit criſis in illo.ergo quærere de die critico, eſt quærere de criſi, ideſt utrum agitatio

ſit criſis, an ſolutio morbi. notetis hic, & hanc rem diſcatis, traditur enim & ab Ariſt. & à Plat. & uideatis authoritates iſtorum magnorum uirorum quo modo debeant uos excitare, & extricare à quæſtionibus, inquiunt enim quòd debetis ſemper naturam rei inquirere ſicuti hoc loco facit Galenus, explicat enim primo naturam criſis, dicit enim nos non poſſumus ſcire utrum in decimatertia die an decimaquarta fiat criſis, niſi præcognoſcamus quid ſit criſis, & inquit quòd criſis habet tres conditiones, quæ totam illius naturam integrant, primo enim oportet ut habeat agitationem præcedentem, ſecundo oportet ut habeat expulſionem, uel propenſionem ad partes extrinſecas, uel intrinſecas, ſi ad partes extrinſecas dicetur euacuatio, ſi ad intrinſecas, dicetur abſceſſus. tertio oportet neceſſario ut habeat (intelligendo criſim ueram, & bonam, quoniam natura rei eſt conſideranda in his, quæ ſe habent ſecundum naturam) debet igitur tertio habere, hoc ut ſoluat, & terminet morbum his ita ſtantibus quid oportet dubitare de die illo, in quo fiunt omnes iſti motus perfecti, an dicatur criticus nec ne, ubi integratus eſt omnibus ſuis numeris dicetur ſanè criticus, ſed ubi tantum materia ſit agitata, nunquid ſit criſis illa? dico quòd non eſt criſis ſed, eſt pars criſis, nam ubi requiruntur plura ad aſsignandam rei alicuius naturam, ſi non omnia aderunt, ſed unum tantum, non poſſumus dicere quod ſit totum, nec dicemus, eſt una pars, ergo tota rei natura, reſpondebimus au

tem per partem nihilominus, & ſi hoc ſit uerum, debetis tamen notare, quòd quando conſueuimus ita facere, & Gal. & Auic. ita faciunt quandoque in lib. de ſub. facultatum animæ nolunt exquiſite loqui de aliqua re, accipiunt nomen aliquod conueniens illi rei, & ſi non ſit proprium illius rei, quemadmodum fecit Plato, dum appellauit plantas animalia, eo quia noluit ex profeſſo loqui, cum autem ex profeſſo loquitur, tunc diſtinctè loquitur, & animalia à plantis ſeparat, & ubi tantum una pars eſt, per partem reſpondemus, & licet criſis habeat tres illas partes diuerſas, quia tamen eſt unus motus continuus, & quatenus continuum pars habet denominationem totius, ut ſi diceremus equi ſunt in ſtadio, quia ſunt in parte ſtadij, ſi autem ex profeſſo loquamur. & diſtincte, non dicemus equos eſſe in ſtadio ſed in parte, quia non occupant totam partem ſtadij, ita dicimus à pari, iſta eſt criſis, non quod ſit perfecta criſis, ſed quia eſt pars criſis, nam incipit, & hoc modo appellauit Gal. principium criſis, criſim, in primo de diebus criticis. quando dicit ꝗ ſi in decimotertio factus fuerit paroxyſmus, et nox præcedens facta fuerit grauior, tunc in decimoquarto eſt expectanda criſis, & ſolutio morbi, hic appellat criſim ſolutionem morbi. præterea etiam uocat agitationem criſim, & ita partem nomine totius, & hoc in eodem met lib. quando dubitat an dies prima poſſit eſſe dies critica, ſed dicas eſt agitatio præcedens ſolutionem morbi, ergo agitationem appellat nomi=

ne criſis totius, & hoc facit, quia nolebat exquiſite loqui, et ex profeſſo, et ita poteſtis ſoluere omnes dubitationes, quia quando accipit agitationem pro criſi, accipit partem pro toto, ſed an hoc nomen criſis attribuendo parti, conueniat magis ſolutioni morbi, an agitationi. dubium eſt: dico quòd magis conuenit agitationi, quàm ſolutioni: & hoc dicit Gal. in lib. de criſi ubi dicit, ET ISTAM AGITATIONEM CRISIM APPELLAMVS *& ratio huius eſt quia ex agitatione, & motu, ſequitur ſolutio morbi, et quia agitatio eſt cauſa ſolutionis morbi, ideo uerius attribuitur nomen criſis cauſæ, quàm effectui.* ACCESSIO, *ſcitis quid ſit acceßio, eſt enim pars deterior periodij, habet enim periodus quatuor partes principium augumentum, ſtatum, et declinatationem. deterior pars eſt quando augetur morbus, uſque ad ſtatum, et exacerbatur. accedamus modo ad declarationem aphoriſmi. Hipp. hoc loco uult docere quomodo poßimus cognoſcere criſim, antequam fiat: & inquit quòd quando criſis fit nox præcedens grauior apparet, hic ſunt multa declaranda, ubicunque* CRISIS FIT *eſt uidendum cur ſic loquitur Hipp. & utitur uerbo fit, cum uelit docere criſim, antequã fiat. dico eorum omnium quæ fiunt, principia ſua ſunt incognita, & occulta: quia leuia ſunt, exempli cauſa nauta cognoſcit tempeſtatem futuram in mari, cum uidet in mari agitationem, quando igitur incipit agitari, tunc cognoſcit futuram tempeſtatem, quia non=*

dum eſt,ſed ex agitatione illa,præuidet futuram tem=peſtatem, ſimiliter cum uos uidetis aerem obſcurum, & nebuloſum fieri,tunc dicitis futuram pluuiam, eſt enim aer ille nebuloſus,& obſcurus,principium quòd dicitur obſcurum futuræ pluuiæ, dicitur principium occultum,quia non cognoſcitur niſi à perito,uult er=go dicere Hipp. quòd difficultas præcedens in nocte nihil aliud ſignificat niſi quòd criſis incipit, & tunc cum medicus uidet noctem præcedentem moleſtam,an tequam accedat paroxyſmus, quia licet paroxyſmus ſit pars deterior aliјs, lætatur tamen medicus, quia præuidet criſim futuram,& uictoriam naturæ ſupra materiã: aſtantes triſtantur quia uident ægrum uexa ri ob agitationem, non adhuc ab ipſo perceptam,un=de timent,& tunc eſt inditiũ ꝙ incipit criſis,& quod in paroxyſmo futuro erit maxima agitatio,& criſis. non quòd non in principio eſſet etiam criſis, ſed quia incipit occulta, in paroxyſmo autem efficitur manife=ſta omnibus, pergit autem & dicit, NOX PRAE=CEDENS PAROXYSMVM, *uidendum etiam eſt de qua nocte intelligat, ſi ſupponatur quòd criſis fiat in die,tunc nox præcedens erit difficilior, hoc eſt clarum,quòd intelligit de nocte præcedẽti illum diem, ſed ſi ſupponatur, quòd fiat criſis in nocte de qua no=cte erit intelligendum,an de illa præcedente paroxyſ=mum,an de illa in qua fit paroxyſmus? non poſſumus intelligere de præcedenti,quia eſt dies immediate præ cedens,neque de illa in qua fit,quoniam non præcedit,*

quomodo igitur dicit nox præcedens erit grauior? dico quòd per noctem præcedentem intelligit partem illam noctis, quæ præcedit partem in qua fit paroxyſmus, exempli gratia ſi in nocte fiat paroxyſmus hora octaua, tũc hora prima noctis dicetur nox præcedẽs. at dicat qs q̄d ſi paroxyſmus fiat prima hora noctis?

Audiuiſtis quemadmodũ ſententia Hipp. talis erat, quòd ubi criſis incipiebat nox antecedens grauis erat, audiuiſtis etiam cur Hippocr. uſus ſit illo uerbo FIT CRISIS in tempore præſenti, dixi, quando criſis fit eò tempore, tunc nox antecedens grauior apparet, & quòd quando paruus eſt motus, tunc eſt principiũ criſis apud peritos, ſed apud uulgares non eſt criſis, niſi quando maximus motus eſt, & fit acceſsio, & dabamus exemplum de nebula aſcendente obſcura, etiam quòd ſol luceret, eſt principium pluuiæ, licet non pluat, ſimiliter de mari dedimus exemplum. ubi enim incipit mare agitari, tunc eſt initium futuræ tempeſtatis, licet non ſit à pari dicendum, quòd in nocte illa in qua apparet grauitas, non apparet criſis, quia eſt principium criſis, & eſt motus obſcurus. apparet inde criſis in tempore acceſsionis manifeſta, dicit igitur, quibuſcunque fit criſis, reuera enim tunc incipit criſis, poſtea futura eſt nota apud uulgum, cognoſcetis autem, quando incipit, quoniam nox præcedens ſemper erit difficilior, & non fit criſis perfecta, niſi in exacerbatione, nam nihil aliud eſt criſis niſi ſubita mutatio ad ſalutẽ, nox igitur ſemp̄ difficilior erit, his qui-

bus futura eſt criſis. his poſitis uidetur ſatis declarata prima pars Aphoriſmi: apparet etiam ratio, quare ita ſit, quòd nox præcedens difficilior ſit, quoniam tunc incipit agitari humor, qui repugnat naturæ, nam inter morbum, & naturam fit pugna: ſed tunc difficilis pugna eſt, unde apparet etiam nox illa difficilior, & hoc quantũ ad rationem, modo ſi recordamini unum, heri conſiderabamus ſuper uerbis Hippo. quando dicebat nox præcedens ſit difficilior, de qua nocte intelligat, eò quia ſi contingat acceßio in nocte, dicebamus non poſſe intelligi de nocte antecedenti, eò quia dies antecedens illam noctem erit longè difficilior, quàm ſit illa nox: quia quanto magis propinquat criſis tanto maior fit motus, & agitatio: quòd ſi in nocte fiat paroxyſmus, inter quam noctem, & paraxyſmum nullum cadit medium, quòd tunc pars noctis præcedens partem eiuſdem noctis, in qua fit paroxyſmus, erit illa, quæ indicabit futuram criſim, ut exempli gratia, ſi hora octaua noctis accedat paroxyſmus, tunc prima hora noctis incipiet humor agitari, & exacerbari, quòd erit ſignificatum, & principium criſis futuræ, nam tunc modo huc, modo illuc miſer ſe uoluit, & neſcit quid ſit, niſi quòd quæritur: & hoc habetis in primo de criſi à Galeno. Sed adhuc dicat quis, quid ſi prima hora noctis paraxyſmus fiat? quæ erit nox præcedens difficilior? erit igitur neceſſarium, quòd ſi debet præcedere nox, quòd ſit illa in qua mediat dies, reſpondet Galen. ad hanc difficultatem, & dicit, quòd

non eſt differentia in hoc utrum præcedat nox, uel dies, quia dies ille præcedens erit difficilis: ſed quæret ille, cur Hippocrates *dixit* NOX *difficilior? Reſpondet* Galen. *quòd hoc ideo eſt, quia in nocte præcedente paroxyſmum, facilius percipitur moleſtia, id enim temporis ægri dormiunt, & ſunt liberi ab omni cura, & tunc ſomnus impeditur, & non poſſunt dormire, & cauſam huius ignorant, propterea, quia magis ſentiunt grauitatem in nocte, quàm in die, ideo dixit* Hip. *magis de nocte, quàm de die fieri grauitatem, et principium criſis, hæc eſt ſententia* Galen. *& ratio huius.* Sed *eſt alia ratio, eò quia ſæpius contingit, ut criſes fiant in die, quàm in nocte, quoniam nocte colligitur, & concentratur totus calor, eò quia cum natura uult aggredi morbum, tunc fit collectio omnium uirtutum, & reſiſtit, in qua reſiſtentia fit agitatio illa, & motus: in die uero fit paroxyſmus, eò quia calor eſt expanſus, & expanditur, ideo debilis eſt quoad reſiſtentiam, non enim reſiſtit, fit tamen calor fortior ad expellendum, ſed in pugnam fit debilior, eò quia ſi debet pugnare, oportet ut calor totus ligetur, quòd fit in ſomno, unitur enim totus in ſomno, unde poteſt pugnare, & hinc eſt quòd frequentius fit paroxyſmus in die, quàm in nocte, in nocte autem fit frequentius principium criſis, ſed dico, quòd non eſt differentia, quia æque bene percipitur moleſtia in nocte, ut in die:* NOX VERO SVBSEQVENS LEVIOR EXISTIT, MAGNA EX PARTE. *facilis eſt*

ſententia,

ſententia, quòd leuior ſit clarum eſt, quia iam facta eſt agitatio, & criſis, & ſolutio morbi, at dicat quis cur addit MAGNA EX PARTE? cum uideatur hoc debere ſemper eſſe, dicit Gal. quòd cum ſit criſis, ferè ſemper ſaluantur homines, & raro intereunt, niſi ſit conſtitutio peſtilens, nam ſi ſit peſtilens conſtitutio, de his non intelligitur, quia eſt motus naturæ coactus: Cogitur enim natura à malignitate materiæ ad expellendam materiam, ſed nos loquimur de motibus criticis, non ſymptomatibus, & dicimus, quòd ubi terminatur motus ad ſalutem, ſemper nox ſubſequens magna ex parte leuior eſt: dicit MAGNA EX PARTE, quia plerunque contingit, ut in expulſione materiæ moriantur ægrotantes, et fiat illa uictoria cadmæa. quia euacuatur illa materia peccans ſimul, & cadit uirtus, & ita moriuntur, ac ſi quis interficeret inimicum, & ſimul interficeretur ab inimico. ſed dubitant quidam: uidetur Galen. & Hippocr. quod dixerunt, male dixiſſe, imò totum oppoſitum aiunt eſſe, non enim uidetur quòd fiat criſis cum maximo labore, quoniam non ſit niſi cum eſt materia concocta, & tunc cum materia concocta eſt, nullus eſt labor, ſed longè peior debebat eſſe agitatio, et labor, quando materiam concoquendam natura aggreditur. Reſpõdeo ad hoc, & dico, quamuis materia concocta ſit, tamen ex multitudine materiæ maxima, quæ conſertim agitatur, & euacuatur, percipitur maxima agitatio, & motus in corpore, & tunc uirtus, & calor innatus patiuntu

maxime in corpore, quia agitati exoluuntur, & quãuis inimicus humor peccans fugiat, quia uincatur, tamen quacunque parte ruit ille humor confertim motus poſternit, ſi ruit per aluum, facit dolores, perturbationem, & quandoque ſyncopim, ſi ad caput ruat, facit delirium, ſi per urinam, dum peruadit renes, dolores maximos, ita ut uideantur uexari dolore colico. erat aliud conſiderandum in cõmento Gal. ait. n. Gale. IVDICATIO EST SVBITA IN MORBO, MVTATIO FIT AVTEM NATVRA SEPARRANTE MALA À BONIS, Natura ſemper concoquit materiam primum, deinde incidit, & præparat ipſam ad expulſionem, neotherici hoc uiderunt, & ille maxime Tadeus Florentinus, & cũ tenenerent oppoſitũ, quòd ego teneo, uidens Tadeus hunc locum, exponit, & ait, quòd ſeparare poteſt dupliciter intelligi, unomodo abſtergendo, & incidendo materiam, aliomodo ſeparando humores, qui ſunt in corpore: & deducendo illos ad locum expulſionis debitum, uidelicet ad inteſtina, ad urinam, ad ſudores, & inquit, quòd ſeparatio ſump a ſecundo modo ſubſequitur primam ſeparationem, ita quod ſeparatio primo modo antecedit concoctionem. & hæc eſt Gloſa recentiorum. Gal. ait, primo ſeparat, deinde præparat. quòd autem Gal. per præparationẽ non intelligat deductionem humoris ad locũ debitum, uidete: dicit ſeparat bona à malis, nam aliud eſt ſeparare bonũ à malo, & aliud eſt deducere humorem proprium ad lo-

cum expulſionis proprium, ſed concedatur diuiſio Tadæi, nec laboremus de ſua ſeparatione, ſed de præparatione, dicit enim Galen. præparat, per præparationem ad excernendum, intelligit illud quod dicit Gal. in Aboriſ. illo: CORPORA VBI QVIS PVRGARE VOLVERIT, PRIVS FACERE FLVIDA OPORTET. per fluida intelligit præparare, & tunc poſt ipſam concoctionem, quia iam facta eſt concoctio crudorum: ſed quando humores ſunt uiſcidi, debent abſtergi, & incidi, quando enim natura concoxerit materiam, ſtatim ſeparatur utile ab inutili, & quod utile eſt retinetur pro nutrimento, quòd inutile expellitur. ſic uiſcidum, uel craſſium præparatur à natura, ut excernatur, & inde deducitur ad locum proprium expulſionis, & hæc eſt ſententia Galeni uerborum.

APHORISMVS XIIII.

IN PROFLVVIIS alui mutationes excrementorum iuuant, niſi ad mala mutatio fiat.

HIC eſt decimus quartus Apho. pulcherrimus, qui cũ præcedentibus continuatur in hunc modũ, dicebat. n. in aphoriſmo ſuperiori, quòd quibuſcunque criſis fit, nox præcedẽs grauior: declaraui quid ſit criſis, & quomodo tripliciter capitur, et quoniam non ſufficiebat medico cognoſcere criſim, quando adeſt, ſed

oportebat etiam cognoſcere, quando terminata eſt ad bonum,uel ad malũ,& hoc ante euacuationem ipſam id eſt in tempore, in quo fit euacuatio ipſa,propterea in hoc aphoriſmo docet, quomodo debeamus cognoſcere criſim ante euacuationem ipſam terminaturam ab bonum, uel ad malum, & inquit in PROFLVVIIS ALVI: licet uideatur ſimplex, & facilis aphoriſmus eſt tamen artificioſus,ut intelligatis optime aphoriſmum oportet habere terminos diſtinctos, PROFLVVIVM ALVI nihil eſt aliud, quàm excrementum,quòd per aluum redditur præter naturam, præter naturam autem excernitur, quando excernitur,quòd peccat,uel in qualitate,uel in quantitate,uel in ſubſtantia,uel in horis,id eſt tempore,& uicibus.in qualitate, ut cum bilis pura, uel pituita pura exit:in quantitate quando nimia quantitas exit.in ſubſtantia, ut quando exit nimis craſſum.uel durum, uel nimis liquidum.in horis, ut quando non conſuetis horis exit, in uicibus, ut quando frequentius exit quàm oporteret. quandoque autem iſti fluxus appellantur græco nomine διάῤῥοιαι & fit διάῤῥοια, ubi propter imbecillitatem inteſtinorũ, uel fortitudinem membrorum expelluntur materiæ:quandoque appellatur fluxus colliquatiuus ut accidit in peſtilẽti febre,colliquantur enim membra,& humores boni, & mali ratione maximæ putredinis. quandoque appellatur fluxus dyſentericus, qui fit ratione acrimoniæ humoris erodentis inteſtina. quandoque appellatur ſtomatichus.

quandoque lientericus, quandoque hepaticus. quandoque criticus, quando per criſim ſit euacuatio, & de hoc ultimo hic intelligit Hippocr. & ſi intelligeretis aphoriſmum de alijs fluxibus, falſus eſſet, nec poſſent uerificari uerba Gal. & Hippo MVTATIONES EGESTIONVM. mutatio excrementi poteſt dupliciter intelligi, uel quia mutatur in propria ſubſtantia excrementum ipſum. uel quia mutatio ſit de ſpecie in ſpeciem, mutatur enim in ſubſtantia excrementum, quando humor primo exit crudus, deinde concoctus, uel quando primo exit aduſtus, deinde minus aduſtus, eſt enim idem humor ſemper. mutatio uero de ſpecie in ſpeciem dicitur, quando primo excernitur pituita, deinde incipit excerni bilis, uel contra, primo bilis deinde pituita. hic autem Hippoc. intelligit mutationem, quæ ſit de ſpecie in ſpeciem, ut etiam exponit Galenus. NISI AD MALA FIAT MVTATIO notetis, quia niſi diſtingueretis, Aphoriſmus eſſet falſus. mutatio ad malum ſi intelligatur ſicut ſonat Aphoriſ. erit falſus. propter enim defectum nominum contingunt quandoque dubia. malum enim poteſt dupliciter intelligi, abſolute & ſecundum quid, exemplum bilis dicitur humor malus collatus pituitæ. pituita eſt in uia ad ſanguinem, bilis uero eſt exceſſus. dicitur etiam malus abſolute, quando humor habet aliquam malam qualitatem, græcus codex optime habet nec in illo contingit difficultas aliqua, differunt enim κακὸν & πονηρὸν. πονηρὸν enim dicitur quoddam flagi=

tioſum, & prauiſsimum, & longe peius quàm κακὸν hic Hippo. intelligit πονηρὸν. i. malum ſecundo modo ceptum, ideſt pernitioſum, his poſitis aphoriſmus facilis erit dicit igitur IN PROFLVVIIS ALVI MVTATIONES EXCREMENTORVM IVVANT ideſt in profluuijs, quæ fiunt in motu critico mutationes iuuant, intelligendo mutationes quæ fiunt de ſpecie in ſpeciem, quando natura perfecte euacuat, ut cum primo euacuat bilem, deinde pituitam, tunc eſt ſignum quòd natura uult exquiſitiſsime euacuare, ſi intelligeretis alios fluxus, & mutationẽ quæ fit in ſubſtantia, tunc peſsimũ eſſet dicebat enim Hipp. ſecundo prognoſticorum com. 23. quòd ubi apparet egeſtio uerſicolor, tunc morbus eſt diuturnior, nec eſt deterior priori, quia non tollitur malitia, ſed ſaltem indicat ægritudinem diuturniorem fore, ratio eſt, quia indigemus multo tempore ad concoquendum humorũ uariationem, in diebus criticis mutatio de ſpecie in ſpeciem iuuat, quia humores ſunt concocti, at dicat quis cur in illa etiam multitudine non contingit idem? hoc ideo eſt, quia non ſunt concocti, ſed ubi ſunt concocti, tunc quanto plures exeunt tanto maius ſignum eſt quòd natura optime concoxit, exquiſiteq; euacuauit corpus. intelligendo profluuia critica uerum erit, NISI MVTATIONES AD MALVM. at dicat quis, ſi euacuetur primo pituita, deinde bilis, deinde aduſti humores, nonne euacuatio illa uertitur ad malum? Reſpondeo non eſt mala iſta euacuatio, ſed

eſt mala euacuatio quando accidit humorum colliqua=tio, & ſunt deprauati propter putredinem, uel quan=do exeunt humores ſynceri, ut optime dicit Hipp. in tertia particula Aph. ſexto, IN MORBO DIV=TVRNO FASTIDIVM CIBI, ET DEIE=CTIONES SYNCERAE MALVM. Inquit Gal. quòd ſynceræ egeſtiones nihil aliud ſunt, quàm humores calidi priuati omni humiditate, & indicant eſſe conſumptam omnem humiditatem, & ita mali per uiam cauſſæ, quoniam faciunt dyſenteriam, & ſi colli=quatiui exeunt, ſunt mali per uiam cauſſæ, nam in=dicant quòd plurima putredo eſt in corpore, quia putredo eſt confirmata in ſubſtantia cordis, & mo=riuntur ægri NISI IGITVR AD MALVM FIAT MVTATIO, ideſt niſi fiat mutatio ad ſyn ceras egeſtiones, uel ad colliquationes humorum & putredines.

APHORISMVS XV.

VBI FAVCES ægrotant, aut tubercula naſcuntur in corpore.

PLENVS eſt artificij, & miro ordine con=ſcribitur hic aphoriſmus & continuatur cum præcedenti fuit enim mirabilis connexus iſtorũ apho riſmorum in decimoquarto aphoriſmo Hipp locutus eſt de criſi, & quoniam criſis duobus perficitur in=

ſtrumentis, euacuatione, uel abſceſſu. oportet enim ut primo ſit agitatio, ſecundo euacuatio aliqua, tertio ſolutio. cum enim propelluntur humores per extrinſecas partes, tunc terminatur per abſceſſum. in decimo quarto egit de criſi, quæ terminatur per euacuationem extrinſecam dicebat enim IN PROFLVIIS ALVI MVTATIONES EXCREMENTORVM. & declarauit quæ futura eſſet bona, quæuè mala, & dicebat quòd quando fiunt uariæ expulſiones ita quòd mutentur de ſpecie in ſpeciem, tunc bona criſis futura eſt, & euacuatio. quando uero excretiones mutantur ad ſynceras egeſtiones, ita quòd humores ſynceri excernantur, uel mutantur ad colliquationes, & putredines, tunc futura mala criſis eſt, nunc uult oſtendere in hoc aphoriſmo, quæ mala, quæue bona criſis futura ſit: quando terminatur ad abſceſſum, & ita erunt expletæ omnes terminationes criſium, ſiue ad intrinſeca, ſiue ad extrinſeca terminentur. inquit igitur VBI FAVCES AEGROTANT, AVT TVBERCVLA. uult dicere quòd ubicunque criſis ſit per abſceſſum, debemus, ſi uolumus cognoſcere nunquid ſit bona criſis nec ne, aut motus non criticus, inſpicere excrementa nam ſi excrementum fuerit bilioſum, non erit motus criticus, at ſi excretio fuerit ſimilis excretioni ſanorum, tunc erit motus criticus. & audiatis quomodo uult Hipp. id nos docere ſed conſideremus prius uocabula FAVCES dicitur locus anguſtus. eſt enim ſpacium, in quo eſt æſo-

phagus, & arteria, & ibi terminatur larinx, totū.n. ſpacium in quo ſunt illa uaſa à græcis dicitur pharinx AVT TVBERCVLA codex græcus habet φύματα, tuberculū dicitur de eo qui facit tumonem, & indicat extuberationem extrinſecam φῦμα autem dicitur enaſcentia quædam, id quòd à corpore enaſcitur, ſiue ſit abſceſſus, ſiue petechiæ & maculæ illæ, quæcunque igitur è corpore enaſcũtur, omnia illa φύματα à græcis appellantur. uertit interpres nomine particulari, quòd erat uertendum nomine generali. uertere debebat enaſcentia quæcunque contingunt in corpore. φυμάτων autem quædam ſunt intrinſeca, quædam extrinſeca ſolet enim quandoque natura præcipitet agere humores intra, & facere φύματα intrinſeca, de his autem nunc non eſt ſermo, quoniam quando huiuſmodi eflorationes ſiunt in partibus intrinſecis, exitiale admodum eſt. ſed quoniam loquimur de morbo ſalubri ſimpliciter, uel nõ exitiali ſimpliciter, ideo de extrinſecis phymatibus uidetur ſermo hic eſſe. & notandum eſt circa iſtud phyma, & philotheus optime adnotauit, unum inquam neceſſarium quòd ex Galeni dictis elicitur, cũ ſit abſceſſus in humano corpore nõ ſit niſi, uel per participationem, uel per tranſmutationẽ. per participationem .i. per metadochem quotieſcunq; exiſtente multa materia in corpore ita ut natura non ſufficiat ad expellendam eam, licet tentet omnes uias expulſionis cum non ſit ſufficiens ad hoc, ut totam materiam expellat facit abſceſſum quemadmo-

dum contingit in peſtilenti febre præterquam quòd enim materia exit per fluxum colliquatiuum per metadoxim facit puſtulas illas, quæ petechiæ uocantur & non eſt motus criticus ſed ſymptomaticus imò non tantum apparent maculæ illæ quæ ſunt, pernitioſæ ne que urinæ ſubiugales, ſed exit materia per abſceſſus magnos & carunculas & ita per metadoxim & participationem & hoc fit quando natura non eſt ſufficiens ad expellendum materiam per unam uiam tantum plures igitur tentat. Alius eſt abſceſſus qui fit per metaſtaſim quoniam humor tranſmittitur de una parte in aliam nam plerunque facit tranſmutationem de uno loco nobili ad locum ignobilem uidelicet ad cutim ubi igitur fit huiuſmodi tranſmutatio non quia ſit plenum corpus ſed quoniam natura eligit partem illam quoniam materia dominatur à natura ſiue modo hoc ſit propter uicinitatem uenarum ſiue propter aliud tunc dicitur fieri per metaſtaſim & quando ita apparent excretiones naturales & ſic habetis duo genera abſceſſum. unum quòd fit per metaſtaſim quando humor dominatur à natura & expellitur de loco nobili ad ignobilem. Alterum eſt quòd fit per participationem.i. per matadoxim ex iſta diuiſione philothei habetis omnes ſolutiones dubitationum EXCRETIONES per excretiones habetis quòd non intelligit unum genus excretionum ſed omne genus quomodocunque fiat. ſi bilioſa fuerint, ſiue urinæ bilioſæ, ſiue ſputum bilioſum ſiue excretiones ſiue ſudo=

res, Quot enim modis poteſt materia ex cerni à natura tot inquam modis intelligitur excretio. BILIOSAE hoc nomen domini uarij uarie interpretantur, quidam enim dixerunt quod ſi fuerit excrementum pituitoſum, non indicabit illos abſceſſus eſſe per participationem, imò inquiunt pituita indicat corporis plenitudinem, nonnulli dixerunt bilem quandoque ſumi à Galeno pro pituita & præcipue in illo libro de morbis, ibi enim appellat bilem omnia excrementa quæ ſunt in corpore unde inquiunt dicit SI BILIOSAE, ideſt ſi fuerit aliquod excrementũ non naturale in corpore ſi hoc uerum eſſet. certe foret non dignum Hippocrate & utrum modo intelligat eo modo in lib. de morbo eſt dubium an lib. ille ſit Hipp. nam ægritudines quæ fiunt à frigido humore paulatim contingunt & non terminantur per criſim. ſed ægritudines acutæ cito terminantur & per criſim terminantur. & notetis quòd nunquam inueniuntur excremēta quin bilis ſecum ſit admixta, nam non dicit quando bilis apparet ſed ſiillioſa fuerint, & dicitur bilis nota maioris famæ ab Auic. eſt enim admixta cũ multa aquoſitate. Intelligit igitur Hipp. bilioſa excrementa in quibus portiones bilis apparent etiam ſi ſit pituita, ſunt enim alij humores, ſed cum illis admixta eſt tunc tutum eſt corpus nutrire per ipſum nutrire debetis ſcire ſicuti dixit in Aphoriſmo illo octauo SI A MORBO QVIS CIBVM ASSVMENS, & cætera. nutrire eſt proprie cibo ſolidio-

ri agere non liquidiori, dicitur homo nutriri quando ueſcitur ſolidiori cibo. his poſitis audiatis modo declarationem Aphoriſmi, ubi abſceſſus exteriores apparuerint in corpore ut cognoſcas an ſit motus criticus an ſymptomaticus oportet inquit inſpicere omnia excremēta, quæ per aluum per urinam per ſudorem & tandem quæcunque excernuntur à corpore, an ſint biliosa necne, nam ſi erunt bilioſa erunt excrementa præternaturam, ſi iudicatis in excrementis ipſis biliosa dominari, ideſt præternaturam uerbi gratia ſit materia craſſa bilioſa, ſudores bilioſi, urinæ bilioſæ, ita ut admittant aliquem colorem in panno lineo, tunc iudicabis quòd abſceſſus eſt per metadoxim, ideſt per participationem, ſi fuerint autem excrementa naturalia tunc dices eſſe abſceſſus per metaſtaſim, ideſt per tranſmutationem. ſed dicat ſtatim quiſpiam, tu dicis quòd loquitur tantum de abſceßibus extrinſecis & tamen dicit Hipp. VBI FAVCES AEGROTANT, nonne fauces ſunt intrinſicæ ergo uidetur quòd nō ſolum de extrinſecis ſed etiā intrinſecis loquatur reſpōdeo cū uideret Hipp. abſceſſus ſalutares præter cynāche qui ſunt abſceſſus ancipitis naturæ, neque enim ſunt intrinſeci neq; extrinſeci nam abſceſſus qui ſunt in faucibus & uidētur dicuntur extrinſeci præter cynanche quæ ſunt pernitioſæ & inquit Hipp. ubi in faucibus apparent abſceſſus & non uidētur dicuntur exitiales ſed ubi in faucibus apparent abſceſſus & oculis uidentur dicuntur tales abſceſſus extrinſeci, &

ſalutares, recenſuit igitur Hippoc. etiam inter extrinſecos qui habebant naturam ancipitem, & uoluit illos nominari inter abſceſſus extrinſecos, quia potuiſſet quiſpiam dicere, quid de illis abſceßibus, qui ſunt in faucibus, & tamen terminantur ad ſalutem, & plerunque curantur: ideo uoluit inter abſceſſus extrinſecos nominare aut TVBERCVLA ego legerem potius PHYMATA nam ubi uidetis phymata extrinſeca illi abſceſſus ſunt ſalutares omnes, uideatis Galenum ubi loquitur de cynanche, & paracynanche. Gal. unum in cõmento notat, & dicit quòd Hipp. duos propoſuit ſermones oppoſitos & in ambobus unum conſequens dimiſit neceſſarium & quoniam Gal. ſub obſcure dixit, debeatis per oppoſitos ſermones intelligere, ſi billioſæ fuerint excretiones, & ſi excretiones fuerint ſimiles ſanis, iſti ſunt oppoſiti ſermones. habere enim excretiones ſimiles ſanis, et habere bilioſas inquit Gal's opponũtur ſed in ſingulo iſtorum dimiſit Galenus unum. nam SI BILIOSAE FVERINT EXCRETIONES, eſt propoſitio una conditionalis, quam debet aliquid ſequi. quid ſequitur nimirum quòd corpus ægrotat. nam ſi quis uiderit urinam bilioſam, ſputa citrina, craſſa, fœtida, nunquam dicet corpus eſſe ſanum: ergo uerum eſt, quòd ubi bilioſæ fuerint excretiones, ſequitur corpus eſſe ægrũ. in iſto oppoſito facit conſequentiam completam Hipp. ſed illud quòd dimittitur, eſt id quòd ſequitur ex conſequentia prima. ſ. quòd non eſt nutriendum corpus,

nam prima conſequentia nota erat ſcilicet quòd ſi fue=
rint bilioſa excrementa, ſequitur quòd corpus ægro=
tat, ergo ſi corpus ægrotat, iſtud quòd ſequitur non
erat notum ſcilicet ergo corpus non eſt nutriendum,
in lib.enim de locis aff. prima conſequentia erat nota,
nam in lib. illo probat Gal. quòd indicationes debent
ſumi ab actionibus læſis, & ab excrementis mutatis,
ſed hic excrementa ſunt mutata, ergo corpus ægrotat,
ſi ægrotat ſequitur quòd corpus non ſit nutriendum.
intelligatis non omne nutrimētum, ſed non eſt nutrien
dum nutrimento ſolido, ſe bene aliquo humido nutri=
endum eſt. ergo Gal. uult quòd Hipp. dimiſerit in pri
ma illa conſequentia ergo non eſt nutriendum. in ſe=
cundo uero oppoſito dicit Gal. quòd dimiſit illud, quòd
immediate ſequebatur ad conditionalem, ſ. ergo corpus
eſt ſanum, ſed dicit qnòd deuenit ad id quòd ſequitur
ex prima conſequentia, debebat enim dicere ſi excre=
tiones ſunt ſimiles ſanis, ergo corpus ſanum, ſi corpus
ſanum, ergo nutriendum, non intulit immediate conſe=
quens ſed intulit illud, quod ex ipſo ſequitur cur au=
tem hoc fecerit Hippocrates? hoc ideo fecit, quia non
erat neceſſarium dicere, nam dixerat ſuperius corpo
ra malorum humorum quanto magis inutris, tanto
magis lædis. non fuit igitur diminutus quia fuit hoc
ſupra declaratum, ergo artificioſe dimiſit in prima
conſequentia conditionali, id quòd ex immediata conſe=
ſequentia ſequebatur, ſ. ergo non eſt nutriendum, quia
iam fuerat declaratum in ſecunda conditionali, dimiſit

conſequens immediatum, & intulit illud quòd ex illo conſequenti ſequebatur, eo quia non erat repetendum, quoniam contrariorum eadem ratio eſt. nam non erat diſciplina digna Hippocrate, cum dixerit ſi excrementa ſint bilioſa, & præternaturam (nam idem eſt præternaturam & bilioſum) ergo corpus ægrotat. quòd etiam dixerit ſi excrementa ſunt ſana ergo corpus eſt ſanum, ſed dixit ergo corpus nutriendum eſt, quia hoc nōdum declarauerat, proterea determinate dicit, quòd ſi corpus eſt ſanum, quòd iam oportet ipſum nutrire cibo ſolidiori. utilitas igitur eſt quòd ſcimus ex hoc, quando criſis facta bona, & quando mala & quando nutriendum, & quando non, & ſi ſit nutriendum, quo modo nutrimento ſit nutriendum: Apparet etiam quo modo ſit reſpondendum dubitationibus.

APHORISMVS XVI.

VBI FAMES *non eſt laborandum.*

HIC Aphoriſmus cum præcedenti eodem ordine continuatur, audiuiſtis.n. quomodo Hipp. loquebatur de criſi, & quomodo criſis perficiebatur, uel euacuatione, uel per abſceſſum, & audiuiſtis quæ eſſet euacuatio bona, & quæ nam mala, & qui nam eſſent abſceſſus boni, & mali, nunc docet, quando, etſi relinquitur aliquid in morbis, non ſit euacuandum, etiam quòd neceßitas urgeat, & inquit, quòd ubi erit

indigentia in corpore, ideſt alimenti penuria, tunc non eſt euacuandum, neque aliquid in corpore mouendum. uſus eſt communi uocabulo LABORANDVM quid ſit laborare dicam in declaratione aphoriſmi, oportet primo ſcire quid ſit fames: licet ſit male uerſum fames, nam melius interpres uertiſſet indigentia, uel exuritio, græci dicunt λοίμος & πείνη limos idem eſt quòd indigentia. πείνην autem eſt fames naturalis dicit enim Galenus πείνειν, ideſt eſurire, dicuntur illi, qui ad extremum famis deuenerunt, qualis fuit fantes ſaguntina, & non eſt contentus definire limos. ſed etiam teſtimonio antiquorum comprobat, quod homines in illo oppido coacti ſunt comedere legumina, unde poſtea inciderunt in ægritudines peßimas, in tertia particula aph. hoc dicit præterea citat aliam authoritatem, quæ eſt in primo prognoſticorum, primo inquit, ubi enim uiderimus talem famem, & diſpoſitionem, uidere oportet an paſſus ſit limon, ideſt famem ergo limos ſemper in malam partem accipitur. LABORANDVM græci dicunt πονεῖν. πόνος, enim labor dicitur, eſt enim agitatio corporis, & animæ motus peruenit ad finem. ubi ſit defatigatio, & laßitudo, ergo non quodlibet exercitium dicitur πόνος, & labor, ſiue tranſferatur ad animum, & corpus, unde etiam πονὸς ponitur pro dolore, quoniam cum defatigatione, & laßitudine fit, ſiue in corpore, ſiue in mente fiat, non eſt igitur intelligendus aphoriſmus de fame naturali, ſed de fame nõ naturali, nam ubicunque eſt penuria, & indigentia alimenti,

menti, dicit quòd non debemus laborare, & eſt aphoriſmus uniuerſalis tàm ægris quàm ſanis conueniens, quòd non oportet laborare, id eſt uti exercitio uehementi, & ubi ægri ſunt, et habent penuriam alimenti, inquit, quòd non debent laborare: intelligẽdo in ægris de quocunque motu, id eſt non eſt euacuandum aliquo genere euacuationis, iſti dicuntur labores in ægris ipſis, & in conualeſcentibus hoc idem eſt intelligendum, in penuria alimenti non debemus conualeſcentes euacuare, quoniam plurimum nocebit, ratio autem Aph. facilis, quia ſi cõſideretis euacuationem ex parte corporis, nimis exiccabitur uirtus, ergo non eſt laborandum: et inquit Gal. quòd ſi exhibeatis medicamentũ, cui non conuenit, tunc deducetis ægrum ad tantam exſiccationem, ut deueniat ad conuulſionem, & caſum mortis, & hoc in ſeptima particula Aph. habetis 67. præterea ex parte medicamenti, eò quia exſiccat: authoritas Galeni eſt in Aphor. illo CARNES SANAS HABENTIBVS ELLEBORVS PERICVLOSVS. eſt enim Aphoriſmus decimus ſextus, quartæ particulæ, unde ſequuntur imbecillitates uirtutis à qua ſemper pendet Hippoocr. & Gale. nam ubi ceſſat uirtus, ceſſant omnes operationes medici, imò contemptis alijs, ſola uirtus eſt reſtauranda, quæ ſuſtinetur per alimentum, quo deffiiciente, etiam uirtus deficit.

APHORISMVS XVII.

VBI CIBVS *ingeſtus præter naturam, hic morbum facit.*

Continuatur hic Aphoriſmus hunc in modum à Galeno cum quarto. NON SATIETAS, NON FAMES, NON ALIVD QVICQVAM, QVOD MODVM EXCESSERIT. *dicit Galenus quod illud, quod Hippocrates dixerat in eo Aphoriſmo in uniuerſali, hic docet in particulari, hæc continuatio uidetur ſuperflua, quia ibi idem dixit, & ſuperfluum eſt, quod uniuerſaliter dictum eſt, iterum particularius dici. & ideo ego aliter continuo, & credo quòd continuetur cum præſenti immediate. quemadmodum mos eſt Hippocratis facere, ſemper enim præcedens dat occaſionem ſequenti proxime. Quia igitur dixerat Hippocrates, quod ubi indigentia eſt, ibi non eſt laborandum, imò potius replendum, eò quia uera indigẽtia curatur ſuo oppoſito, quòd eſt repletio. ſed aduertas hic, quòd ubi non eſt laborandum, ſed replendum, & ſupplendum, ut procures ne repleas pluſquam oportet, eò quia facies nocumentum, & morbum: ſed inquit moderate repleas, eò quia nihil periculoſius eſt, quàm poſt euacuationem corpus replere, ego hunc in modum continuarem, ubi igitur cibus præter naturam ingeritur,*

morbum facit, id eſt licet ubi ſit fames, non ſit euacuan dum, ſed potius replendum, tamen inquit Galenus aduertite, ne plus repleatis, quã oportet. INDICAT AVTEM HOC SANATIO. debetis primo ſcire quid intelligit Hippo. dicit quòd alimentum, ſiue cibus tripliciter dicitur, uel enim dicitur de cibo extrinſeco, uel intrinſeco, ſi de intrinſeco uel eſt, quando conficitur in uentriculo, uel quando conficitur in uenis, uel quando actu nutrit, & alit membra: & illud proprie dicitur cibus, in quo nihil mediat. de quo igitur intelligit modo? dico quod Hipp. intelligit de tertio illo, qui proprie dicitur cibus. qui eſt in tertia concoctione. Verificatur tamen etiã Aphoriſmus in quocunque ſignificato. PRAETER NATVRAM hoc exponitur à Galeno, qui affert triplicem expoſitionem, uel enim intelligitur, quòd ſit cibus præter na turam, quantum attinet ad uirtutem, poſſumus enim habere alimentum in corpore præter naturam, quod ſit tantum in quantitate, quòd non ipſum poßit conficere, quia natura non poßit conficere, neque ferre tan tam quantitatẽ, & iſta repletio dicitur repletio quoad uirtutem, licet non ſit repletio quoad uaſa, ſecundo modo dicitur repletio, & alimentum præter naturam, quando habet aliquem malam qualitatem, uel extraneam, ſcitis enim quòd caro nutritur ex ſanguine humidiori os uero ex ſanguine melancholico, & alimento ſicco nutritur, neruus ex alimento medio, ſi modo non detur neruo alimentum, quòd ſibi conueniat, erit

alimentum illi præter naturam,quoniã habet qualitatem contrariã illi neruo,uel quia habet extraneã qualitatem,ideo dicitur præter naturã,ut ſi ſit nimis calidum,uel frigidum nimis, uel ſiccum nimis,uel humidũ. tertio modo erit cibus præter naturam,quando in tanta erit quantitate,ut repleat, & extendat membra ad ſummam extenſionem:ubi enim Gal. expoſuit tripliciter hoc uerbum dici, dicit quòd Apho.uerificatur in utroque ſignificato:nam ſi afferatur cibus primo modo ſumptus,facit morbum, eò quia ſi natura non poteſt hunc ferre,primo non continebit bene, ſi nõ continebit,ergo non concoquet, ut inquit Galen.in lib.de facul.naturalibus,quia cibus non poteſt concoqui, niſi natura illum optime contineat:ſi modo non concoquit, neque expulſiua expellet,quando debet,quia uel nimis tarde expellet, uel nimis uelocius: inde ſequitur debilitatio uirtutis,& cruditas,& inde mors.uerificatur etiam,ſi intelligitur in ſecundo ſignificato,ut ſi ſit cum mala qualitate, ex cibo enim nimis frigido incidimus in morbum frigidum, & ex cibo nimis calido incidimus in morbum calidum, ſicuti dicit Galen.de ſeipſo, quod ex aſſumptione lactucæ, & ſtudio incidit quaſi in cæcitatem uiſus.uerificatur etiam in tertio ſignificato, ubi enim fuerit in tanta quantitate cibus, ita ut repleat ultima repletione membra, & uenas facit morbum, & ſi habueritis bonam uirtutem concoquendi,ſit tamen tantus cibus,ut faciat extenſionem, prohibebit ne uirtus contentiua poßit continere, quia non

poßit claudere os ſuum ſuper ipſum cibum, conſequentur omnia illa incommoda, quæ ſequebantur ad repletionem quoad uirtutem, & ita in quocunque ſignificato accepto faciet morbum, tamen Gale. comparando unum alijs, primum & ſecundum laudat, & tertium. Sed inquit, ſi conſideremus modum loquendi antiquorum, illa ultima ſignificatio non intelligitur, licet ſit in ſe uera, quia non oportet dicere plus cibi ingeſtus fuerit, ſed quando dicimus, quòd propter ingluuiem, & ex cibo ægrotauit, quòd illa quantitas cibi intelligitur, quæ ſemper fuerit maior, ideo addere plus non erat neceſſarium bene de uirtute neceſſarium erat dicere, quia ſi plus cibi quàm poßit natura tolerare aſſumpſerit, tunc ægrotabit: quia ſi accipietis opium, uel mandragoram, licet interficiant tamen ſi in modica accipietis quantitate, non interficient, ideo neceſſarium fuit addere plus, & ita uirtus totius aphoriſmi apparet. Sed à poſteriori, & hoc eſt proprium Hippo. ſicuti fecit in lib. de natura humana: probat enim à poſteriori, quia non uult tranſire artem medicam. pertinet enim ad phyſicum probare res à priori, nam medicus cum ſit artifex ſenſatus, ſemper debet probare res per cauſas ſenſatas, neque propterea eſt empiricus, quia non per obſeruationem probat, ſed per rationes, licet ſint rationes à poſteriori. OSTENDIT AVTEM SANATIO. eò quia ſi euacuetur, & ſanetur per euacuationem patet, quòd propter repletionem ægrotauit. nam ſi uel mißione ſanguinis, uel

frictionibus, uel adhibendo illi cibum tenuiorem, ſanetur: tunc indicat, quòd propter repletionem inciderat in morbum, & hoc quantum ad declarationem Aphoriſmi. hic modo erit uidendum quomodo repletio quoad uaſa ſit repletio quoad bonum ſanguinem, & quia eſt una authoritas contra me, quia ego teneo, quòd putredo non fit in ſanguine exiſtente in uenis, niſi in febribus peſtilentibus, ideo in ſequenti lectione declarabo hanc quæſtionem.

Sententia erat Aphoriſmi decimi ſeptimi quemadmodum cibus ingeſtus plus præter naturam generat morbum ratio huius erat, quoniam ſanatio ipſa ita eſſe debet, & dicit Gal. quòd Apho. ita poteſt reſolui, quoties cibus ingeritur præter naturam in corpore, facit morbũ. quia ſi euacuemus eum qui ſic ægrotat, ſtatim ſanatur: ergo ſignum eſt, quòd ægrotauerat, quia plus cibi præter naturam ingeſſerat, ita exponit Gale. ſanationem, id eſt euacuationem. hic uero eſt dubium, quomodo interpretetur ſanationem, id eſt euacuationem, & tanto magis uidetur dubium, quia ò Gal. tu probaſti etiã aliam expoſitionem, ſuper illud præter naturam, & dixiſti poſſe intelligi de plenitudine quoad uirtutem, & quoad materiam, ſed quotieſcunque generatur morbus, qui habeat qualitatem excedentem propter cibum nimis calidum, uel uiſcoſum, & incidat in obſtructiones, non ſanatur euacuatione proprie, ſed ſanatio ſua erit per contrariũ: quia ægritudo calida indiget refrigeratione, non euacuatione,

ſimiliter de alijs.cur igitur ò Galene cum probaſti illam ſecundam expoſitionem, nunc exponis SANATIONEM, id eſt euacuationem? dico quòd quamuis Galenus dicat tres illas expoſitiones eſſe ueras in ſe, quòd ubi ſcilicet humor peccat quoad qualitatem, fit morbus in qualitate, ſi in quantitate peccat, fit morbus in quantitate, hoc enim uerum eſt, quòd facit morbum: nihilo minus non probat rem, quæ faciat ad propoſitum noſtrum, præter unam, quæ eſt, quando ſcilicet plenitudo eſt quoad uirtutem, & uirtus non poteſt tolerare illam plenitudinem, (non quòd aliæ non ſint ueræ) ideo exponit ſanationem per euacuationē, quia intelligebat de plenitudine quoad uirtutem, quam ſtatim euacuatio ſanat. nam ubi repletur corpus præter naturam, quoad uirtutem, & ipſa euacuatio ſanat, ſignum & quòd tale corpus ægrotabat, quia plus cibi ingeſſerat. Empirici uero, cum non habeant rationem, coguntur plurimis exēplis, & experientijs comprobare. Dogmatici uero ſemper ducuntur ratione ipſa, ut in hoc caſu dictat ratio: ſcilicet quod ubicunq; plus cibi ingeratur, quàm poßit uirtus tolerare, fit morbus. ratio, quia ſi deſinit cibus ille, putreſcit, quia derelinquitur à calore, & quia uirtus non poteſt tolerare ipſum, ideo putreſcit. poſtea dat medicamentum, & ſanat, & ita facit Theorema neceſſarium, ex unico ſolo experimento, quia cum ratione factum eſt. poſtea addit unum aliud Gal. notatu dignum, dicit euacuationem, non purgationem, & debetis ſcire eſſe differen-

tiam ſecundum Hippocratem inter euacuationem, & purgationem, nam euacuatio eſt eductio humorum in uenis æqualiter peccantium, non reſpicendo unum magis humorem quàm reliquum. purgatio uero dicitur illa quæ euacuat, & expurgat aliquem humorem particularem, ut cum aliquis præcipuus humor dominetur in corpore, ſicuti bilis, pituita, uel melancholia: ſicuti contingit putrefactionibus, in quibus contingunt infinitæ ſpecies febrium ex putredine humorum, cum humor putridus euacuatur, dicitur purgatio à tali humore: ut etiam quãdo ſanguis eſt infectus aliquo ſordido, dicitur purgari à tali ſordido. ita ut purgatio transferatur ad maſſam ſanguineam, quæ eſt in uenis æqualiter. purgatio uero ad ſignatum, & particularem humorem. Hic modo oritur dubium, quia dixit Gal. quòd quando dicitur, quòd ubi CIBVS PLVS EST INGESTVS debet intelligi de plenitudine quoad uirtutem, in alijs autem libris diſtinguit plenitudinem quoad uirtutem, à plenitudine quoad uaſa, & inquit, quòd plenitudo quoad uirtutem, dicitur illa quæ habet aliquem humorem dominantem malignũ in corpore, habentem aliquam malam qualitatem, plenitudo autem quoad uaſa dicitur illa, quæ habet plenitudinem quoad omnes humores. hic autem dicit oppoſitum. nam dicit quòd euacuatio in plenitudine quoad uirtutem, dicitur illa quæ æqualiter omnes humores euacuat, ergo uidetur ſibi ipſi contrarius Gal. non ita uero, ſed exponit ſeipſum, aduerte inquit, quòd ubicunque ſit pleni-

tudo quoad uirtutem,ſemper eſt ſanguis qui augmẽtatur in uenis,ubi quis aggregat, & facit plenitudinem in uenis, ſemper æqualis eſt in uenis: ſed ubi adeſt humor dans maiorem aggrauationem uirtuti, dicitur plenitudo quoad uirtutem,exempli gratia,erit aliquis habens debilitatem ſuorum membrorũ,eſt tamen ſanus,ubi adiungitur aliqua quantitas, quæ non poßit portari à uirtute illa,licet illa plenitudo ſit bona,quia non habet aliquem humorem malum, dicitur illa plenitudo quo ad uirtutem. plenitudo quoad uaſa eſt eadem plenitudo, æqualiter enim augetur ſanguis in uenis,id eſt maſſa ſanguinea in qua ſunt quatuor humores æqualiter aucti,æqualitate tamen iuſtitiæ, non autem æqualitate ponderis, quia nunquam debet eſſe tanta quantitas bilis, quanta pituitæ, nec tanta pituitæ quanta ſanguinis, nec tanta melancholici humoris, quanta bilis. Sed differentia eſt inter plenitudines iſtas,quoad tolerantiam, quia in una non requiritur extenſio uenarum. licet ſint uenæ nimis etiam repletæ ratione tamen illius hominis, quia non poteſt uirtus tolerare illam quantitatem, licet ratione alterius hominis tolleraretur,donec fieret ſumma extenſio, & omnimoda, quæ incidit deinde in rupturam uaſorum, uel ſyncopem,& iſta repletio erit quoad uaſa. prima erit quo ad uirtutem,quia non requirit extenſionem uenarum, ſed plenitudo iſta habet particularem humorem, quæ dicitur quo ad uirtutem. Gal. declarat, & inquit,quod plenitudo quoad uirtutem in principio habet humores

omnes æqualiter dominantes,ſed poſtea contingit,imò eſt neceſſarium ut perſeuerante plenitudine tali, humor unus deprauetur,quia ſi non poteſt dominari plenitudo à calore innato, neceſſarium eſt,ut materiæ putreſcant,putreſcunt autem quæ non poſſunt dominari,licet in principio ſit talis, ut omnes humores æqualiter dominetur, & augeantur,ſucceſſu tamen temporis eſt neceſſarium ut maſſa ſanguinea putreſcat, & fiat humor determinatus in illa putredine, & ita dominatur ibi humor putreſcens ſiue modo bilis ſit, ſiue pituita dicatur putreſcere, donec enim non habeat certam putredinem ſemper dicitur maſſa ſanguinis æqualiter augeri, & dat exēplum Gal.de uino,inquit enim quòd ubi uinum patitur quandam tenuem acciditatem, in hoc motu, ſi occurratis uino, uel ipſum mutando, uel aliquod medicamentum exhibēdo, tunc tolletur illa alteratio. ſi permittatur illa aciditas inualeſcere, non amplius redibit ad priſtinum eſſe:ſed corrumpetur.ſed melius hoc in exemplo lactis intelligetis,quoniam quādo uinum expurgatum eſt,non ita manifeſte apparet. lac autem cum eſt in ſua naturali diſpoſitione, non poteſt dici illa pars eſt ſerum, illa eſt caſeus, & illa eſt ſubſtbantia lactis,pari modo dicitur de maſſa ſanguinea, ubi enim lac incipit putreſcere,fit quædam ſeditio partium, & in ſumitate ſua fit quoddam ſpumoſum, quod aſsimilatur bili,quæ eſt pars ſubtilior ſanguinis, & ubi tendit ad ulteriorem putredinem, apparet magis ſeparatio, & amareſcit tandem ſpuma illa, & ul

timum quòd putreſcit,eſt ſubſtantia lactis,& uidetur mirum hoc,quòd cum caſeus ſit frigidus, & humidus, ita facile putreſcat, cum ſit contrarius putrefactioni, nam quod magis facile putreſcit,eſt calidum,& humidum dico quòd hoc eſt ratione uirtutis ſanguinis,nam in ſanguine quòd primum putreſcit eſt bilis, & fit dominium bilis in corpore,et reſeruatur ſanguis,quia uirtus eſt ſollicita ut ſeruetur uita, & quia in illo ſanguine eſt calor innatus, & ſpiritus in quo eſt uita, reſeruatur ſanguis,& ita fit ſpecies cacochymiæ, quæ fit ab humore bilioſo, quæ ſi augeatur, ſeparatur ſeroſitas ſanguinis,& conſeruatur eius ſubſtantia quòd ſi adhuc augeatur,fit ebulitio ſanguiuis,& ichor ſanguinis ebulit,unde cauſatur febris ſynocha,& nunquã deuenit putredo in illo ſanguine donec uirtus non poteſt amplius ſubſtantiam ſanguinis adiuuare,unde poſtea ſequantur multa ſymptomata & caſus uirtutis, ſed cum ſit putredo in aliqua parte, ut in bile,aut in pituita,aut in melancholia,tunc pars ſubtilior à calore igneo uertitur in ſubſtantiam bilis,pars uero craſceſcit in melãcholiam, ut habetur ex Galeno ſecundo de diff.feb.febris enim putrida habet uapores aſcendentes ad cor, qui ponunt ipſum in calefacto eſſe, hoc eſt humores cordis,& non putreſcit ſanguis, ſed ubi putreſcit ſanguis contradiſtinctus ab alijs humoribus, ubi communicatur humori contento in corde, & putreſcit,tunc ſequitur caſus uirtutis, ſequuntur fluxus colliquatiui,propterea dicuntur febres peſtilentes,quæ

ut plurimum terminantur ad mortem, ſed quando fiunt febres ſynochæ, ut in octauo Therap. dicit Gal. tunc illæ febres ſunt benignæ, habent enim calorem benignum, ſed ſunt in maximo periculo, ne communicetur ſanguini, quia putredo deuenit ad ichorem ſanguinis, tunc periculum eſt, ne communicetur ſanguini, & fiat febris peſtilens ideo debetis illis ſtatim ſuccurrere, & phlebotomare uſque ad ſyncopem, quia eſt putrido in parte ſanguinis tenuiori, & hoc eſt quòd antiqui dixerunt, quandoque fieri ſynocham ex bile, quandoque ex ſanguine, & ſicut ſe habet eriſipelas ad ſynocham febrem, ita ſe habet carbunculus ad febrem peſtilentem, nam quando putreſcit ſanguis contradiſtinctus ab alijs humoribus, tunc ubi putrefit facit carbunculum, & in ſecundo ad glauconem dicebat Gal. carbunculum fieri à ſanguine ſuperaſſato, & putrefacto, & ideo aſsimilatur febri peſtilenti, quia & ipſa fit ex putredine ſanguinis contradiſtincti ab alijs humoribus. ita eriſipelas fit à parte ſubtiliori ſanguinis, uel à ſanguine ſubtiliori mixto cum bile, pariter & ſynocha febris fit ab illo ichore ſanguinis, & ſicuti eryſipelas cito terminatur & facit ſæua accidentia, ita febris ſynocha cito terminatur & ſæua facit accidentia, non quo ad calorem, ſed quo ad reſiſtentiam, & ita cito terminatur ut nunquàm ſeptimanam pertranſeat, & raró feré tranſit quartam, niſi putredo terminetur ad ſanguinem. ergo eryſipelas indicat uobis febrē ſynocham, & carbunculus, febrem peſtilentem, dicit

FIT A BILE quoniam cum ichor ille ſanguinis putreſcit, debet potius denominari bilis, quàm ichor ſanguinis, FIT À SANGVINE, quoniam ſit ab ichore ſanguinis, & ita dictum illorum uerum eſt. Quantum modo ad authoritatem Gal. audiatis ſolutionem, dicit enim Gal. quando putreſcit maſſa ſanguinea, tunc aliqua pars extendens in illa maſſa feruet, uerbi gratia ſi pars ſubtilior, generatur bilis, ſi craſſior generatur humor melancholicus, non dicit quòd putreſcat ſanguis cōtradiſtinctus ab alijs humoribus, & ita fit plenitudo quo ad uires abſque corruptione ſanguinis, quia non poteſt diu perdurare, quemadmodum declaraui: ſemper enim reſiduum optimum fit, quia reſeruatur pars illa ſanguinis nobilior, in qua conſiſtit calor, & uita, quando igitur bilis exiſtens in uenis putreſcit, ſanguis tamen contradiſtinctus ſeruatur, ſed dicet quis, quomodo poteſt eſſe hoc quòd bilis exiſtens in uenis putreſcat, & ſit admixta ſanguini, & ſanguis non putreſcat? ratio eſt eò quia natura ſeruat, quod magis eſt neceſſarium uitæ, & relinquit, quòd eſt minus uitæ neceſſarium: bene ſanguis incaleſcit, ſed non corrumpitur, ſed tantum alteratur, pars autem ſubtilior ſanguinis eſt quæ alteratur, & patitur detrimentum, & uertitur in bilem, & aliud eſt incaleſcere, & aliud putreſcere, ſicut eſt uidere in uino, cum uult putreſcere, in caleſcit enim primo, unde illi qui uolunt conſeruare, permutant illud de uaſe in uas, ita ubi incaluerit ſanguis putrueritq; & perſeue

ret putredo, fiunt febres peſtilentes.

APHORISMVS XVIII.

EORVM *quæ uniuerſim, & uelociter nutriunt, ueloces quoque fiunt excretiones.*

HIC eſt pulcherrimus aphoriſmus continuatur cum duobus præcedentibus hoc modo, dixerat enim in decimoſexto Aph. quod ubi fames, non laborandum eſt. & uidimus quid per laborandum intelligat Hipp. ſ. quòd nullomodo, ideſt medicamento mouendum erat corpus exuriens, cum alimento indigeat, ſubditq́; aph. decimumſeptimum, in quo fecit nos cautos in nutriendo illos, qui exuriunt, inquiens quòd ubi plus cibi ingeſtum fuerit, quàm oportet, tunc ſequitur morbus: conſequenter modo ſubdit decimum octauum aphoriſmum quòd cum uolumus exurientem nutrire, quòd debemus illum ita nutrire, ut non lædatur. Quæcunque enim alimenta celeriter, & optime nutriunt, celeriter quoq; diſtribuuntur, eò quia celerrime uertuntur in partem nutriti. ſi ergo uolumus reſtaurare uires exurientis, debemus inquit eligere cibaria, quæ facillime concoquantur, ratio huius eſt, quia quæ citiſsime concoquuntur, citiſsime etiam diſtribuuntur, & quæ citiſsime diſtribuuntur, etiam citiſsime nutriunt, quòd intendebamus hæc eſt ratio aphoriſmi. ſed oportet primo uidere ſententiam aphoriſmi, ſe-

cundo quæ ſint illa cibaria, quæ cito diſtribuuntur, & cito nutriunt, incipiamus à declaratione aphoriſmi. EORVM QVAE VNIVERSIM ET VELOCITER NVTRIVNT. nam VELOCITER quando ſumitur in ſuo ſignificato proprio, ſecundum Ariſt. quarto phy. dicitur illud quòd in pauco tempore multum ſpacij pertanſit, VNIVERSIM, SIVE CONFERTIM. dicitur quando ſimul fiunt omnes partes, nam aliud eſt pertrāſire ſpacium, aliud ſimul omnes partes fieri, ſagitta enim pertranſit aliquod ſpacium citiſsime, ſed non ſimul omnes partes pertranſit, ſed lumen alterat medium, & non ſolum cito alterat, ſed etiam ſimul omnes partes alterat. & ita aliud eſt pertranſire citiſsime, & aliud confertim facere. uelociter enim facere, eſt multum ſpacium pauco tempore pertranſire. Confertim uero facere, eſt citiſsime, & ſimul omnes partes pertranſire, & alterare. Gal. hic accipit uelociter facere, ideſt cito facere, ut ſi diceremus iſte homo cito excandeſcit. i. cito perrumpit in iram, & ſubito, & ita dicemus cito, & uelociter, cibus in uentriculo concoquitur quia incipit ſtatim obedire calori, accipit igitur Gal. uelociter pro motu aliquo ſubito facto, ut cum quis aliquo motu ſtatim mouetur. & alteratur ut ſi ponatur poſtea in igne, ſimul atque oblata eſt, ſtatim incipit alterari, non autem accipit uelociter pro illo, quòd multum ſpaciū in pauco tempore pertranſit. CONFERTIM VERO dicimus, ut quando cibus non ſolum cito incipit

alterari, ſed ſimul omnes partes concoquuntur, neque enim concoquitur pars poſt partem, ſed omnes ſimul cõcoquuntur. VELOCES QVOQVE FIVNT EXCRETIONES. quid ſit uelox dictum eſt, ſed unum debetis notare, quia dicit NVTRIVNT, quod eſt metaphorice dictum, i. quæ uertuntur in nutrimentum non autem quod actu nutrit, ſed quod uelocius uertuntur in nutrimentum, & concoquuntur, improprie autẽ uertit interpres, excretiones, id quòd græci uocant διαχώρησις, ideſt deductiones de loco ad locum, ſiue diſtributiones, nam poſt primam coctionẽ ſunt duo actus, fiunt enim duo motus, ſubductionis, & deductionis, ſubductiones, quod apud græcos διαχωρήσεις uocatur, proprie ad excretiones per aluum referuntur, de his non loquitur. Hipp. licet etiam eſſet uerum, ſed loquitur de nutrimeuto, quomodo ſcilicet cito nutriat. hoc declarat finem commenti deductio dicitur diſtributio, quæ multiplex eſt, per ſeceſſum, per urinam, per ſudorem, per inſenſilem difflationem, ſed proprie deductio dicitur diſtributio alimẽti poſt coctionẽ, ad partes quæ debent nutriri, & in hoc ſignificato accipitur hic. debet igitur dicere textus διαχώρησις, i. deductio, non autẽ ſubductio, ſicut uertit ille interpres, ſenſus igitur talis erit: eorum alimentorum quæ uniuerſim, & uelociter nutriunt, quæcunque uertuntur in alimentum in uentriculo, ac ſtatim ingeſta ſunt in uentriculo, incipiunt concoqui, & uerti in alimentum, & confertim, ideſt ſecundum omnes partes ſimul uertitur

titur in alimentum . illud inquam alimentum uelociter quoque diſtribuitur per uenas, & uelociter alit,intelligẽdo de alimento in proprio ſignificato, ideſt quòd actu nutrit membra, & quæcunq; alunt corpus actu, uelociter reſtaurant corpus : iſta eſt ſententia Aphoriſmi, quæ ut melius intelligatur ex ſuis principijs, non quia ita dicat Hipp.ſed quia ita dictat ratio,debetis ſcire,quòd quæ concoquuntur cito,uelociter diſtribuuntur,nam concoctio facta eſt propter diſtributionem,diſtributio ad nutritionem ordinata eſt, nutritio autem ad reſtaurationem.nam ubi cibus in uentriculo fuerit , tamdiu complectitur à uentriculo parciſsime, quamdiu coctus fuerit, deinde expellitur ab ipſo , & diſtribuitur,ergo quanto citius concoctio facta fuerit, tanto citius fiet diſtributio,deinde mutatio, & ultimo reſtauratio.oportet modo uidere, quæ ſint illa,quæ citiſsime concoquuntur . Certum eſt,quòd concoctio ſit à calore innato alterante, quod autem facile, & cito alteratur,eſt illud quòd recipit uelocius impreſsionem caloris,omnia humida.& liquida facilius recipiunt caloris impreſsionem,quàm ſolidiora,& hinc etiam eſt, quòd humidiora facilius nutriunt, quàm ſolidiora:ergo debemus exhibere cibaria humida , ſi uolumus citiſsime nutrire.ad hoc autem ut confertim nutriat,non ſufficit humiditas , ſed oportet ut partes æqualiter ſe habeant, quoniam poteſt eſſe quòd aliqua pars in humida re ſit craſſa, quæ non concoqueretur in ſimul cũ alijs partibus humidis,ſicuti ſunt ueſtre tortellæ, &

raſioli:habent enim partes diuerſas, & ideo huiuſmo di edulia non concoquuntur æqualiter, & confertim, ideo fiunt cruditates,& putrefactiones. oportet igitur ut ſit alimentum non tantum humidum, ſed etiam æquale in partibus ſuis, propterea ptiſſana optime nutrit, quia citiſsime concoquitur & confertim, eò quia calor æqualiter omnes partes dominatur, quia æquales ſunt, & quòd dico de ptiſſana dico de omnibus alijs cibarijs,quæ habent partes æquales, ſed notetis Artificium. Hippo.quòd non dixit confertim,& uelociter diſtribuuntur, nam quamuis confertim, & uelociter concoquatur in uentriculo, non tamen confertim diſtribuitur per uenas,ſed per partẽ poſt partem pertranſit, ideo nõ dixit confertim diſtribuuntur, ſed citiſsime diſtribuuntur. Quæ uero ſint cibaria,quæ neq; uelociter concoquantur,neq; confertim,patet ex eorum oppoſitis:primo quæ dura ſunt,neq; enim poſſunt dominari à calore, præterea, quæ habent partes in æquales non confertim concoquuutur, ſicut lentes, raphanus, rapæ, habent enim partes humidiores, & craſsiores, & notetis, quòd intelligit de illis cibarijs, quæ nutriunt in propria ſubſtantia,& natura,non in qualitatibus:quia alimentum ſecundum qualitatem conſideratum dicitur potius medicamentum,quàm alimentum,quando igitur dico,quæ uelociter nutriunt,etiam diſtribuuntur, intelligo de illis, quæ in propria ſua ſubſtantia citiſsime nutriunt, nam ſi in qualitate haberet aliquid impedimentũ,falſus eſſet aphoriſmus,nam

in illis ubi eſt aliqua acrimonia tarde concoquuntur, & citiſsime diſtribuuntur, propter malas qualitates acrimoniæ. far. n. longe tardius pertranſit, quàm cõco quatur, propter quandã ſubſtantiã uiſcoſam, quia non ita facile poteſt propelli: et ita ſunt quædã, quæ citiſsi me concoquantur, ſed non ita citiſsime diſtribuantur. oportet igitur ut non ſit aliqua mala qualitas adiun- cta, ſi debet eſſe uerus aphoriſmus: ut non habeat ali- quod nocumentum extrinſecum, debet etiam ille homo eſſe ſanus, quia ſi in uiſceribus haberet aliquod impe- dimentum, non fieret diſtributio ratione impedimenti exiſtentis in homine. uos modo percurratis, quæ ſint citiſsimæ concoctionis, et diſtributionis, Gal. incipit ab his quæ faciunt oppoſitum, & quæ tarde concoquun- tur, et difficillime diſtribuuntur, & licet proponat ui- num tamen in particulari incipit ab oppoſitis. quæ ha bẽt carnes duras, et uiſcoſas, talia ſunt ut caro bubula, uix à calore naturali concoquitur; cochleæ uerò, licet ſint difficilis concoctionis, eſt tamen differentia, quia caro poſtquam concocta eſt, peſsimum dat alimentum quoniam tota terreſtris eſt, quod eſt oppoſitum illi: ex quo conſtat animal, nam ex calido & humido con- ſtat animal, cochleæ uero non ita. nam poſtquam con- coctæ ſunt, & diſtributæ, bene nutriunt, quia habent carnem humidam, ſed quia habent ſubſtantiam uiſco- ſam propter partes inæquales, ideo non confertim concoquuntur, & diſtribuuntur, ſed difficillime pro- pter uiſcoſitatem. idem facit caro porcina, nam caro

porcina habet partes inæquales, & uiſcoſitatem, ideo tarde concoquitur, tarde diſtribuitur, ſed ubi concocta eſt, optimum generat alimentum, & ita in iſtis quædam dant bonum nutrimentum, quædam malum. uerticuli marini qui debent paſtellæ à neapolitanis, habent aſperam cutim, ſquillæ, ſoleæ, inter genera cancrorum gambari à reliquo cancrorum genere differunt ipſa cauda. dicebat Plinius quod locuſtæ tarde concoquuntur, hoc eſt ſi locuſtæ eſſent calamarij illi, ſunt duræ carnis, & difficillimæ concoctionis, caſei duri habent qualitatem longè peiorem, & caro ſalita habet ultra terreſtreitatem, quam habet caro bouina, etiam acrimonia, qua exſiccat ſui natura, caſeus exiccat, quia dat alimentum ſiccum, exſiccat ratione ſalſedinis, & acrimoniæ, nec poteſt concoqui, quia acrimonia ſicca ſtimulat uentriculum ad expulſionem, antequam concoctum ſit, ſimiliter caro ſalita. lentes habent acrimoniam ideo ius ſoluit uentrem. Braſsica etiam habet partes in æquales, & malas. Bulbi, ſicuti allia, cepæ, habent omne uitium, quòd haberi poteſt, habent ſubſtantiam flatuoſam, ita ut uentriculus non poſsit continere, habent unum aliud quod excitant uenerem bulbi, & non generant ſemen cum illo ſuo flatu. habent acrimoniam, ratione cuius ſtimulant uentrem ante coctionem, habent ſuam ſubſtantiam aqueam, & terreſtrem. oua dura ſimiliter ſunt duræ, & difficilis coctionis, & diſtributionis, habent enim iſta multos gradus, nam ubi induruere, fiunt ſimilia lapidibus, nec

poſſunt concoqui: et efficiuntur uenena. poſtquam Gal. dedit rationem uictus in particulari, & in uniuerſali, exponit quæ ſint cibaria difficilis concoctionis, & diſtributionis. poſtea facit dubium, quia poſſet quis dicere quomodo poſſum cognoſcere, quando iſta alimenta erunt cocta, & nõ cocta? docet Galenus, quæ ſint iſta.

Viſum fuit in alia lectione, qui ſit cibus, qui cito & confertim concoquatur in uentriculo, & ille eſt, qui eſt humidus, & æqualis ſubſtantiæ, nec particeps alicuius extraneæ qualitatis, ille eſt qui nutrit cito, et cito diſtribuitur, et ita actu efficitur cito alimentũ. oppoſita ſunt quæ ſe habẽt oppoſito modo, quæ ſunt in æqualia, & ſolidiora, quemadmodum diximus de carnibus bubulis, & cochleis. et nos ibi declarauimus, quod eorum quæ ſunt duræ & ſolidæ ſubſtantiæ duplex eſt differentia, quædam ſunt, quæ tantum ſunt duræ ſubſtantiæ, & tarde nutriunt, tamen bonum afferunt nutrimentum, quædam uero ſunt, quæ præterquam quod tarde nutriunt, peßimum quoque afferunt alimentum, & ſunt illa, quæ ſunt terreſtris ſubſtantiæ, ſed bulbi præterquam quod habent terreſtrem ſubſtantiam, & tarde nutriunt, habent etiam unum aliud, quòd habent peßimam qualitatẽ, quòd exſiccant corpus, & faciunt illud tabeſcere: & ſunt omnia acria. in calce uero lectionis oſtendimus etiam quomodo Galen. occurrebat tacitæ dubitationi, quia poſſet quiſpiam dicere, Hippo. tradidit nobis, qui ſint cibi, qui cito concoquuntur, & confertim conſequenter alunt corpus. Sed non pro-

pterea ſcio, quando cibi iſti cito nutriunt: hoc ego uellem per rationem ſcire, & habere. Gal. dat documentum quo poßimus hæc omnia cognoſcere, & inquit, eligas corpus quòd ſit reſolutum, quoad uires, ut à nimio exercitio, uel inedia, uel ægritudine, uel maxima euacuatione, in eò enim facilius deprehendes, quàm in alijs ſi nutrieris, ac dederis cibum, dico ſigna habebis, ex quibus cognoſces, quando cibi oblati erunt ex iis, qui cito nutriunt: primo tanges pulſum, nam ſi ſtatim immutabitur erunt ex his, primo enim habebunt pulſum paruum, frequentem, debilem & rarũ, talem enim pulſum habent qui ſunt reſoluti, ubi exhibueris cibum, qui cito & confertim nutriat, inuenies ſtatim in pulſu omnes differentias oppoſitas, & ita ex pulſu ipſo cognoſces, qui ſint cibi cito & confertim nutrientes, ſed debetis notare, quod pulſus poſt cibum facit duas differentias oppoſitas, cum enim quis accipit cibum, tunc habet ſigna debilitatis uirtutis, & tamdiu durat tale ſignum, quamdiu concoquitur cibus in uentriculo, ubi autem facta ſit diſtributio, tunc fortior & robuſtior fit, & totum oppoſitum fit, & idem contingit in cibo, quòd contingit, quando ponuntur ligna ſuper ignem, nam ignis tunc retrahitur, donec incipit aliqua flamma operari, cum autem incipit operari, tunc fit fortior, & ualidior flamma, quæ cito concoquuntur, & confertim, cito etiam diſtribuuntur: quæ cito diſtribuuntur, etiam cito nutriunt, et conſequenter etiam augent uirtutem, & pulſum, & ita ex pulſu cognoſcitis an ſit

de illis cibis, qui cito & confertim nutriunt nec ne, eò quia cito reſtaurant, & paucum ſpacium intercipit ab hora à qua accepit cibum. ſecundum ſignum eſt motus corporis. nam primo corpus pigritabat, & libentius quieſcebat, tunc uero libenter mouetur habet crura fortiora, & hæc ſunt, quæ dicit Gale. poſtea deſcendit ad eos cibos, qui tarde nutriunt, & dat differentias ui norum, & dicit quod uinum marzaminum tarde nutrit, & uinum falernum, quòd dicitur mangna guerra, tarde conficitur & tarde, etiam nutrit, et qui utuntur tali uino perpetuo habent cruditatem. uina uero alba ſunt his oppoſita, tenuia, facilis concoctionis, ſaporis uinoſi, qui eſt medius, nec dulcis, nec amarus, nullam habet qualitatem manifeſtam, tale uinum eſt, quòd cito, & confertim nutrit, quia humidum eſt, & æquale ſecundum omnem ſubſtantiam: nam nullam craßitiem habet, præterea illa dicuntur æqualia, quæ habēt unum tantum ſaporem. ſapor enim in ſequitur ſubſtantiam, ſicut docet Ariſt. in toto in illo lib. uinum autem marzaminum, et falernum, habent craßitudinem ſubſtantiæ, & humidum & terreſtre, ideo non ſunt æquales ſubſtantiæ, quia cum ſubſtantia illa humida terreſtris ſit, habet acrimoniam, & auſteritatē, & ita qualitates oppoſitas, quæ arguunt in æqualitatem ſubſtantiæ, ideo facit obſtructionem, uinum uero non omnino nigrum ſi concoquatur optimum affert nutrimentum, ſicuti caro porcina, quòd ſciebant antiqui, quādo erat ars gymnaſtica, quando enim deduxerant homines ad

robur ualidiſſimum, exhibebant tria, panem azimum, uinum nigrũ, carnem porcinam, quia ubi cocta erant plurimum nutrimenti afferebant, nam quæ cito nutriunt, cito quoque reſoluuntur, quæ tarde nutriunt, tarde etiam reſoluuntur, & ſi uultis facere habitum reſolutum, nutriatis tali cibo, qui eſt citiſſime concoctionis, & ita ubi habetis ægros, qui indigent reſtauratione exhibeatis talia, quando etiam ſunt corpora neutra detis eadem, ſed dicatis illis, quòd non habebunt robur, quando autem uultis dare robur alicui, nutriatis ipſum non talibus cibarijs ſed ſolidioribus. quòd ſi ſit meſſor, uel ruſticus, ſemper ſolidioribus cibarijs nutriatis, et ego cognoui quendam nobilem Venetum Athletam, qui erat aſſuetus cibarijs ſolidioribus, & dum uellet reſtaurari, medici exhibebant tantum carnes pulli, unde deuenit ad tantam debilitatem, ut meo conſilio fuerit coactus immutare cibum, & nutriri ſolidiori cibo.

APHORISMVS XIX.

ACVTORVM Morborum non omnino ſunt certæ prænuntiationes ſalutis, aut mortis.

HIC Aphoriſmus continuatur cum præcedenti hoc modo in decimotertio dicebat Hippocr. quomodo criſes cognoſcuntur, antequam fierent, ex nocte ſcilicet præcedenti. dicebat enim QVIBVS=

CVNQVE CRISIS, IDEST IVDICA=TIO FIT, HIS NOX PRAECEDENS GRAVIS. & quoniam criſis duobus perficiebatur inſtrumentis, nempe euacuatione, & abſceſſu, ideo in decimo quarto egit de criſi, quæ euacuatione perficitur, dicens in PROFLVVIS ALVI MVTATIONES. docensq́; quomodo debeamus cognoſcere criſim, quando terminatura eſt ad bonum, & quando ad malum, in decimo quinto egit de criſi, quæ terminatur ad abſceſſum, poſtea docuit quando, & ſi derelinquatur aliquid in morbis, id eſt criſes ſunt imperfectæ, non ſit euacuandum, & hoc in decimo ſexto dicens quòd VBI INDIGENTIA, NON EST LABORANDVM. poſtea ſuppoſito quòd non ſit euacuandum, ſed replendum, in decimo ſeptimo admonet nos & docet quomodo debeamus ipſum replere, & quòd debemus cauere ne ipſum repleamus, plus quam oportet. in decimo ſeptimo docet quòd ſi reſtaurandum eſt, debemus eligere cibaria, quæ facilime concoquantur, conſequenter modo quia dederat ſuperius regulam, qua poteramus cognoſcere criſim futuram, ſiue ad bonum, ſiue ad malum, admonet, & inquit caue ne confidas ſignis futuræ criſis in omnibus morbis, ut in acutis, ſed cautè oportet procedere. ratio autem cur in acutis non ſit pronunciãdum ita faciliter de ſalute, & morte, dixit de ſalute, & morte, quia de facilitate, & difficultate poteſt quis proferre, cum pendeant à materia peccante, quæ ſi difficilis erit, dif=

ficilis quoque erit morbus, & ita ſpeciem & qualitatem morbi cognoſcere poſſumus: ſed exitum, & terminum difficile eſt cognoſcere his uiſis declaro Aphoriſmum ACVTORVM MORBORVM. oportet primum ſcire qui ſint morbi acuti, & Gal. promittit ſe declaraturum, cum tamen non declaret, ſed proponat difficultatem, quæ proponenda non erat. nos uero declarabimus qui ſint iſti morbi acuti, & ita diuidemus. Quidam ſunt acuti ratione materiæ, quidam ratione loci, Quidam ratione utriuſque, & aduertatis quòd hoc nomen acutum duas debet habere conditiones, primam ut habeat uelocem motum, ſed hoc non ſufficit, quia etiã competit Diariæ, habet enim & ipſa motum uelocem. non durat enim niſi per diem, ſed oportet ut ſecundam etiam habeat, ut ſit motus uehemens, cum accidentibus proſternentibus uires. & iſtæ duæ cõditiones neceſſario requiruntur. dicitur autem acutus ratione materiæ peccantis, & facientis morbum, materia autem talis non poteſt eſſe niſi calida, quia niſi eſſet calida, non eſſet motus uelocis, nec motum faceret uehementem, ſed tardum, ſi eſſet frigida, quia frigiditas non poteſt facere talem motum. ſi uero ſit acutus ratione loci, tunc fit quemadmodum in Apoplexia, quæ ab humore frigido pendet, & eſt uelociſſimi motus, cum maximo periculo, & accidente, ſimiliter eſt lethargus ab humore frigido, ſed ratione loci, quia eſt in cerebro, eſt motus uehementiſſimi, nam dum eſt in eo loco, tota uis animæ inſurgit ad expel-

lendam materiã, & tunc maximi motus, & præcipi-
tes fiunt. uel erit acutus ratione utriuſque, quando ſci
licet materia calida fuerit, & locus nobilis, & tunc
morbus exitialis admodum eſt ſicuti quando apoſte-
ma eſt, uel eriſipelas calidum in cerebro, uel quando
ſit inflammatio in hepate, tunc ſunt deſperati, & dicit
Gal. quando contingunt huiuſmodi morbi acuti ratio-
ne materiæ, & loci, quod debetis diſcedere ab eo,
nam quomodo, poterit inquit euadere? ſi ubi alterum
iſtorum aderit, difficilis eſt euentus illorum, quid po-
ſtea ubi ambo concurrunt? his uiſis non oportet mo-
do dubitare, ſicuti dubitat Gal. dicit enim quòd in om-
nibus morbis acutis fit febris, præterquàm in morbo
attonito, ut in apoplexia. Sed quare in apoplexia
non fiat febris non aliter dicit. & nos hoc declara-
mus, & dicimus quòd ubi morbus eſt à materia cali-
da, tunc neceſſum eſt ut efficiatur febris, quia adeſt ca
lor, qui poteſt accendere febrem, imò neceſſario accen
dit, & facit motum uehementem, & uelocem, nec po-
teſt facere huiuſmodi motum niſi faciat febrem. ergo
ubi acutus eſt morbus ratione materiæ neceſsario fit
febris, ſed ubi eſt ratione loci, non fit febris neceſsa-
rio, quia humor ille, ut in apoplexia, non eſt aptus ad
faciendum inflammationem, & febrem, licet ſit uehe-
mentiſsimi, & uelociſsimi motus. materia enim illa non
eſt apta ad inflammandum cum frigida ſit, ſed quando
utrunque admiſcetur, ſ. materia calida, & locus no-
bilis, tunc non tantum fiunt febres, ſed febres exitia-

les, & mortales, & ita Gal. reddit tantum auditores ambiguos, nos autem declaramus omnia, & rationē cur ita ſit reddimus dicit igitur Hipp. quòd in acutis morbis non poteſt determinari certo de ſalute, & morte ægrotantis: hæc eſt ſententia Aphoriſmi ſine ratione pro lata. unum eſt aduertendum ſcilicet de modo loquendi Hipp. uult enim Gal. quòd ſemper ferè in acutis poßimus præuidere ſalutem, & mortem ex Hippocrate, quoniam ſi abſolute pronuntiaſſet, uerum eſſet quòd poſſemus ſemper pronuntiare ſalutem, uel mortem, ſed dicit Hipp. NON OMNINO illud NON OMNINO oſtendit quòd non ſit ſemper uerum, ſed tantum pro maiori parte ſtat, ac ſi diceremus, non omnes homines mali ſunt, quia maior pars boni, & ideo fallit quandoque, ſed in chronicis hæc ſunt uera ſemper ita quòd uult Gal. ex ſignis ipſis poſſe nos pronuntiare de ſalute, & morte, & non tantum de die, ſed etiam de hora, ita quòd dicamus in tali hora morietur. Sed ratio aphoriſmi cur in acutis fallat, non autem in chronicis, eſt eò quia in acutis motus eſt præceps & facills inclinatio in utranque partem, præcipue in materia calida. & nemo poteſt uidere terminum ſuum, nam quandoque credimus terminare morbum per exitum, & cadet uirtus, quia materia figetur in aliquo membro nobili, unde morietur. quandoque etiam Apparebunt ſigna concoctionis, & in expulſione cadet uirtus, quandoque apparebit uirtus ita debilis, ut credas in exitu materiæ ægrum mo-

ri,cum tamen in exitu inſurgit ita ualida, ut expellat materiã cum maxima fœlicitate ægri. nullus igitur eſt qui ſciat terminum determinatum, & gradum materiæ peccantis, præter Æſculapium, & cum non poſſimus gradus cognoſcere, quomodo uis iudicare pugnam inter duo quorum uires ſunt ignotæ? hoc eſt impoſsibile.

APHORISMVS XX.

QVIBVS *iuuenibus adhuc humecta eſt aluus, his ſeneſcentibus exſiccatur.*

CONTINVATVR *iſte aphoriſmus optime cum præcedentibus hunc in modum. in decimo octauo Aphoriſmo dicebat Hipp. eorum,quæ uniuerſim & uelociter nutriunt,ueloces quoque fiunt excretiones,uidiſtis quemadmodum textus græcus habet, diachoriſis, loco illius nominis excretiones quod quidem nomen diachoriſis eſt commune,ad quaſcunque excretiones, cum dixerit in Aphoriſmo quod ubicunque cibi, confertim & cito nutriunt,etiam confertim, & cito ſubducuntur per uenas,uolens nos admonere quemadmodum regula poteſt fallere inquit,poteſt merito cibi uera eſſe ratio, & dummodo corpora illi nõ aduerſentur, quia ſi corpora aduerſantur merito cibi, poterit eſſe uera,ratione tamen corporis non uerificabitur, nam ſemper uerum, eſt quod cibi qui cito &*

confertim nutriuntur, etiam cito diſtribuunt, dũmodo corpora non aduerſentur, exempli gratia, ubi ſicca al uus fuerit, propterea in hoc Aphoriſmo admonet nos ne ſemper debeamus cibos aduertere, ſed etiam corpora, nunquid aluus eorum ſicca ſit, uel humida, quædem enim corpora ſunt quæ unica tantum uice in ſeptimana egerunt. quia ſunt ſicca, & ita Hipp. limitat Aphoriſmum illum decimum octauum, quod debemus conſiderare corpora an ſint citiſsimæ, uel tardiſsimæ egeſtionis, dicit igitur quibus iuuenibus aluus humida eſt, his ſeneſentibus exicatur uidetur hoc eſſe uerum perpetuo, & notetis quòd Hippocrates, non intelligit quantum ad temperaturam, ſed quantum, ad actum excernendi, ſunt enim plurimi qui bis, & ter in die egerunt, quidam tantum ſemel in ſeptimana, ſed humida aluus dicitur quando quis bis, uel ſemel ſaletm egerit, ſicca uero aluus dicetur illa, quæ parum excernit, (iuuenes,) debetis intelligere non de qualibet iuuentute, quia pueri non ſunt ſub hac regula, nec ſenes, qui ſunt ſub ultimo ſenio conſtituti, quia in his aluus ita humida, eſt ut egerant ſicut comedunt, uel ita ſicca, ut nunquam egerant, in iſtis non reperiuntur, niſi extrema, pueris uero ſemper aluus humida eſt, iuuenes ergo intelligit Hippocrates qui ſunt adulti, & ſenes illos, qui ſunt in primo ſenio, uel ſaltem in principio ſecundi ſenij, ſenſus igitur talis erit, quibus iuuenibus aluus humida eſt ſeneſentibus exiccatur, quia multum egerunt, contrarium uero ubi iuuenes

parum egerunt, in ſenecta melius egerunt, & aluus humectatur, dicam ego primum quid ſentio, ſi quis peteret à me. quis ſit ſenſus Aphoriſmi reſponderem q. ſenſus eſt, ut in pluribus contingit, & quòd non pronunciauit Hippocrates Aphoriſmum ſicut dicit Galenus, nam aliqui aluum habent humidam propter duas cauſas, quia plurimum comedunt, & habent hepar calidum, in quo plurima bilis generatur, utilitas autem bilis eſt, ut deueniat ad inteſtina per porum felleum, & adiuuet inteſtina ad excretionem, & hoc contingit in iuuene, propter has cauſas habent etiam unum aliud, quod habent uirtutes ualidas, & uias latas, nam ubi, adeſt caliditas, ibi ualida actio, & promptitudo ualida, ubi frigiditas ibi impedimentum actionis, cum hæc ſint in iuuenibus ideo habent aluum humidam, Aluum uero ſiccam habent quoniam ſunt calidioris hepatis, quam oportet, & uentriculi. & omnes actiones ualidißimas habent ita calidum hepar eſt, ut exicentur feces, ita ut maior ſit uis exicandi, quàm extergendi ipſius bilis, habent etiam uentriculum calidum, qui & ipſe exiccat. præterea ſunt plurimorum motuum, eo quia ſunt calidißimi, & ita omnia exiccant in utroque ſenectus occurrit his uitijs, nam iuuenibus, qui aluum humidam habent contrarium ſeneſcentibus euenit, tunc enim parum comedunt, parum de bile generant, eo quia ubi abundabat bilis prius, nunc abundat pituita, in iuuentute habebāt calorem, nunc refrigerantur, et ita omnia con

traria in ſenectute, qui uero habent aluum ſiccam in iuuentute propter feruorem hepatis ſiccantis, & propter uentriculum, & nimios motus, tunc tempore paragmaſticæ ætatis efficiūtur frigidi, uel nō amplius fit exiccatio, quare aluus humectatur, præterea non ſunt illi motus, imò fiunt melancolici, præterea uentriculus non eſt ita calidus, ut poßit & ipſe exiccare, eſt igitur uerum quod iuuenes huiuſmodi in quibus talia contingunt in illis regula uerificatur, ſed hoc contingit ut in pluribus, ideo quoque in pluribus uerificatur, ſi ego interpretarer aphoriſmum iſtum, redderē talem rationem, qualem audiuiſtis, ex commento enim Gal. uix poteſtis aliquid adiſcere, ut mirer ipſum. nos explicabimus ſuā methodum, quam uoluit dicere, licet non dixerit, ad hoc ut ſciamus ueritatem aphoriſmi ſecundum igitur Gal. expoſitionem primo eſt reddenda cauſa humiditatis, & ſiccitatis alui, à natura rei incipiendo, oportet enim ut omnes has cauſas uideamus, & ita habebitis ſexaginta fluxiones alui, quæ ſunt difficillimæ cognitu, quia confuſißimæ ſunt, dicebat enim me dicus ille. Montagnana ſenex, ſi quis uult cognoſcere medicum aliquem, cognoſcet incuratione fluxionum alui, aduertatis quòd quicunque habent aluos humidas, uel ſiccas habent à cauſis ſuis, incipiamus dicere cauſas humiditatis alui, hoc eſt fluoris alui, cauſa igitur fluoris alui, uel eſt ratione uirtutum, uel ratione inſtrumentorum, uel ratione materiæ peccantis, & exeuntis, fiunt enim alui fluores plurimi & pauci, uel

propter

propter uirtutes alteratas, uel propter inſtrumenta, uel propter materiam alteratam, incipiamus igitur à uirtutibus ipſis, & accipiamus illas in proprio inſtrumento, ut in uentriculo, uel enim conſiderantur in membris proximis, à quibus fit excretio, uel in circunſtantibus, & agnatis, ſi fuerit merito alterationis uirtutum exiſtentiũ in uentriculo, in proprio mẽbro, tunc erit uitium in aliqua harum quatuor uirtutum, aut repulſiua, aut attractiua, aut contentiua, aut concotiua, contentiua enim & expulſiua ſunt illæ, quibus debentur actus fluxionis, efficiunt enim nimium, uel paucum fluorẽ, duæ uero aliæ concoctiua, ſcilicet et attractiua ſunt adiuuantes, & agunt per accidens, ſed loquamur de primis per ſe agentibus, iſtæ duæ, uel æqualiter augentur, uel æqualiter debilitantur, uel altera fortificatur, altera uero debilitatur, ubi enim contentiua uirtus ualidior eſt, & plus continet quàm oportet, id eſt diuturniori tempore, & uirtus expulſiua debilis eſt, ita quòd plus poßit contentiua in continendo, quam expulſiua in expellẽdo, tunc ſequitur ſiccitas alui, continet enim uentriculus & inteſtina plus quàm oportet, & expulſiua non expellit, ergo aluus ſicca redditur, ſi uero fiat contrariũ, ita quod expulſiua ſuperet contentiuam, fungente tamen contentiua ſuo officio, ſequitur humiditas alui, eò quia plus poteſt expulſiua in expellendo, quàm contentiua in continendo: quòd ſi contentiua debilitetur, ſtante expulſiua forti, tunc fit ſpecies fluoris alui, quæ dicitur fluxio

chyloſa, preuenit enim expulſiua uirtus, antequam conficiatur chylus perfectus, tamen ſemper aliquid chyli apparebit, & quoniam fluor iſte à multis poteſt prouenire cauſis, ubi fiet à cauſa iſta, habebit hanc differentiam, quod habebit feces compactas, propter uirtutis contentiuæ fortitudinē, habebit enim aliquid chyloſi cum fecibus admixtum, ſi uero contentiua & expulſiua æqualiter ualidæ ſint, nullus fluor alui ſequetur, quia eſt proportio æqualis, & utraque naturalis ſuum officium facit, ſed ſi uirtus contentiua non faciat officium ſuum, & expulſiua ualidior ſit, tunc ſequitur fluor qui dicitur lientericus, eò quia ſimul atque ſumptus eſt cibus, ſtatim egeritur, nec fit chylus ex eo, quia nō conficitur, ſed redditur egeſtio ſicuti aſſumitur, & iſta ſunt quæ faciūt differentiā inter has fluxiones, nā ubi apparuerit excremētum chyloſum, tunc ſignificat contentiuam uirtutem facere officium ſuum, licet diminute: quia diminuta eſt, & expultricem fortiſſimam, ubi autem excrementa ſiue cibus egeritur ſicuti aſſumptus eſt, indicat uirtutem expultricem eſſe fortem, ſed contentiuam ablatam, ſi uero contentiua fuerit fortis expulſiua uero debilis, tunc ſequetur flatus, & rugitus alui, & tumores, ſed pauca egeſtio, quòd ſi contentiua & expulſiua pariter debilitatæ ſint, ſequentur anxietates ſtomaticæ, cum neque contentiua contineat, neque expulſiua expellat, præſentia n. materiæ ſuffocat calorem, & deprauati humores generantur, unde ſequuntur anguſtiæ, tum uentriculi, tum cordis, tum

cerebri, & hæc ſunt quæ poſſunt conſiderari ratione uirtutum immediate agentium per ſe, ſi uero fuerit uitium in uirtutibus, quæ non immediate agunt, ſed mediate, uel appetitiua erit fortior, quàm cõtentiua, id eſt erit uitiũ in appetitiua, quia plus cibi ingeritur, quàm oportet, tunc fit fluor alui ex multitudine, & dicitur fluxio ſtercoroſa, quia non adeſt ibi chylus, & iſte fluxus ſterchoroſus naſcitur propter multitudinem ciborum, & differt à fluore alui chyloſo: primo quia in illo fit excretio cum fecibus concoctis, in hoc autem nõ erit excretio cum fecibus concoctis, bene erit fluor chyloſus, ſed excrementa non erunt concocta, & hæc multitudo non poteſt contineri, nec confici à uirtute concoctiua, præterea etiam quod concoqueretur, quia tamen hepar non poteſt tantam quantitatem attrahere, ideo ſequitur fluor alui, quòd ſi fuerit uitium in concoctione, tunc ſequetur fluor alui qui erit admixtus cum chylo, & excrementa erunt inconcocta, & hac ratione differt à fluore alui chyloſo, primo quia in primo fit excretio cum fecibus concoctis, in hoc autem non fit excretio cum fecibus concoctis, bene erit fluor chyloſus, ſed feces non erunt concoctæ, & iſtæ ſunt uirtutes in membro ipſo, non autem extra membrum, quantum uero ad illas quæ ſunt extra membrum, uel enim erit uitium in uenis meſeraicis, quæ poſſunt inflãmari, uel obſtrui, ſi ſit inflãmatio, in illis, tunc fit fluxus hepaticus, qui non in proprie epaticus, ſed potius ſtercoroſus eſt, excernitur .n. fex cum maximo fæto-

re,maxime ſi eſt inflãmatio in meſenterio,& uiæ ſint obſtructæ,tunc cibi corrumpuntur, uel erit uitio hepatis, quia calidius ſit quàm oportet,unde etiam attrahit plus quam oportet, & quod attrahitur comburitur, & tunc fit aluus ſicca, uel erit frigidum hepar, & tunc non concoquitur ſicut oportet, nec attrahit ſicut oportet, unde propter defectum concoctionis ſequitur fluor hepaticus, uel erit uitio lienis, quoniam non attrahit fęcem melancholicam, uel ratione obſtructionis,uel quia attrahit pluſquam oportet,quia inflammatum, & tunc ſequitur diſenteria pernitioſa, materiæ melancolicæ adurentis, ſi ſit refrigeratum, ſequitur fluxus nigrorum ſine deſenteria, aut febri, quantum in ipſis eſt,uel uitio cerebri,& tunc fiet fluxus catarralis, quandoque contingit, ut in ambitu totius corporis fiat calor præter naturã, ubi humores adurantur propter uirtutem labefactatam à calore illo præter naturam,et tunc fiunt fluxus colliquatiui, ſi ſine putredine fuerit,fiet diarræa: quandoque etiam fit refrigeratio totius ambitus corporis,& ex refrigeratione fit fluxus ſeroſus aquoſus,ut in extreme tabefactis contingit, & pernitioſa hydrope, ſed poſſet dicere quis,iſta diuiſio me confundit, non deterreamini,quia illud quod dico de uirtutibus, dicam de inſtrumentis, eò quia inſtrumenta agunt propter uirtutes ipſas, & materia generatur ſecundum diuerſitatem uirtutum agendi ratione inſtrumentorum,debetis ſcire, quòd in uentriculo reperiuntur fibræ longæ, ra-

tione quarum ſit attractio, & fibræ obliquæ, ratione quarum ſit retentio, & rotundæ ratione quarum ſit expulſio, ubi igitur hoc inſtrumentum in uarijs iſtis partibus fuerit alteratum, uariæ etiam fient actiones, exempli gratia incipiamus à uirtute expulſiua, & contentiua, ſi enim fibræ tranſuerſales, quæ expellunt, & obliquæ, quæ continent ſint uitiatæ, ita quòd iſta duo genera fibrarum erunt æqualiter ſicca, uel æqualiter humida, uel alterum ſiccum, & alterum humidũ, ſi fuerint æqualiter humida, tunc ſequetur maximus fluor alui, eò quia primo debiliter continent, & fortiter expellunt ſiue ſit corpus iuuenile, ſiue ſenile, nam ex quo ſunt humidæ fibræ, (ſcitis enim quod fortitudo fortificatur à ſicco) contentiua debilis eſt, fortificatur enim à ſicco, & eſt humida, ergo non continet, expulſiua quia adiuuatur ab humido, & uilli ſunt humidi, ergo cum uilli humidi ſint, neceſſario fortiter expellit, & ita redditur aluus fluuida, ſi uero fuerint æqualiter ſicci, ita quod tranſuerſales ſint ſicci, & obliqui, tunc ſequitur oppoſitum alui ſiccitas: quia contentiua uirtus ualida eſt, & expulſiua debilis, ergo maxima aſtrictio aderit, quia contentiua adiuuatur à ſicco, & cum uilli continentes ſint ſicci, ideo ſit ſiccitas alui, præterea expulſiua adiuuatur ab humido, & cum uilli ſint ſicci redditur debilis, unde non poteſt expellere, ſi modo contigerit frigiditas uentriculi non continentis, multiplicabitur excrementum crudum: & relaxabuntur uiæ, ad quam relaxationem ſequitur fluor,

quòd ſi fuerit caliditas moderata adiuuabit concoctionem, ſi excedens continget exiccatio, & ita habetis omnes cauſas fluoris, & ſiccitatis alui.

In ſuperiori lectione ſatis ſuperq; diſtinximus partem diuiſionis de quacunque cauſa fluoris, & exiccationis alui, & ut rectè perfecteq; etiam habere poſſitis, attuli uobis tabulam in qua fortaſſe illud erit quod in commento à Galeno promittitur: ſcilicet ſe quandoque huius rei methodum traditurum, nec credo aliter potuiſſe explicari, quam ego explicaui, cum ſemper à natura rei incipiat quemadmodum, & nos fecimus. his uiſis accedamus ad Galenum heri declarauimus Aphoriſmum nihilominus Galenus, ita alte rem exorſus eſt, ut maximam fecerit difficultatem, & cum duplex ſit difficultas una ex parte, explicantis, altera ex parte rei, uidetur quod hic ſit difficultas magis ex parte explicantis, quàm ex parte rei. dicit Galenus QVOD QVIDEM HOC EX MAGNA PARTE FIAT, hoc commentum uidetur mihi quòd ſit propter ueſtram utilitatem declarandum, antequam Galenus aliud pro declaratione Aphoriſmi dicat, oſtendit non eſſe ſimpliciter uerum, ſed magna & parte uerum, ſcilicet quod iuuenes qui habent humidam aluum ante ſenectutem, quòd in ſenectute exiccatur, & qui habent ſiccam in iuuentute ſeneſcentibus humectatur, & ideo Galenus dicit hoc non eſſe ſemper uerum, ſed magna ex parte uerum, quia iuuenes abſq; immutatione ætatum

immutantur,quòd probat in Aphoriſmo 53.ſecundæ huius particulæ, qui dicit QVORVM ALVVS HVMIDA EST, SI QVIDEM IVVENES FVERINT, MELIVS EVADVNT HIS, QVI SICCAS HABENT, NAM SENESENTIBVS MAGNA EX PARTE EXICCANTVR *uult dicere,qui humidas habēt aluos melius tranſmutantur in oppoſitum, quia ubi aluus illis exiccatur,proficient in melius, qui cum in ſenectute id faciūt labuntur in de huius ratio eſt,eò quia ſicut heri diximus,quòd iuuenes habent aluos humidas, hoc eſt propter duo, uel enim habent aluum humidam propter maximam comeſtionem,quia hepar non attrahit quantum comeditur, uel eſt quoniam maxima portio bilis tranſit ad inteſtina ab hepate, & ipſa ſtimulat, unde coguntur egerere, propter igitur nimiam appetentiam ſit aluus humida,& dicitur fames canina, uel propter exuſtionē plurimæ quantitatis huius bilis, ab hepate ad inteſtina, & tunc bonum eſt,ut immutetur, ſed ubi ſenes exſiccantur, ita ut amplius nō appetant, & bilis non tranſeat ab hepate ad inteſtina,tunc malum,eò quia eſt ſignificatum, quòd adeſt frigiditas intenſa tendens ad mortem, & ita iuuenes qui habent aluos humidas propter cauſam dictam,ſi mutantur in ſiccam,tranſeunt in melius,ſenes uero non oportet,ut exſiccentur, quoniam ferè eſt illis naturalis exſiccatio, propter defectum caloris naturalis. iſte aphoriſmus non eſt prolatus ab Hippocrate ſecundum hanc*

ſententiam,ſed Galenus applicat huic rei, et dicit quòd non eſt uerus ſimpliciter aphoriſmus,ſed magna tantum ex parte,& iſta eſt ſententia primæ partis aphoriſmi,ſequitur Gale. & dat modum intelligendi aphoriſmum, & dicit, quando Hippocr. dicit aluos humidas, & ſiccas, non intelligit propter extrinſecus adueniens tales, ſed hoc intelligit ratione propriæ temperaturæ,& inquit,quòd ſi quis uſus fuerit uictu Alexandrinorum, habebit aluum humidam: non quidem ratione ſuæ temperaturæ.ſed ratione uictus Alexandrinorum: quoniam ille uictus facit aluos humidas, laborant enim maxime Alexandrini cancro,quoniam ueſcuntur ſalſamentis,carne bubula, & carne aſinorum:unde propter peßimam uictus rationem, hepar non attrahit huiuſmodi alimentũ,& cum nõ attrahat, remanet in uentriculo, unde neceſſario ſequitur aluus humida,præterea ſalſamenta mordicant, & exſiccant uirtutẽ expulſiuam,propterea redditur aluus humida, & ideo uictus Alexandrinorum facit aluos humidas, & hoc dicit Gal.in ſecundo ad Glauconẽ, cap.de cancro,ſi modo per contrarium quis nutriatur cibis exſiccantibus,ut meſpilis, uel huiuſmodi, hic non eſſet talis propter temperaturam, ſed ratione cibariorum, & ideo Gal.docet quomodo Aph.debet intelligi, & quomodo aluus debeat eſſe aluus humida,& ſicca;ſed notetis de zito, ſunt enim potiones,quibus utuntur germani circa arcticum polum. & eſt potus quidam,qui fit exhordeo, dimittunt enim ordeum tabeſcere in

aqua,deinde exprimunt, & illo ueſcuntur. nam ubi materia ſubtilis incipit putreſcere, & non procedit ulterius, materia ſubtilis reſoluens aceſcit, & ille potus extinguebat ſitim, & erat gratus, ex quocunque grano poteſt fieri. cruuiſia à ceria dicitur, ille enim potus maxime nocebat neruis, replebat caput, & inebriebat. Zitus igitur infamatur à Galeno, tanquàm quòd faciat Aluum humidam LENS habet duas partes contrarias ſubſtantiam ſcilicet & decoctum, decoctum enim prouocat uentrem, ſubſtantia uero ſiſtit ipſum, ſicuti braßica, coriandrum, Rhabarbarum, & abſinthium, habent enim partes contrarias, aſtringentes, & aperientes. ubi igitur ex comeſtione tali fieret aluus humida, uel ſicca, non eſſet ratione temperaturæ, ſed ciborum, inquit igitur Gal. quòd ubi omnia renouentur impedimenta & uariant ageſtiones ſecundum uariationem ætatum, quòd hoc eſt in cauſa corporum diſpoſitio, & ubi uariant deiectiones ſecundum uarietatem diſpoſitionum corporũ fiunt ſecundum uariationem ætatum. ſi modò deberem tradere cauſam uariationis diſpoſitionum, oporteret me facere libros: ſed hoc fortaſſe alias à nobis fiet, & dicit Gal. quòd declarabit hæc per capita in lib. de cauſis naturalibus, in ſecundo, & tertio affert demonſtrationes quæ ferri poſſunt ad probandum expulſiuam uirtutem, retentiuam, contentiuam, & concoctiuam, & hoc dicit ſupponi debere. in primo lib. de cauſis ſymp. reddit cauſam cur contentiua non bene continet, & retentiua.

non bene retinet, & ſic de reliquis. in tribus lib. de cauſis ſymp. tractatur materia hæc, & omnia reducuntur ad hoc, ut ſciatis actiones uirtutum, & cum quibus inſtrumentis fiat. & incipit Gal. methodum ſuam. ex qua propoſuit ſcire cauſas diſpoſitionum, quibus redditur aluus humida, uel ſicca, & promiſit hoc per capita traditurum. ideo proponit cap. illa. & hæc ſunt. humidæ alui, & ſiccæ alui, fiunt propter alterū duorum, humida aluus uel quia excretio fiat citior quàm oportet, uel quia plus cibi aſſumitur. ſicca uero aluus fit, uel quoniam nimis parum appetimus, uel quoniam adeſt aliqua cauſa tardans egeſtionem. incipiamus à materia, nimium enim alimentum ſumitur propter nimiam appetentiam, ecce quomodo utitur uia reſolutiua. reſoluit enim partem primam ſic, nimium alimentum ſumitur propter nimiam appetentiam, nimia appetentia propter nimiam frigiditatem uentriculi, ubi enim plus de frigiditate habemus in ore uentriculi quàm oportet, tunc plus cibi aſſumimus, cauſa enim immediata quæ facit nos appetere plus quàm oportet, eſt frigiditas uentriculi, & non eſt fames naturalis, & ita eſt facta reſolutio uſque ad ultimum. aluus facta eſt humida propter nimium alimentum, nimium alimentum propter maximam appetentiam, maxima appetentia propter frigiditatem uentriculi. ſecundum membrum diuiſionis erat cita excretio. audiatis modo quomodo fiat cita excretio. cita excretio fit, uel propter bilem quæ tendit ab he-

pate ad inteſtina, uel propter debilitatem retentiuæ, & fortitudinem expulſiuæ, cita excretio quæ fit propter bilem accedentem ab hepate ad inteſtina, eſt ratione caliditatis hepatis, eò quia plus generat bilis quàm oportet. Alia cauſa eſt humiditas exiſtens in uentriculo, relaxans uirtutē contentiuā: ſed dicet. quis ſtatim quomodo hæc ratio ſe habet cum dicas quòd humiditas corroborat expulſiuam, & tamen dicit Gal. quòd corroboratur à ſicco. ſunt enim cauſæ oppoſitæ ideo facimus etiam reſolutionem oppoſitam hoc modo dicit quòd ſiccitas prouenit à cauſis oppoſitis, uel propter defectum alimenti erit, uel propter tardam excretionem, defectus alimenti fit propter paucam appetentiam, pauca appetentia propter caliditatem uentriculi, facta enim caliditate uentriculi minus appetimus quàm oportet, & ita paucitatem appetitus ſequitur tarda excretio, eò quia bilis non tranſmittitur ab hepate ad inteſtina, uel quia debilis eſt expulſiua, & fortis contentiua, cauſa paucitatis bilis eſt frigiditas hepatis, cauſa fortitudinis contentiuæ eſt ſiccitas adueueniens, cauſa debilitatis expulſiuæ eſt humiditas adueniens: facta iſta reſolutione audiatis Galenum de cauſis humiditatis & ſiccitatis alui, inquit quòd ubi iuuenes habebunt aluum humidam propter cauſas dictas, quòd ſeneſcentibus ſiccatur: quoniam plus appetunt, in ſenè enim fit frigiditas uentriculi, fit etiam adhuc frigidior, adeo ut obtundatur omnino ſenſus, & non appetant. frigiditas enim moderata facit opti-

mum ingenium,ſed ubi frigiditas inualeſcit, tunc fiunt
ſtupidi,deſinunt comedere, unde redditur aluus ſicca,
ad ſecundam partem ubi humida eſt aluus propter ni
miam bilem excretam ab hepate ad inteſtina, tunc
quãdo fiunt ſenes deſinit talis cauſa, eò quia in iuuene
pp̄ hepatis caliditatem generatur plurima bilis, ſuc-
cedente uero ætate ſenili frigeſcit hepar,nec genera-
tur bilis, & tunc deſinit cauſa, & ita efficitur ſicca
aluus, quòd ſi humida aluus contigerit in iuuenibus
propter debilitatem contentiuæ, non erit uerum quòd
omnibus ſeneſcentibus aluus ſiccetur,niſi ratione cali-
ditatis & ſiccitatis, adiuuante debiliori contentrice
nam ſi frigiditas adiuncta fuerit non fiet aluus ſicca in
ſneè, eo quia cum in iuuene adſit frigiditas uentriculi,
cum humiditate adiuncta imbecillitati retentiuæ, ſuc-
cedente tempore ſenili non fiet ſiccior, nam adhuc
magis accedente tempore ſenili augetur frigiditas &
humiditas, quæ non faciunt ſiccitatem ſed ubi caliditas
cum humiditate iuncta fuerit, ſtante debilitate uirtutis
contentiuæ,tunc ſuccedente tempore ſenili ſemper con
ſumetur humiditas illa,quia calor illam continue atte-
nuabit, & digeret, & ita in omnibus fiunt habitus
contrarij accedente ætate ſenili, ſi modo legatis Gale-
num ita uobis omnia facilia erunt ut nihil facilius in
ueniri poſsit. ad quæſtionem modo reſpondendo.dici-
mus quòd expulſiua ab humido corroboratur, & ad
Galeni dictatio dicimus,quòd Gal. dicit προωστικὴ, &
non ἀποκριτικὴ, nam aliud eſt prooſtici, & apocriti-

ci, nam uirtus prooſtici eſt uirtus propulſiua, uirtus autem expulſiua eſt quæ actu expellit, propulſiua uerò dicitur uirtus quæ conducit de loco ad locum, & ita bene deſeruit attractiuæ quemadmodum, & expulſiuæ, ita quòd in propulſione duo reperiuntur, motus, & quies: fit enim uillis tranſuerſalibus & iſta eſt quæ à ſicco corroboratur, expulſiua uero corroboratur ab humido.

Tabula de fluore Alui.

Superiori lectione propoſita fuit dubitatio, eo q̃a uidebatur diſcrepãtia maxima in dictis meis, & dictis Galeni, dicebamus nos uirtutem expulſiuam corroborari ab humiditate, Gal. autem dicebat à ſiccitate, quòd quidem dictum non aduerſatur Galeni dicto, & ut dixi debetis aduertere ad hoc nomen expulſiua, nam in græco codice eſt ἀποκριτικὴ aliud eſt προωστικὴ propellere enim multum differt ab expellere. nam propellere commũne eſt uirtuti attractiuæ, & expulſiuæ, & nihil eſt aliud propellere, quàm adiuuare aliquid ad ulteriorem progreſſum, & iſta à ſicco corroboratur, quia qui propellit, comprimit, & compreſſio dicitur propulſio & in propulſione uirtus iuuatur à ſicco, eo quia ſi debet comprimere, ut habeat reſiſtentiam, oportet: quia quòd propellit non debet eſſe molle, ſed ſiccum, nam molle cedit, ſi ergo intelligamus propulſiuam, erit facile uidere quomodo corroboretur à ſicco, nam uilli illi qui faciunt actionem iſtam propellere, ſunt ijdem, qui adiuuant ad retinendum, ſcilicet obliqui, nam inſtrumentum optimum ad continendum eſt obliquum, & id quòd eſt aptum ad continendum, eſt etiam aptum ad propellendum, ſed licet uideatur hoc facile tamen adhuc ſunt difficultates maiores, nam quomodo poterimus euadere ab hac difficultate, dicendo quòd ab eiſdem uillis fit retentio, & propulſio, cum dicat Gal. quòd retentiua debilitatur ab humido, & propulſiua corroboratur à ſicco, & debilitatur ab humido, & inquit, quòd ſæpe contingit, ut contentiua ſit

debilis propter humiditatem, & expulſiua fortis pro pter ſiccitatem, ſi ab iiſdem ſit uilis contentiua & expulſiua, quomodo poteſt eſſe quòd retentiua ſit debilis propter humiditatem, & expulſiua ſiue propulſiua ſit fortis propter ſiccitatem? quomodo enim poteſt eſſe debilitas unius, & fortitudo alterius, cum ab eiſdem ambo fiant uillis? nunquam enim poteſt eſſe ſi ſit contentiua debilis, quin propulſiua, ſiue expulſiua ſit & ipſa debilis. iſta eſt maxima difficultas, ſtante quòd fiant ab eiſdem uillis. pro diluenda hac difficultate oportet uidere id quod dicit Gal. dicit enim contentiuam reddi imbecillem propter humiditatem, expulſiuam corroborari à ſicco, dico quòd aliud eſt dicere uirtutem, & aliud eſt dicere inſtrumentum, ideo in noſtra tabula diſtinximus inſtrumentum ab ipſis uirtutibus, ſtat enim quòd uirtus quandoque ualida ſit ad aliquid faciendum, inſtrumentum autem ſit debilitatũ, & è contrario inſtrumentum forte, & uirtus ſit debilis. quandoque igitur dicimus uirtutem expulſiuam à ſicco corroborari, certum enim eſt quòd ubi maior motus requiritur, maior quoque caliditas requiritur, ſed in expulſiua maiori opus eſt motu, ergo & maiori caliditate ergo non oportet ut caliditas obtundatur ab humido, ideo Gal. in lib. quòd animi mores ſequantur temp. corp. dicebat quòd ubicunque ſiccitas eſt in aliquo corpore ibi actio etiam multa eſt, nam ſiccitas maxime facit ad actiones, & motiones faciendas: dico igitur quòd uirtus expulſiua requirit temperatu

ram membri, in qua ſit primo caliditas maior quàm ſiccitas, nam ſiccitas deberet eſſe temperata, ita ut caliditas adiuuetur à ſiccitate, & non obtundatur ab humiditate: ſed quoniam uirtus expulſiua indiget uillis tranſuerſalibus, qui uilli oportet ut habeant temperatam humiditatem, ad hoc ut poßint contrahi, & dilatari: nam ſiccitas contraria eſt atractioni, & dilatationi, eò quia non eſt obediens. ſed oportet quòd ſint partes bene compactæ cum humiditate, & ita indiget inſtrumentum humiditate pro ſui corroboratione, uirtus autem indiget ſiccitate, & à ſicco corroboratur, non enim requirit humiditatem ob tundentem, quando igitur dicit quòd corroboratur à ſicco, intelligit de ſicco ꝙ oppoſitum eſt humiditati redundanti, & hoc eſt quod dicebat Aui. quòd uirtus expulſiua, ut eſt uirtus unita inſtrumento ab humiditate temperata, ut eſt ſeparata ab inſtrumento corroboratur à ſicco, nam inſtrumentum requirit humidum non redundans, ſed tale ut dicatur illud inſtrumentum humidum à prædominio, nam non poteſt fieri motus expulſionis cum uillis, neque dilatatio, neque conſtrictio niſi humidum ſuperet ſiccum, non ſit tamen redundans, ſed tale ſit, ut plus de humido ſit, quàm de ſicco, & dicebat Gale. quòd nulla actio eſt uelocior, quàm actio expulſiuæ, & hoc ratione humiditatis & dicit Galen. quomodo excrementa quæ ſunt ad cutim in inſtanti deferuntur ad inteſtina in diarræa ipſa. Inquit ne miremini, quia nullus motus eſt uelocior ipſo expulſiuo. quia fit à

uillis

uillis tranſuerſalibus propter humiditatem, quæ maxime obedit uirtuti expulſiuæ.

APHORISMVS XXI.

FAMEM Thorexis, id eſt uini potio ſoluit.

QVoniam ſuperius Hippoc. locutus fuerat de euacuatione, & de fame, conſequenter nunc loquitur. & probat, quomodo debeamus ſuccurrere illi fami præter naturam, et primo quantũ ad ipſas uoces: Hippo. non intelligit de fame naturali, ſed de fame præter naturam, quæ eſt ægritudo, uel accidens præter naturã, quod indiget remotione: ſi enim recté memoria tenetis, dicebamus duplicem eſſe famẽ, quandam eſſe quæ fit per euacuationẽ uentriculi, nam ex tali euacuatione fit corrugatio, ex qua naſcitur appetitus, & ubicunq; talis fames, & non excedit quantitatem, dicitur naturalis, ſed ubi plurimum perſeuerat, & excedit quantitatem tantum, tunc dicitur præter naturam. eſt alia fames quæ ex toto genere præter naturam, & eſt quotieſcunque aliqua frigiditas occupat os uentriculi, ex taliq; frigiditate corrugatur uentriculus, & facit eundem effectum, quem ſolet facere fames naturalis, ſed ubi non eſt iſta neceſsitas, & euacuatio, et uentriculus corrugat, quoniam frigiditas exiſtens in ore uentriculi facit præter neceſsitatem talem contractionem, & appetitum talis in quam

fames eſt ex toto genere præter naturam . Cum igitur duplex ſit fames præter naturam, una quæ peccat quantitate, quando propter plurimam uacuitatem excedit modum,dicitur præter naturam non quidem ſecundum ſpeciem,ſed ſecundum quantitatem tantum, alia eſt abuſiua, quæ fit ratione frigiditatis, non ratione euacuationis, eò quia etiam ſtante corpore repleto, poteſt contingere talis fames,& talis fames dicitur ex toto genere præter naturam. eſt modo & alia fames ſecundũ naturam, quæ fit in omnibus membris,præter quàm in uentriculo,hoc modo. Contingit enim ut membra indigeant alimento, tamen uentriculus propter ſuam maximam frigiditatem non corrugatur, nec excitatur, & cætera membra quærunt alimentum, & eſt fames in omnibus membris, diciturq; fames ulimia,quoniam cætera membra exſiccantur,deſtruunturq;,quia non habent alimentum,et uentriculus ratione maximæ frigiditatis obtuſum habet ſenſum:unde nec corrugatur, nec excitatur ad alimentum,ſed dicat quis,quam famem hic intelligit Hippocrates? hic ſanè intelligit famem caninam,ſecundo modo ſumptam, quæ fit à frigiditate uentriculi,ſiue cum materia,ſiue ſine materia.dicit ergo Hip. THOREXIS θόρειν apud græcos ſignificat furere, & cum impetu aliquid facere,& eſt ſimilis illi humiditati, quæ fit ex maxima appetentia in illo furore, quæ emittitur ante coitum,unde eſt fabula illa de centauro illo, & de deianira, quæ accepit humiditatem centauri mixtam

cum ſanguine, & dedit Herculi bibere, unde Hercules poſtea incidit in furorem. nam Hercules uulnerauit Centaurum, cum eſſet amplexus Deianiram, & antequam potiretur illa emiſit humiditatem illam, unde deianira accepit illam cum ſanguine mixtam, & dedit Herculi bibere, unde fuit furibundus THOREXIM igitur intelligit uinum abundans, quòd facit furioſitatem, nam non quælibet uini potio eſt Thorexis, ſed potio uini abundans, & ita intelligatis merum uinum, quòd poteſt facere hilaritatem, & impetum: ſi intelligatis famem primo modo, exhiberetisq; uinum merum ſtatim præfocaretis hominem. at dicat quis, non ne dixiſti quod ad reſtaurationem, nihil eſt præſtantius quàm exhibere uinum ipſis qui exſiccantur, & nunc dicis quod facit incidere in ſpaſmũ, dico quod aliud eſt aſſumere uinum in modica quantitate, & poſtea ſumere cibum, & aliud eſt haurire uinum in maxima quantitate, quòd peteret ad omnes partes, & faceret contractiones neruorum, ratio autem quare ita ſit, quia fames canina fit propter frigiditatem oris uentriculi, ſi frigiditas, quando ibi eſt facit ſum effectum. effectus autem ſuus eſt contrahere, & corrugare, & ubi contrahitur fit idem effectus, quem facit inanitio ſecundum naturam, quæ fames non eſt fames uera, ſed falſa, & falſo etiam corrugatur: quandoque talis frigiditas eſt cum materia, quandoque ſine materia, eò quia accidit aliqua frigiditas, ſiue qualitas frigida, uel humor frigidus, præſentia cuius os uentriculi

refrigeratur. ponatis modo quamcunque uultis cauſam in uentriculo, ſiue pituitam, ſiue qualitatem ſolam, ſemper erit uerum quod potio uini ſoluit famem, ſi ſit qualitas, tantum, illa potio uini abundans calefaciet, & cum illa ſola frigiditas ſit cauſa ſola famis, per contrarium curabitur, quòd etiam ſi adſit materia frigida uini potio ſoluet, quoniam materiam illam ſubtiliabit, diſcutiet, & faciet illam fluere per uenas, et excitabit quandoque per uomitum, ſicuti in ebrietatibus maximis uidemus. & ita euacuatur uentriculus, ideo dicebat ille, quòd ſemel in menſe inebriari bonum erat, quia ſemel in menſe uomere eſt utile, quoniam euacuatur uentriculus ab humoribus malis, & ita habetis rationem Aphoriſmi. audiatis modo duo uerba de cura Galeni in particulari, quàm facit in com. dicit ſe curaſſe multos exhibitione uini abundanti, non cuiuslibet uini, ſed uini quod notabiliter calefaciat, neque enim uina acerba faciunt talem effectum, neque uinum rubeum, colorem autem rubeum uocat, quem lutheum uocamus, tendit ad rubeum, et croceum colorem, abſq; aſtringente ſapore. OPORTET SIQVIDEM hic incipit curatio, uult Gal. quòd quando uolumus curare iſtam famem, debemus primo exhibere multa pinguia, ſicuti confecta ex butyro, deinde ſtatim propinare uinum. cur hoc faciat audiatis, famem caninam non quælibet pituita excitat, nam pituita dulcis, & inſipida non excitant famem caninam, imo faciunt nauſeam, quoniam nimia humiditas facit ad dilatationem,

non ad corrugationem, ſed intelligit pituitam acidam, nam omnia acida excitant appetitum, quoniam corrugant os uentriculi, conſtringunt, ſicuti acetum, quoniam acida contrariantur ſapori pingui. differunt autem ſecundũ omnem modum contrarietatis, & quo niam contraria curantur contrarijs, ideo quod corrugat, & conſtringit, debet tollere quæ relaxant, nihil autem eſt quòd magis relaxet, quàm pingue, ideo non oportebat ſolum cum qualitatibus primis occurrere, ſed etiam cum ſecundis, nam omne pingue calidum, & humidum eſt. Sed quod facit corrugationem frigidum, & ſiccum eſt, quoad qualitates ſecundas corrugando, & conſtipando facit famem. oleaginoſa uero dilatando, & relaxando curat, ideo Galen. non ſolum exhibet uinum, ſed etiam pinguia, quia relaxatur quod conſtipatum eſt, poſtea dat uinum quod quidem licet exſiccat, præuenit tamen ſuam ſiccitatem cum ſapore pingui, qui humectat, ſed quia indigebat maiori caliditate ideo exhibuit uinum potentiſſimum, & ſi exhibuiſſet uinum tantum potens, nimis exſiccaſſet uentriculum, quia non indigebat niſi calefactione, & humectatione cum pinguibus, igitur humectat quantum, poteſt prius, deinde exhibet uinum, & ita curam perficit Galen. optime notandam.

APHORISMVS XXII.

QVICVNQVE *Morbi ex repletione fiunt curat inanitio.*

H IC *Aphoriſmus continuatur cum præcedentibus, qui in uarijs etiam particulis uarie etiam continuantur. in prima enim particula Aphoriſmi continuantur per diexodoxim quandã, ita ut omnes, unus Aphoriſmus uideatur. ſimiliter & in alijs particulis, præterquam in ſecunda particula, in qua ſemper ſubſequens Aphoriſmus à præcedenti capit occaſionem, quemadmodũ apparet hic in uigeſimo ſecundo Aphoriſmo, qui cum uigeſimo primo continuatur hunc in modum, dicebat enim Hipp. in uigeſimo primo Aphoriſmo, famem Thorexis, id eſt uini potio ſoluit. audiuiſtis quid per famem intellexerit, ſcilicet caninam famem, quæ fit propter humores frigidos exiſtentes in ore uentriculi, rarò enim fit huiuſmodi fames à ſola qualitate, cum igitur huiuſmodi fames fiat propter materiam frigidam acidam exiſtentem in ore uentriculi, curabatur à potu uini, tum quia cogit ad uomitũ, tum etiam propter potentiam ipſius uini meri, concoquentis, at. enuantis, & expellentis materiam illam, & ita tandem illa fames ſoluitur euacuatione. cum igitur locutus fuiſſet ibi de euacuatione particulari, ſicuti ſemper facit, proponit enim ſemper regulam particula=*

rem, deinde uniuerſalem, et ita pro quodam præcepto uniuerſale infert hunc uigeſimum ſecundum Aphoriſmum, & inquit, quòd omnis morbus ex replitione curatur euacuatione, & tandem dicit, quòd omne contrarium curatur ſuo contrario, quemadmodũ ait Gal. in Therap. & primũ principium quo omnia probantur in Therap. tale eſt, quòd contraria curantur contrarijs; ne miremini igitur ſi potio uini famem ſoluit, quia contraria curantur contrarijs, imò non tantum potio uini famem ſoluit, ſed uniuerſaliter omnem repletionem erat euacuatio. & euacuationem repletio, & ita uniuerſaliter contraria curantur cõtrarijs, & licet uobis uideatur eſſe facilis Aphoriſmus, habet tamen dubitationem pertinentem ad praxim. Gale. enim mouet dubitationes, quæ oriuntur ex mala diuiſione, quæ cõtinetur in Aphoriſ. Inquit enim primo QVICVNQVE MORBI FIVNT EX REPLETIONE. Græcus enim codox habet νοσήματα non autem νόσοι, νόσημα enim eſt cõtra diſtinctum à morbo, & à cauſa. morbus enim eſt affectus præter naturam contra diſtinctus ipſi ſymptomati, & cauſæ, quæ præcedit: νοσήμα igitur non bene uertitur morbus, ſed potius dicitur ægrotamentum, quod quidem dicitur de quocunque affectu præter naturam, quod infert corpori nocumentum, quando igitur dicimus ægrotamentum, ſiue νόσημα, intelligimus quancunque rem præter naturam exiſtentem in corpore humano, & offendentem, in qua continentur cauſæ, morbi, & ſympto-

mata. aduertite igitur illud quòd dicit MORBI *debet potius uerti* ÆGROTAMENTVM, *uel intelligatis per morbũ quancunqe diſpoſitionem præter naturam, non contra diſtinctam à cauſa, morbo, ſymptomatibus.* REPLETIO *ſcitis quòd duplex eſt repletio, quoad uaſa, & quoad uirtutem: plenitudo enim quoad uirtutem eſt quotieſcunque uenæ intumeſcunt, non tamen ita ut cogantur propter multitudinem materiæ extendi, ſed ratione malignitatis materiæ deſtruentis uirtutem ipſam. plenitudo uero quoad uaſa dicitur, quando uenæ intumeſcunt ita, ut cogantur etiam extendi, existente etiam uirtute ualida, ut cum ſit plenitudo ex multitudine ſanguinis boni, ſed ita uenæ extenduntur ut cogantur etiam ægrotare.* FIVNT *nonnulli uertunt in præſenti, nõnulli in præterito, id eſt facti ſunt* Gale. *γέγνηται refert ad tempus præteritum tamen ſaluatur* Hippo. *in utroque tempore, tam præſenti, quàm præterito.* CVRAT EVACVATIO Hippoc. *non dixit curat, ſed dicit medicatur, nam magna eſt differentia inter medicari, & curare. medicari dicitur etiam quòd non curetur. omnis enim curatio præſupponit medicinam. Sed non omnis medicina præſupponit curationem, nam curatio eſt remotio morbi, curare enim proprie dicitur, quãdo immediate morbus tollitur. medicari uero potius dicitur præparatio, præterea neque curatio debetur omnibus rebus præter naturam, ſed medicari tantum, debet igitur dicere medetur.* EVACVATIO *duplex eua=*

euatio in prima ſui diuiſione,una eſt, quæ fit remouen
do materiam facturam repletionem cum abſoluta in=
edia,præcipimus enim abſolutam inediam, & eſt eua=
cuatio per accidens, per aliud. Secunda uero dicitur
euacuatio per præſentiam materiæ actu facientis re=
pletionē,quæ multipliciter poteſt euacuari,per uomi=
tum,per ſudorem,per difflationem inſenſilem, per ſe=
ceſſum,per caputpurgia, & ita per infinita remedia
particularia: & hæc ſufficiant pro declaratione no=
minum exiſtentium in Aphoriſmo, à quibus oriuntur
quæſtiones ex mala diuiſione.his ita fundatis, oportet
modo unum aliud uidere, quando dicit Hippocr.qui=
cunque alij morbi oriuntur ex repletione, iſtud enim
ORIVNTVR EX REPLETIONE diſcutiendū
eſt: nam quandoque contingit, ut repletio immediate
faciat morbum, & quòd dico de morbo idem de cauſa
& ſymptomate dictū putetis. quædam uero tum mor=
bi,tum cauſæ,tum ſymptomata, nō immediate pendent
à repletione, dicimus enim talia à repletione per ſe,
& immediate ab ipſa cauſari hunc in modum, ſi fiat
repletio in humano corpore, & ex illa fiat impactio
materiæ in uaſis ipſis, quæ materiæ dum commiſcen=
tur ſanguini,ſunt cauſæ alicuius morbi, & huiuſmodi
impactio eſt cauſa pendens immediate ab illa reple=
tione, nam morbus qui immediate pendet à repletio=
ne, uel eſt in temperatura non tranſiens in aliud ge=
nus, & illa intemperies quæ fit,eſt per affluxum ma=
teriæ, nam duplex eſt intemperies una cum affluxu,

altera ſine affluxu materiæ, quæ fit cum affluxu mu=
tatur ad cōtrarium habitum, ut ad frigiditatem, uel ad
caliditatem, eo quia eſſentialiter facta eſt impreßio in
membro, cum affluxu uero eſt quando præſentia hu=
moris adeſt in membro, unde fit talis impreßio, unde
remota tali impreßione, remouetur ſtatim morbus im
mediate faciēs operationes læſas, & dicitur obſtru=
ctio, morbus immediate factus, ab aſtructione non trā
ſiens in aliud genus, & ubicunque remouetur reple=
tio, ſtatim ſanatur: Alius eſt morbus, qui dicitur ſo=
lutio continui, & eſt quando materia multa adeſt, ita
quòd ſoluit continuum extendendo, & ita tertium ge
nus ægritudinis poteſt facere repletio, quia immedia
te remota repletione remouetur & continui ſolutio,
de accidentibus ſimiliter, nam laßitudines ulceroſæ,
& apoſtemoſæ, & extenſiuæ ſunt accidētia quæ ſunt
immediate à repletione, & non tranſeunt in aliud ge
nus, & ab ipſa immediate dependent, quia facta eua=
cuatione immediate remouentur accidentia, ſunt uero
alij morbi, aliæ cauſæ, & alia ſymptomata, quæ tran=
ſeunt in aliud genus, & non ſunt mediante repletione,
nam quandoque facta repletione contingit putredo,
ſed non immediate propter repletionem, ſed propter
prohibitam tranſpirationem, & quamuis iſta putre=
do pendeat à repletione, tamen tranſit in aliud genus,
& non curatur per euacuationem, & eſt illud quòd
Galenus dicebat in undecimo terape. & ſi liceat mit=
tere ſanguinem, caue tamen & ſerua ipſum tanquam

theſaurum, aliter cogeris egrum nutrire in tempo-re, quo non debes nutrire, & eſt illud quòd etiã dicebat Auic. cum flobotomare uolueris ſerua ſangninem tanquam teſaurum, putredo igitur eſt cauſa multorũ morborum, exempli gratia, febris prouenit à repletione, ſed non per ſe, nam fit etiam poſt putredinem, nec fit ex repletione immediate, & per ſe, & ita morbus non tollitur per euacuationem, ſed opus eſt ut etiam alia fiant. ideſt præterea etiã accidentia ſunt, & ſymptomata, & multa alia, quæ nõ curantur per euacuationem, ſed oportet aliud facere, ſunt igitur quædã cauſæ, quædam ſymptomata, quidam morbi, qui immediate remouentur ad remotionem repletionis, quædã uero quæ non remouentur immediate ad remotionem repletionis, quia non immediate ab ipſa dependent, cũ dixerimus de repletione, reſtat modo dicere de inanitione, nam inanitio facit cauſam, & morbos, & ſymptomata per ſe, & primo, & per aliud, ubi enim ſequitur inanitio in aliquo corpore, facit cauſas quas ſequitur morbus, nam inanitionem ſequitur refrigeratio, uel priuatiua, uel poſitiua, quando adeſt aliquid refrigerans priuatiue, ita cum fit remotio caliditatis, nam inanito ſpiritu, & ſanguine, fit refrigeratio priuatiua, non poſitiua, refrigeratio uero poſitiua fit, cum aliquid adeſt actu refrigerãs, ideſt aliquid frigidum, cũ igitur iſta refrigeratio habet rationem alicuius cauſæ, dicitur cauſa per ſe, & immediate dependens ab inanitione ſpirituum, & ſanguinis, ideo ſine aliquo me

dio ſi exhibeatis nutrimentũ, calefacietis corpus, præterea morbi fiunt ab huiuſmodi inanitione, qui remouentur immediate per repletionem, & ſunt cum uenæ inanitæ concidunt in ſe, & fit obſtructio, & non tranſeunt in aliud genus, quia illa opilatio ſtatim cum repletione remouetur, ſymptomata etiam ut ſingultus exinanitione, ſpaſmus exinanitione, talis enim contractio quæ fit ex inanitione, non tranſit in aliud genus, nam ubicunque repletur neruus, & adhibetur humiditas, quia priuatus eſt humido nutrimentali, non radicali addita repletione reſtauratur, & ita ipſa inanitio habet cauſas, morbos, & ſymptomata, ſunt modo etiam quædam quæ pendent ab inanitione, ſed non immediate, uerbi cauſa cum ex inflãmatione ſpirituum ſequitur febris ephemera, & non eſt facta propter inanitionem, ſed propter inflãmationem ſpirituũ, præterea accidentia ipſa ſimiliter, nam quandoque propter nimiam inanitionem incidit alquis in ſincopam, ita ut inducta ſit refrigeratio poſitiua, tunc facta repletione non tollitur ſincopa, ſed oportet aliud facere, quia non immediate dependet ab inanitione, ideo non immediate tollitur cum repletione, quicunque igitur intellexerit has diſtinctiones occurret non ſolum dubitationibus recentiorum, quæ ſunt ridiculæ, ſed etiã dubitationibus Galeni quæ non ſunt ridiculæ, quando igitur dicit QVICVNQVE MORBI FIVNT EX REPLETIONE ſi intelligatis morbos, qui fiunt à repletione immediate, & per ſe, dico quòd ue=

rificatur dictum Galeni de morbis factis, & futuris, morbi enim fientes dicuntur quicunque remota cauſa efficiente in actu, remouetur & morbus fiens , facti uero morbi ſunt illi, qui remota cauſa efficiente in actu, nō remouentur illi, nam duplex eſt cauſa efficiēs morbum, exempli gratia cum fit apoſtema, & incipit calefieri locus, illa dicitur cauſa efficiens in efficientia, ſed cum iam fluxit tota materia, & factum eſt apoſtema, iam cauſa efficiens effecit, & non eſt amplius in efficientia, ſed effecit iam, & effectum apoſtema conſeruat, & illa met cauſa quæ erat efficiens in efficientia, ſi perſeuerat, habet tunc officium conſeruandi, neque minor eſt uirtus materiæ efficientis in conſeruando, quàm in efficiendo, ſicut, non minor eſt uirtus quā quærere parta tueri, morbus factus habet cauſam efficientem, non quæ efficit actu, ſed quæ effecit, & conſeruat, ſiue modo ſit morbus fiens, ſiue factus, dummodo non tranſeat in aliud genus, ille remouetur immemediate ex euacuatione, ſiue ſit extenſio facta, non amplius fiens, ſiue tota materia fluxit, & non amplius fluat, ſiue obſtructio facta, & non amplius fiat, tunc facta euacuatione, ſtatim remouetur, ſed quando tranſit in alud genus morbus, ut quando ex repletione fit putredo, tunc non curatur morbus ſola euacuatione, & immediate, ſed alio remedio indiget, fiat enim pleuritis, & inflammatio per affluxum materiæ, id quòd fit, partim factum eſt, partim fit, id quòd factum eſt, nō remouetur euacuatione, dicet ille curabitur per ſe,

& ego dico quòd curabitur à natura regulante, non ex repletione, & ex ſe, ſed a contrario facto à natura regulante.

Quoniam ſupra declaraui uigeſimum ſecundum Aphoriſmum & dixi omnia quæ pertinebant ad eius declaratio ne m, par modo eſt, ut ad uigeſimum teriũ, & uigeſimum quartum accedamus, rogati etiam a qui buſdam ſcolaribus ideo prætermiſsis illis paucis, quæ deerant uigeſimo ſecundo ad uigeſimum tertium & uigeſimum quartum iam à uobis deſideratos accedo ACVTI MORBI IN QVATVORDECIM DIEBVS TERMINANTVR SIVE IVDICANTVR circa iſtos duos Aphoriſmos attẽdatis diligenter, quia maxima indigent attentione continuatur enim Aphoriſmus hic cum ſuperioribus hunc in modum, dicebat Hipp. in Aphoriſmo decimotertio quibus fit criſis, his nox præcedẽs grauior eſt, poſtea ſubiungebat mentionem faciens de morbis acutis, ubi more ſuo ſumpta occaſione à præcedentibus. plura dixit quæ pertinebant ad criſim ipſam, modo ne aliquid indiſtinctum, & confuſum dimittatur inquit ACVTI MORBI IN QVATVORDECIM DIEBVS TERMINANTVR, pauca ſunt hæc uerba, ſed miſteria maxima, & arcana latent: ſed prius uoces declaremus, deinde miſteria. ACVTI MORBI alias dixi, qui ſint morbi acuti, ideo duobus uerbis rem expediam. morbi acuti dicuntur illi qui ſunt uelocis, & præcipitis motus, dico uelocis, & præcipitis motus,

eo quia ad ueritatem copulatiuæ ambe partes neceſſa rio ueræ ſint oportet, motus .n. uelox dicitur qui pau co tempore multum ſpatium pertranſit, motus uero præceps ultra quòd eſt uelox, habet etiam aliquid aliud, qui confertim, & ſimul mouetur, & præcipitan ter, mouetur, quemadmodum dicunt homines præcipi tes, quòd non tantum ueloci motu mouentur, ſed præ= cipitanter mouentur, quia omnia membra ſimul, & confertim mouent, & huiuſmodi motus cito termina= tur, quia uelox eſt, & quia præceps eſt, habet pericu= lum ne labatur, & præcipitetur, ideo tales morbi pe riculoſi ſunt: morbi uero ueloces, & non præcipites cito terminantur, ſed non ita periculoſi ſunt, inde eſt quòd morbi acuti, ueloces, & præcipites terminantur cum ſubita mutatione, niſi à medicis impediantur, ſicu ti fit temporibus noſtris propter præcipitium ſuum.

IN QVATVORDECIM DIEBVS eſtote at tenti, quia non intelligitur ita, ut præfixus terminus mutationis ſit decimusquartus dies præciſe, ſed uult di cere, quòd intra quatuordecim dies terminantur, ideſt non excedunt decimum quartum diem, ſiue modo in quarta, ſiue in ſeptima, ſiue in decima quarta termine tur, ſiue citius, ſiue tardius, nam non excedunt decimũ quartũ diem: hoc modo intelligitur, illud enim, in, præ= poſitiò ſignificat intra quatuordecim dies, nec miremi ni ſi loquendo de criſi, meminimus etiam de diebus cri ticis, quia non poſſumus loqui de uno, quin loquamur de reliquo, ſed debetis notare iſtud, quod dicit quatuor

decim dies, propter quandam autoritatem Hipp. quæ eſt in tertio pronoſticorum, commento quarto, ubi habet hæc. MORBI QVICVNQVE ACVTI FIVNT CVM FEBRIBVS, IN QVADRAGINTA DIEBVS TERMINANTVR hæc eſt propoſitio uniuerſalis, ergo cum hic dicat in quadraginta diebus terminantur, & in Aphoriſmo decimo quarto uidetur ſibi contradicere, propterea antiqui interpretes ante Galenum aduertentes hanc contradictionem, imaginati ſunt quandam ſolutionem, dicebant enim antiqui illi ſuper hoc loco, quamuis aſcripta ſit hæc opinio Oribaſio, qui nunquam hoc ſominauit, ut igitur concordent locum hunc, cum loco in tertio pronoſticorum, dicunt Hippocratem intellexiſſe de diebus criticis, modo dies critici in quadraginta ſunt quatuordecim hanc expoſitionem deridet Galenus, dicens de quibus criticis intelligitis, deueris ne, an de intercedentibus? ſi de ueris diebus criticis intelligitis, ſunt pauciores in quadraginta quàm quatuordecim, primus enim dies criticus eſt dies quarta, ſecũdus ſeptima, tertius, undecima, quartus, decimaquarta, quintus, decima ſeptima, ſextus, uigeſima, ſeptimus, uigeſima quarta, octauus, uigeſima ſeptima, nonus, trigeſima decimus, trigeſima quarta, undecimus, trigeſima ſeptima duodecimus, quadrageſima, ecce quod ſunt pauciores dies ueri critici, quàm quatuordecim q̧a nõ ſunt niſi duodecim, ſi uero intelligitis de diebus intercidentibus, ſunt plures quàm quatuordecim primus

mus eſt,tertia ſecundus,quarta, tertius,quinta, quartus,ſexta,quintus,ſeptima,ſextus,nona,ſeptimus,decima,octauus,undecima,nonus,decima quarta, decimus, decima ſeptima,undecimus,uigeſima,duodecimus, uigeſima prima,decimus tertius, uigeſima quarta,decimus quartus, uigeſima ſeptima,decimus quintus, trigeſima prima,decimus ſextus,trigeſima quarta,decimus ſeptimus,trigeſima ſeptima,ideo plures ſunt dies critici in tercidētes quatuordecim diebus. Veri autē critici ſunt pauciores ergo expoſitio antiquorū reprobatur.quando igitur dicitur. acuti morbi in quatuordecim diebus terminātur,præpoſitio in exponitur intra quatuordecim dies,id eſt morbus acutus uerus non excedit quatuordecim dies, quantum ſit in ſe ipſo, & intelligitur de ueris diebus criticis,non de intercidentibus, quomodo autem ſoluatur contradictio hæc, uidebitis in expoſitione Aphoriſmi,dicitur etiam terminari in quadraginta diebus,quia efficitur tropicus,& tropicus talis terminatur etiam in quatuordecim diebus,& quomodo hoc fiat intelligetis. IVDICANTVR ſcitis quod iudicari eſt criſim facere, ubi enim morbus repente & confertim immutatur,ſiue ad bonū ſiue ad malum, dicitur criſis,ſiue iudicatio à medicis,translatum uidetur eſſe à iudicijs,nam ubi imminet iudicium tunc fiunt maximæ mutationes,& motus inter litigantes, ita fit in morbis,ubi iudicationes inſtant, tunc maximi fiunt motus,& criſis,& mutationes,quæ ſunt numero ſex, ut ſuperius dixi,uel enim ad bonū, uel ad malum mu=

tantur,et ſubito,uel paulatim terminantur, uel mixte. quando ſubito terminantur, dicuntur criſes, quæ uero paulatim terminantur reiciuntur omnino à natura dierum criticorum, quæ uero mixte terminantur, dicuntur criſes mixtæ, & imperfectæ: & ita quatuor ſunt criſes tantum,duæ perfectæ,et ſimplices,duæ imperfectæ, dicitur modo quòd tales morbi in quatuordecim diebus terminantur, quæ iudicatio deſinit ſubito,uel ad bonum,uel ad malū,talis iudicatio non pertranſit quartū decimū diem,facilis eſt igitur iſta ſententia,ſed intelligere mixteria,et rationes,cur in quatuordecim diebus terminantur difficile. hactenus non didiciſtis,niſi quia eſt, ſed propter quid in quatuordecim diebus non in ſeptem, uel in undecim, uel in quatuor, non dum perſpicuum eſt, eſt igitur uidendum primo, cur ita præfixus ſit terminus iſte quatuordecim dierum,ultra quem progredi non poteſt morbus. Secundo eſt uidendum cur quidam ſunt morbi, qui licet non pertranſeant quatuordecim dies, facilius tamen,& citius terminantur, uerbi cauſa in ſeptem,uel quatuor hoc eſt cur aliqui non accedant ad quatuordecim,ſed quidam tardius, quidam uelocius terminantur,licet nō pertranſeant quartū decimū diem,hic eſtote attenti, quia hic incipit intricatio neothericorum: Galenus enim ſupponit unum, quòd unuſquiſque motus, qui fit in his corporibus inferioribus, uariatur per ſeptimanas, hoc enim aſtrologi obſeruarunt ante Galenū,quòd ſeptimanæ dierum,menſium,& annorū

maximè poſſunt in his corporibus inferioribus, ſeptimanæ enim dierũ maximas habent uires, & menſium, & annorum, ſeptimanæ autem iſtæ non capiuntur ſecundum numerum pitagoricorum, ita ut ſeptenarius numerus ſit maſculus, ſed contingit, aſpectus enim cœleſtes faciunt ſeptimanas, nam ſiue ſit ſol, ſiue luna, qui circuit zodiacum, habet ſemper in ſe diuerſos aſpectus, à quibus uarij oriuntur influxus, ſed nos quoniam ſumus medici, loquamur de noſtris diebus, ſecundũ enim uarium curſum ſolis, uel lunæ in zodiaco, uariæ etiam proueniunt influxus in his inferioribus, et hinc uariæ quoque oriuntur ſeptimanæ. Sed dicet quis, quomodo oriuntur ſeptimanæ? hoc modo oriuntur, quia aſpectus qui ſunt intra lunam & ſolem ſunt hoc modo, ut quidam ſint ſextiles, quandoque quadranguli, quandoque trigoni, ubicunque enim luna erit in ariete, & ſol in geminis, inuenietur talis aſpectus, & dicetur aſpectus ſextilis, & facit mediam ſeptimanam, & tunc luna eſt lunaris cum circulo paruo, ubi uero luna acceſſerit ad quadratum ubi ſunt quatuor ſigna, ut ſi ſit ſol in ariete, & luna ſit in cancro, tunc ſit quadratum, & erit integra ſeptimana, & tunc luna erit integra ſemiluna, quando uero luna deuenit à cancro ad leonem, tunc erit aſpectus trigonus, & luna erit curua, ad hoc ut aſcendat ad perfectum circulum, & tunc eſt dies undecima, & habet mediam ætatem ſecundæ ſeptimanæ, quando uero diſcedit à leone, et deuenit ad oppoſitionem, ad perfectũ circulum, tunc ſit integra ſe-

cunda ſeptimana, & eſt decimus quartus dies, & tunc maximæ fiunt mutationes inconiunctione, & oppoſitione diametrali, differunt tamen, quòd oppoſitio diametralis habet motus præcipites, cum ſit huius efficaciæ, ut mutationes fiunt uelociſsimæ, & facit decimum quartum diem lunæ, hinc eſt quod morbi acuti faciunt criſim in decimo quarto, cum & ipſi morbi ſint præcipitis motus, ubi uero pertranſeunt quartũ decimum diem, quia luna eſt potentior in augmento, quàm in principio, uel declinatione, nam quando tendit ad oppoſitionem potentior eſt, ergo ubi oppoſitionem pertranſit, quia fit ſegnior ideo & morbi ſegniores fiunt, & hinc eſt quod ad quadrageſimam perueniunt, ſed dicet quis ſi hoc deberet eſſe uerum, oporteret ut quiſque ſemper inciperet ægrotare inconiunctione, ſed quando incipit ægrotare in ſecunda ſeptimana, uel tertia, quomodo hoc fiet, in ſequenti lectione dicemus, & dicit Galenus quod quocunque modo quis laboret, ſemper eodem modo ſe habebit, et ſecundum aſpectus trinos, & quadratos poſſumus pronoſticare de ſalute, & morte cognita natiuitate ægri, & principio morbi, poſsimus iudicare de ſalute & morte, & in quo die moriturus ſit, & non tantum in quo die, ſed etiam in qua hora, et hoc in libello de   conſiderando igitur affectum lunæ cum ſole neceſſarium eſt, ut acuti morbi terminentur, uel ad bonum, uel ad malum, in die illa in qua maximæ fiunt mutationes, reſtat modo ſecunda dubitatio cur eſt quod quidã morbi, cũ non

tranſeant quartũ decimũ diem terminentur quidam ci-tius, quidam tardius, dico quòd hoc poteſt eſſe ratione alicuius cauſæ intrinſecæ, uel extrinſecæ, cauſæ autem intrinſecæ quæ poſſunt facere hoc, ſunt in triplici dif-ferentia, uel erunt ratione materiæ, uel ratione mem-bri, in quo continetur materia, uel ratione uirtutis re-gentis, & diſpenſantis uitam, & corpus humanum, & humores: quantum ad primum materia, aut eſt craſſa, aut uiſcida, aut ſicca, aut humida, aut calida, aut frigi-da, ſecundum diuerſitatem materiæ, quæ magis, uel minus obedit, citius & tardius terminatur, nam ma-teria calida facilior eſt ad motum, quàm frigida, un-de etiam facilius expellitur, ergo calida & ſicca faciet motum facilius, & ita raro pertranſibit ſeptimam, ſi fuerit materia illa, quæ dicitur ichor ſanguinis in quar-ta ſæpiſſime terminatur, craſſa uero materia, & me-lancolica tarde mouetur, ideo etiam tarde terminatur, ſi materiæ iſtæ miſceãtur inter ſe uariæ fiũt motiones in iſtis ſicut magis dominatur humor calidus, & ſic-cus, aut frigidus, & craſſus, & ita uariabit motus, & hoc quantum ad primam cauſam, quantũ uero ad ſe-cundam ratione membri, in qua eſt materia, dico ſi ma-teria erit in membro calido, ſicut in uenis & arterijs ratione membri calidi, etiam quòd materia alioquin ſit frigida, citius conquoquetur et expelletur quàm quan-do eſt in membrana, uel neruo, quæ membra frigida ſunt, præterea uel membrũ illud erit nobile, uel igno-bile, ſi fuerit nobile, ſicut cor, cerebrum, hepar, dico

quod etiam ſi fuerit membrum frigidũ, quia membrum tale maximè eſt conſeruatiuum uitæ, uirtus inſurgit totis uiribus ad expellendum materiam, unde ſequuntur ſubitæ mutationes, quòd non fiet ſi fuerit materia in membro ignobili, quòd ſi modo ambo concurrant, & membrum nobile ſit, & calidum, tunc fiunt ſubitæ mutationes, ut quando in prima die, ſicuti in ſinochis fit, quæ in uigintiquatuor horis terminatur, ratione uero uirtutis maximè concoctricis, quatuor enim ſunt ſed in hoc duæ potiſsimum conſiderantur, expultrix, & concoctrix, ſi cõcoctrix ualida fuerit, citiſsime fiet criſis, nam ubi ualida erit ſequetur, & ſtatim apparebit criſis, ſi autem fuerit ualida uirtus expulſiua, ſtatim apparebit criſis, & ita habetis ſolutionem duarum quæſtionum.

Difficultates circa hos Aphoriſmos ex duobus oriuntur, ex mala interpretatione eorũ, quæ Galenus dicit, et ex parte rei, nam facile eſt uidere quòd morbi acuti in quatuordecim diebus terminantur, & eorum quidam in quarta, quidam in ſeptima, quidam in undecima terminantur, & fiunt criſes, ſed propter quid hoc eſt difficile, & quantum ad primam partem ita explicabo, ut nihil poſsit dici clarius, quantum ad ſecundam nihil difficilius, ad huius rei ueritatem indagandam indigemus aſtronomia. dicebamus heri, ubi fuit declaratus Aphoriſmus, quid intelligatur per uerbum iudicari, & acceſsimus ad indagandas rationes, cur in quatuordecim diebus fiant criſes, aſsignauimus

Gale.rationem, & quia quibuſdam uiſa fuit difficilis, nunc etiam diffuſius,& clarius explicabo. dico igitur ſecundum aſtrologos,& Galenum corpora inferiora gubernari à ſuperioribus,& inter ſuperiora potiſſimè ſol, & luna oſtendunt efficaciſſimos effectus, & maximè ſecundum uarios aſpectus,quos habent in zodiaco,nam primus aſpectus eſt ſextilis, ſecundus quadratus, tertius trigonus, quartus oppoſitio, quintus coniunctio,& præcipuè quando ſol, & luna mutuos habent aſpectus fiunt mutationes uariæ,dicebat hic Galenus,quòd dum luna circuit zodiacum,facit ſeptimanas, ita quòd in qualibet ſeptimana fiunt magnæ mutationes,ac producit effectus ſuos, non quidem ſecundum numerum, ſed ſecundum aſpectus, diuidunturq́; ſeptimanæ per quatuor dies, id eſt medietatem ſeptimanæ,ut igitur res clarior fiat, ponamus quod ſol ſit in ariete,et luna coniungatur cum ariete, durabit hæc coniunctio per duodecim gradus,& quando progredietur uerſus taurum, & pertranſit ipſum excluſiue, tunc pertranſiuit tria ſigna, & fiet media ſeptimana, cum uerò ipſum taurum incluſiue pertranſit,& progreditur ad geminos excluſiue, tunc fit integra ſeptimana,& tunc habet arietem totum incluſiue, et totum taurum, geminos uero excluſiue, nam quando incipit luna ab ariete ad taurum excluſiue,fit media ſeptimana,& pertranſiuit tria ſigna,fitq́; aſpectus qui dicitur ſextilis. attingit enim tantum taurum, ubi uero pertranſit taurum incluſiue, & aſcendit ad geminos ex-

cluſiue, facit integram ſeptimanam, & fit aſpectus qui dicitur quadratus, ubi uero habet geminos incluſiue, & cancrum excluſiue fit alia media ſeptimana, cum uero à cancro deſcēdit incluſiue, & terminatur ad uirginem excluſiue, efficitur tota ſecunda ſeptimana integra, & ita tria ſigna in qualibet ſeptimana peraguntur, quando luna in ſimul cum ſole in ariete, permanebit: igitur luna per totum menſem circuit totum zodiacum, & cum deuenit ad cancrum excluſiue efficit mediam ſeptimanam, nam medietas tauri eſt media ſeptimana, tota autem ſeptimana ſunt ipſi gemini, dicit Galenus in ſeptimanis magnas eſſe mutationes, & uires, maximè in ſecunda ſeptimana, in oppoſitione, ſcilicet, nam in ſecunda ſeptimana terminatur ad libram, & ſol eſt in ariete, tria ſigna in qualibet ſeptimana ſunt, & duos dicit Galenus eſſe aſpectus, qui faciunt maximas mutationes, oppoſitio & coniunctio, ſed differunt, quia in coniunctione tardæ fiunt mutationes, ſed in oppoſitione ubi opponitur luna ſoli, fiunt ſubitæ mutationes, quia tunc maximas habent uires, quòd ſi ita eſt ut iam diximus, quòd propterea morbi acuti terminantur in quatuordecim diebus, quia breues ſunt, & acuti, & præcipites habent humores, ubi quoq; ad illos aſpectus deuenerint, deueneniūt aſpectus lunares, et ſolares, qui & ipſi ſunt præcipites, et ſubiti, ideo neceſſe eſt ut ſequatur mutatio, quia magna uis eſt in oppoſitione, ubi uero deſcendit luna, & deuenit ad quintam ſeptimanam minuit uires, quia decreuit, nam luna

dum progreditur à coniunctione ſolis, efficitur poten tior in aſpectibus, & in lumine, ſed cur iſti aſpectus ita poßint, eſt ratione angulorum, nam quidam ſunt anguli qui fiunt in aſpectu ſextili, alij qui fiunt in quadrato, alij qui fiunt in trigono, hoc autem pertinet ad mathematicos, & ita habetis rationem quare in quatuordecim diebus terminantur, ſed non habetis quare contingit, ut quandoque in ſeptima, quandoque in quarta, quandoque in nona, in undecima fiant criſes, uidetur enim quòd omnes morbi debeant terminari ad decimam quartam, cum in decima quarta maximæ fiant mutationes, dico quòd mutationes, quæ fiunt in humano corpore uelociores, uel tardiores fiunt propter cauſas, tum intrinſecas, tum extrinſecas, intrinſecæ ſunt tres, materia, locus, uirtus, agens, dixi quod materia uariatur in multitudine, craßitie, tenuitate, paucitate, frigiditate, caliditate, declaraui etiam quomodo loca nobilia faciant mutationes ſubitas, ignobilia uero tardas, præterea loca calida cito mouere, frigida tarde apta ſunt, nunc audiatis cauſas extrinſecas, quæ ſunt uel neceſſariæ, uel contingẽtes, neceſſariæ ſunt ſicuti aer, & influxus cœleſtes, contingentes ſunt uarietas in rebus ſex non naturalibus, quæ præcipitant humores alterantes corpus humanum, primo dicam de neceſſarijs: aer imprimis mutat, nam ubi calidus eſt accelerat omnes mutationes, ubi frigidus, & humidus, tardat. unde dicebat Hippocrates æſtiuas quartanas breues, autumnales longas, quam uim ad cele=

ſtes influxus dicunt aſtrologi quadrupliciter uariari, primo ſecundum aſpectus, ſecundo propter naturam ſignorum, tertio propter epicyclos, quarto propter naturam ſiderum, quoniam ad aſpectus præſupponũt fieri per ſextiles, quadratos, trigonos coniunctiones, & oppoſitiones, ſextiles quoniam per quartam partẽ cœli aſpiciunt, dicunt quod tunc maxima eſt uis amicitiæ, inimicitiæ, maleficij in aſpectibus, & ſextilem fœlicem pro ducere aſpectum, ſed imperfecte, perfectam bonitatem eſſe in trigono, inimicitiam imperfectam eſſe in quadrato, perfectam in oppoſitione, & dixi quòd maxima diuerſitas eſt in celeritate motus, in ipſis aſpectibus, nam ſi quis ægrotauerit, & accedat ad aſpectum, uerbi gratia tetragonum, erit in inimicitia, quòd ſi contingat ægrotare in tempore, in quo luna accedit ad trigonum, tunc erit in amicitia, ſecunda cauſa erat natura ſignorum. ut ſi luna iuncta fuerit cum ſigno calido, ſiue & mobili, ſiue cum ariete, tunc certe fiet uelocior mutatio, quàm quando erit in ſigno frigido, humido, aut ſicco, ut in tauro, fiet enim tunc tardus motus morborum, & criſium, tertia cauſa referebatur ad epicyclos, ut uerbi cauſa quando aliquis planeta accedit directè, tunc habet potentiam efficatiorem in concoquendo, & alterando, quàm quando retrocedit, nam quando retrocedit, tardat concoctionem, additur & quartus etiam, quæ eſt ſitus iſtorum, natura borealia magis potentia ſunt in his noſtris regionibus, quia directe nos aſpiciunt, & ita habetis omnes cauſas, tam

intrinſecas,quàm extrinſecas, ſecundum igitur ſitum erit, ubi ſunt orientalia, uel occidentalia, borealia,uel auſtralia, orientalia, & borealia ſunt potentiora, quàm occidentalia, & auſtralia,ubi uero cauſa tarditatis,et uelocitatis cõplicabuntur ſecundum dominium illarum,motus erit tardus,uel uelox,quandoque in quarta quandoque in ſeptima,quandoque in nona,quandoque in undecima,& in quartadecima terminabitur,quando uero accedunt cauſæ extrinſecæ contingentes, tunc fiunt criſes in diebus intercidentibus exempli gratia ſit humor peccãs in corpore, qui deberet ſanari in quarta accedatq; aliquod nuntium optimum,ita ut lætetur,tunc ex lætitia fortificatur uirtus, ut ſanetur in tertia,ſi ſanari debebat in quarta, & ita celeritas & tarditas criſis contingit quandoque ex cauſis extrinſecis, præterea ſi contingat quòd aliquis debeat mori in quarta,et accedat aliquod nuntium triſte,tunc accelerabitur mors, & morietur in tertia, una reſtat modo contradictio ſoluenda, Hippocrates dicit quòd acuti morbi in quatuordecim diebus terminantur:in tertio uero prognoſticorũ dicit acutos morbos in quadraginta diebus terminari, ſecundum dubium eſt,unde eſt quòd homines cum ægrotant, neque enim ægrotant uno atque eodem tempore,ita ut poſſimus accipere primam quartam, nam quidam in oppoſitione, quidam in ſextili, quidam in coniunctione ægrotant, cur igitur terminantur ad eundem terminum? Ad primum dico, quemadmodum etiam dixi-

mus ſuperius, quòd omnes mutationes criticæ ſunt in quadruplici differentia, uel enim ſubito terminantur ad mortem, uel ad ſalutem, uel ſubito quidem terminantur ad ſalutem, ſed non perficiunt ſanitatem, quoniam imperfectæ ſunt, & ita curatur ægritudo, poſtea redit, uel tantum ſubleuatur ad ſalutem, uel ad mortem, ſed non ſtatim, ſed modo huc, modo illud, quantum ad primam diuiſionem, dicimus quòd omnis morbus, qui terminatur perfecta criſi, non poteſt pertranſire quatuordecim dies, propter uarios illos aſpectus, & oppoſitiones. Quantum uero ad alios dies criticos, qui non ſunt perfecti, poſſunt terminari in quadraginta diebus, tamen non erunt niſi quatuordecim dies critici ueri, ſicut contigit de anaxione, habuit enim multas mutationes ueloces, nam erit quiſpiam ægrotans morbo acuto circa ſeptimum, uel decimumquartũ facit criſim, ſed imperfecte, unde uellet ſanari, non ſanatur tamen, & quandoque derelinquit illum febris, tamen percipit quandam grauitatem, ita ut non habeat uires, urinæ non ſunt optime concoctæ, tandem incipit à febri conualeſcere. tandem in decima ſeptima, uel uigeſima, uel quadrageſima terminatur. nunquam enim ui debitis, quod ubi fit criſis, & fiunt magni motus, quòd pertranſeat quatuordecim dies, à principio acuminis, uſque ad ſolutionem. dicuntur autem acuti decidentiæ, quia ſunt ancipites, ſed à principio acuminis motus, uſque ad ſolutionem, nunquam pertranſeunt quatuordecim dies, ſed ubi morbi pertranſeunt quadraginta

dies, ita materia fit ſegnis, & frigida, ut non amplius poßit effici acutus morbus, ſed uſque ad quadraginta dies poteſt materia habere uelocitatem motus, & alterationem, ut efficiantur acuti, ſed dicat quis, contra, ſtat ſemper idem motus cœleſtis, & aſpectus. dico quòd non ſufficiunt motus tantum cœleſtes, ſed concurrunt cauſæ etiam extrinſecæ, & intrinſicæ, & humores, & ita eſt ſedata contradictio. Quantum ad ſecundum, quando dicitur unde eſt quòd cum uarij in uarijs ægrotant temporibus, ut habeant ſemper eaſdem uires ſuarum ſeptimanarum ſicuti in lunaribus: Gal. reſpondet & dicit, quòd neceſſarium eſt, quòd unus quiſque natus ſit natus ſub aliquo aſpectu determinato, accipiamus modo ſuos aſpectus determinatos, exempli gratia. habeat quis arietem aſpectum feliciſſimum, & taurus ſit illi infœliciſsimus, certum eſt q, non tantum, quando erit æger, ſed etiam quando erit ſanus, & in omnibus ſuis operationibus, quando aries erit in oppoſitione, operationes ſuæ erunt fælices, ubi ſextam partem Zodiaci peregerit, ſextilis deuenit ab Ariete ad cancrum excluſiue, in ea quadra ſemper erit felix. ubi uero Taurus, qui eſt infelix illi, habebit ille in quadris Tauri omnes eius operationes infelices, & ſic dicatis de ſingulis quibuſque.

Propoſitum nobis fuerat tractare de criſi, & de diebus criticis, ſumpta occaſione à Galeno in uigeſimũ tertiũ, & uigeſimum quartũ Aph. huius ſecundæ particulæ, ſuper enim uigeſimo tertio Aphoriſmo egimus

de criſi,neque aliquam mentionem feci de diebus criti-
cis, niſi quatenus fuit neceſſarium, ſcitis enim quòd
ſunt relatiua,neque poteſt unum determinari ſine re-
liquo,oſtendimusq; primo quid eſſet criſis,quid nomi-
nis ipſius, deinde etiam uidimus quid rei, & in quos
terminos conſtitueretur,uidimus deinde cauſas, quare
magis fiat criſis in uno die quàm in alio, & quoniam
criſes ueræ fiunt in morbis acutis, quid eſſent morbi
acuti determinaui, & quoniam declaraui morbos acu
tos terminari in quatuordecim diebus,uidimus quomo
do terminantur & quòd non terminãtur præciſe in
quatuordecim diebus.ſed intra ipſos, ita ut non exce-
dantnumerum quatuordecim dierum,poſtea duas pro
poſuimus quæſtiones,& unam abſoluimus. primam
ſcilicet quæ erat quomodo conuenirent authoritates
Hipp.quæ erant hic,& in tertio prognoſticorum:di-
cebat hic quòd in quatuordecim diebus terminãtur, in
tertio uero prognoſticorum quòd in quadraginta die
bus,quæ authoritates uidentur opponi.dixi quòd quan
do conſideramus motiones morborum acutorum,quòd
non pertranſeunt quatuordecim dies, ſi uere conſide-
rentur motus ueri, & perfecti. ſecunda dubitatio
erat talis,quam non abſoluimus.uiſum enim fuit cau-
ſas criſium eſſe aſpectus Lunæ, & Solis in Zodiaco,
& hoc potiſsimum fieri per quadros, ubi enim Luna
pertranſit Zodiacum per quartas ipſas, fiunt ſepti-
manæ, ubi enim pertranſit. tria illa ſigna integra
& quartã attingit excluſiue, tunc fit quadra integra,

cum cauſa criſis fuerit huiuſmodi propoſita uidetur difficultas oriri, quia ſi ſupponis iſtas criſes fieri, ſicuti uideris ſupponere, ideſt ſi uerum eſt, quòd quando Luna diſcedit à coniunctione, efficitur minoidis, quæ eſt in medio ſeptimanæ, & eſt aſpectus ſextilis, ubi uero accedit ad quartum efficitur dicomos ſemilumium, & dicitur aſpectus quadratus, ſi igitur ſecundum iſtos aſpectus fiunt mutationes, propter uarietatem lunæ, cum non omnes ægrotent uno eodemq; tempore, imò quandoque quis in ſemilunio, quandoque in plenilunio, quandoque in coniunctione, non uidetur quòd ſit regula uniuerſalis: nam oporteret quòd omnes ægrotarent uno, atque eodem tempore. ſoluo & uos debetis ſcire ſicuti in alia lectione declarabatur quòd cauſæ, quæ mutant inferiora, ſunt motus cœleſtes, ſecundum ſuos aſpectus, & quoniam circulus eſt Zodiacus, & ſemper eſt eadem ægritudo, ſiue à principio ſiue in fine ægrotet aliquis, quocunque enim tempore neceſſe eſt ut Luna ſemper pertranſeat circulum illum, æque bene, & æqualiter, tam in uno, quàm in alio, & faciat ſuos aſpectus determinatos, ubi.n. qui in ariete ægrotabit, pertranſibit, & deueniet ad taurum, & erit aſpectus ſextilis, eritq; media, quarta, ubi uero deueniet ad cancrum excluſiue, erit in ſeptima ſed illud quòd decipit omnes, eſt quia accipiunt non cauſam, ut cauſam, credunt enim cauſam uariationis & mutationis eſſe lumen lunæ uarium, ſed hoc non eſt, ſed eſt aſpectus ipſius Lunæ, Galenus enim dicit, ſupponamus quòd

aliquis in natiuitate ſua habeat ſignum ſuum felicem, Arietem, Taurum uero infelicem, ita quòd feliciter in cipiat à natiuitate ſe habere, alter infeliciter, ſi exiſten te Luna in Ariete incipiat ægrotare, & deueniat ad quadraturam ſuam, tunc erit felix quadratura illa & mutatio, ſi quis modo infelicem Taurum habuerit ubi Luna acceſſerit ad Tauri quadraturam, tunc infelicem motum habebit: ſimiliter in omnibus eadem eſt ratio, bene uerum eſt, quòd ſi quis in coniunctione ægrotet, ita ut concurrat etiam lumen Lunæ, quoniam erit effi- cacior aſpectus, uidemus enim humores minui, & au- geri, modo retrocedere ad centrum, modo expandi ad circunferentiam, ratione luminis ipſius Lunæ, & hoc quantum ad quæſtionem præpoſitam, ſatis dictum de criſi pro declaratione uigeſimi tertij, ſequitur modo uigeſimus quartus.

APHORISMVS XXIIII.

SEPTENORVM *quartus eſt index.*

CONTINVATVR hic Aphoriſmus cũ ſuperiori hunc in modum, cum Hyp. egiſſet de criſi in Aphoriſmo uigeſimo tertio, conſequenter nunc agit de ſuo correlatiuo, ideſt de diebus criticis, magnũ enim campum ingreditur, & ut ordinate procedatur, primo declarabo Aphoriſmum, deinde ingrediar cam pum difficultatum de diebus criticis, inquit Hippocra tes

tes SEPTENORVM QVARTVS EST INDEX intentio Hippocratis in hoc Aphoriſmo eſt declarare ueros, & legitimos dies criticos, qui pauci ſunt intra uigeſimam diem incluſiue, ſunt enim tantum tres, ſeptima. primus, decimaquarta ſecũdus. uigeſima, tertius, & ita tres quoque ſunt ſeptimanæ, & in qualibet ſeptimana fit criſis perfecta, ſunt poſtea & alij ultra uigeſimam diem dies critici, ſed Hipp. de his non curat, quia quidquid habetis intra uigeſimam, habetis & extra per repetitionem, non aliter quàm per numeros decenarios, nam ſemper per decem numeratis, adiungendo ſemper decem cum uno, & ita uigeſima ſeptima dies erit prima dies critica, ſecunda, trigeſima quarta, tertia quadrageſima, et ita in infinitũ procedetis, idem eſt de diebus ipſis criticis, quia ubi attingitis uigeſimum diem, attingitis quidquid poteſtis quantum ad naturam ipſorum dierum criticorum, tres igitur erunt dies critici legitimi, & ita tres ſeptimanæ, & dies critici ueri habent ſuos dies indicatorios, & iſti ſunt ſuæ quartæ, nam quarta eſt indicatiua ſuæ ſeptimanæ, nam quarta indicat ſeptimã, et cũ ſecunda ſeptimana incipiat ab octaua, erit octaua indicatiua undecimæ, & cũ tertia ſeptimana incipiat à decimaſeptima erit decimaſeptima indicatiua tertiæ ſeptimanæ, hoc eſt uigeſimi diei, inquit igitur Hipp. ſeptenorum quartus eſt index, ſemper quia in qualibet ſeptimana habemus quartam indicantem, quòd probat Hippoc. per exempla particularia, ſeptenorũ quartus eſt index, ſit igi-

tur regula uniuerſalis in omnibus ſeptimanis quarta eſt indicatiua:ita quòd & in menſibus,id eſt in ſeptimanis menſium idem eſt, & forte ſi haberemus tempus, oſtenderemus, quòd idem eſt in ſeptimanis annorum, quòd eſt in ſeptimanis dierum, hoc patet de prima ſeptimana,ſecundæ ſeptimanæ octauus eſt principium,quòd rectè annotaui, quia in tertia ſeptimana non erit ita, quia decimaquarta erit principium tertiæ ſeptimanæ, ergo ſequitur quòd undecima ſit medietas ſecundæ ſeptimanæ, quia coniungitur ſecunda cnm tertia, undecimus dicit Hippocrates contemplabilis,indicans,quoniam contemplamur quartas,utrum ſit futura criſis in ſua ſeptima, rurſus uero & decima ſeptima contemplabilis, nam copulatur aliter tertia ſeptimana cum ſecunda,quàm ſecunda cum prima, nam prima & ſecunda ſunt ſeparatæ, decima quarta enim eſt finis ſecundæ ſeptimanæ, & oportet ipſam bis accipere, dies decimus ſeptimus eſt contemplabilis,& eſt tertius dies contemplabilis, quia eſt quartus,tertiæ ſeptimanæ incipiendo à decima quarta die, ipſe ſiquidem eſt quartus à decima quarta incipiendo, ſi uera eſt regula uniuerſalis, quòd ſeptenorũ quartus eſt index, noluit autem Hippocrates uigeſimam pertranſire, quia cum pertranſitis uigeſimã diem uos additis diem uigeſimam ad unum, & ita poteſtis extendere regulam uſque ad ultimum infinitum, his uiſis quærenda modo eſt ratio quare hoc ſit uerũ, quòd quartæ indicant ſeptimas,ſi intellexiſtis, quæ dixi ſu-

perius in alijs lectionibus, quòd ſeptimanæ fiunt ſecundum quartum aſpectum, incipit enim luna inſimul cum ſole ab ariete, & deuenit ad medium tauri, tunc fit quarta mediæ ſeptimanæ, & ſunt tres dies cum dimidio, ubi igitur acceßiſtis ad mediam ſeptimanam, quæ eſt quarta, habetis quadraturam, & tunc indicatur magnus motus, indicatur enim de futuro in ſeptima ſi incipiat motus, & fiat ali qualis concoctio in ea quarta, tunc ſignum eſt quòd perficietur iſte in ſeptima, hoc eſt in ſeptimana, eſt enim quædam rudis incohatio futuræ ſeptimanæ, quia eſt medietas ſeptimanæ, & medietas aſpectus quadrati, ſi modo uolumus referre cauſas iſtarum mutationum ad aſpectus lunares cum ſole, ſicut ſupponit Galenus, quæ ſuppoſita ſiquis uellet negare probata ſunt ab aſtrologis, & ita probatum eſt quare quarta ſit indicatiua ſeptimæ, attendatis modo quòd aggredimur materiam dierum criticorum, & notetis, quòd nos ſumus acturi nõ de qualibet re momentanea, ſe de re rationabili, ſi igitur uultis eſſe medici pars iſta nullo modo contemnenda eſt, neq; aliquis poteſt curare morbos, niſi ſit prognoſticus, et nemo põt prognoſticare, niſi cognoſcat dies criticos, q̃uo poteſt aliquis prognoſticare, niſi ſciat qui ſint ueri dies critici, et qui intercidentes? q; probatur, nam ſi debetis curare morbos oportet curare cognoſcendo naturam morborũ, ſed quomodo circa partem diæteticã poteſt quis uerſari niſi ſciat in quo tẽpore debeat terminari morbus, & facere ſuas mutationes,

quantum uero ad applicationem remediorũ, nunquam applicabit rectè niſi ſciat in quibus tẽporibus hoc facturum ſit, & natura deberet mouere, & in qua hora ſit ſtatus felicior, & infelicior, quòd ſiquis ſciat futuros euentus, & aliquid mali, uel boni futurũ ſit, neceſſario oportet cognouiſſe morborum naturam, nam non poteſt aliquis cognoſcere dies criticos, niſi naturam morborum, temperaturas, ætates cõſtitutionesq́; cognoſcat. nemo enim poteſt eſſe prognoſticus, niſi ſit diagnoſticus, id eſt habeat ſigna indicantia præſentem affectũ non enim differunt diagnoſticus, et prognoſticus, niſi applicatione præſentis ad præſentem, & præ ſentis ad futurum: ſed prius oportet diſcere applicare ad præſentem, deinde ad futurum, propterea oportet primo eſſe diagnoſticũ, & adiſcere artem diagnoſticam, deinde prognoſticam, ex his enim duabus partibus totus integratur habitus medicinæ, habet enim principium medicinæ ergo poteſt accedere ad artem, quando uult, ſcilicet tantum indiget inſtrumentis, quæ inſtrumenta ſunt ipſæ medicinæ & materiæ. oportet igitur prius habere habitum, & ſcientiam, deinde inſtrumenta, poſtea accedere ad praxim. dicebat enim Ariſt. quòd fruſtra eſt quærere ſcientiam, & modum ſciendi, & quando ſumus tractaturi de diebus criticis. non ſumus tractaturi de re leui, proponetur igitur quæſtio de cauſis dierum criticorum, nam aliud eſt quærere, quæ ſit cauſa criſis, & quæ ſit cauſa dierum criticorum.

Declaraui in alia lectione Aphoriſmũ uigeſimum quartum, & expoſui quantum potui, & quoniam ibi erat intentio de diebus criticis, ideo propoſui de illis dicere aliquid, & de illis agere, & oſtendi quantum materia ſit difficilis, & licet ſit difficilis, nemo tamen ueſtrum debet deterreri, quia ex lectionibus noſtris habebitis facillimum habitum ad intelligendum librum de diebus criticis. Primo igitur uidendum eſt quid nominis, id eſt quid per hoc nomen criticum importetur, eſt enim denominatiuum à criſi, id eſt in quo fit criſis, & quoniã criſis tripliciter intelligitur, pro ſubita mutatione præcedenti, pro ſolutione morbi, pro toto illo ſpacio, quòd eſt à principio uſque ad perfectam morbi ſolutionem, propterea tot modis dicetur dies criticus, quot modis dicitur criſis, aut enim erit in quo fit ſubita mutatio, aut in quo ſit ſolutio morbi, aut in quo pertranſit ſpaciũ uſque ad perfectam ſolutionẽ morbi, quãtũ ad rẽ ipſam attinet, quilibet dies poteſt dici dies criticus ad hunc ſenſum, quia in quolibet criſis põt fieri et agitatio, ſi modo conſideremus ad hunc ſenſum, q, in quolibet die poteſt fieri criſis, Hippocrates, & Galenus hoc modo non intellexerunt, ſed intellexerunt proprium diem criticum, in quo eſt aptitudo aliqua naturalis ad hoc, ut fiat criſis, & tunc dico quod non quilibet dies eſt aptus ad criſim, ſed tantum ille qui habet aptitudinem naturalem, non per accidens, ſed per ſe ad hoc, ut in eo potiſſime fiat criſis, & non in alio. iſta aũt aptitudo naturalis quid eſt? diximus quòd cri

ſis ſit magis in uno, quàm in alio, propter tres cauſas, primo propter aſpectus cœleſtes, ſecundo propter diſpoſitiones naturales in corpore exiſtẽtes, ſicut temperaturam, ætatem, & præter naturales, ſicut morbos, & alia tertia cauſa eſt, propter extrinſecus occurrentia, ſicut aerem, cibos, potus, accidẽtia animi, ab iſtis enim prouenit criſis, & de facto magis in uno die, quàm in alio. naturalis igitur habitudo ex tribus his ſumitur, quando dicimus naturalem habitudinem, dicimus naturam ordinatã, ſiue aptitudinem ordinariam, quæ plerunque euenit, ſed cum tres ſint illæ cauſæ, & in diſpoſitionibus naturalibus corporis, & præter naturam, nihil ſit certi, ſed omne uariabile, ordo autem proueniat à cœleſtibus, in his autem inferioribus omnia uariabilia, & nihil certi ſit, ergo cum in his nullus ordo, nulla certitudo, ſed omnia incerta ſint, relinquitur quòd ad conſtituendos dies criticos neceſſaria eſt aptitudo quædam naturalis, talis autem prouenit ab influxibus cœleſtibus, & ita habetis non tantum quid nominis critici, ſed etiam quid rei, modo cum habeatis conditionem neceſſario requiſitam ad dies criticos, oportet ut etiam ſciatis, quòd quidam ſunt dies critici legitimi, qui dicuntur à neothericis radicales, quidam ſpurij, qui ab iiſdem intercidentes dicuntur, omnes enim ſunt critici, ſed legitimi ſunt magis critici, ſed alij dicuntur per analogiam critici, dies autem critici legitimi ſunt, qui immediate proueniunt ab influxibus cœleſtibus, ita quòd ſemper in his fiunt cri-

ſes, niſi aliquid accidat extrinſecus, quòd ſuperet motum cœleſtium, niſi intercipiatur à materia, uel ab aliquo potenti: ſpurij uero dies dicuntur, quoniam ſicuti ſpurij, naſcuntur ex commixtione aliorum, & degenerant, quoniam habent cõmixtionem, dicuntur etiam intercidentes, quoniam cadunt inter criticos ueros, dicuntur ſpurij, quoniam habent cõditiones, quæ ad alios ſpurios pertinent. de legitimis igitur prius dicendum. dicuntur enim dies legitimi, quoniam directe, & immediate cauſantur ab influxu cœleſti, & ſunt illi qui ſunt ſub determinatis influxibus cœleſtibus, qui ſunt quadraturæ in circulo, ergo dies qui ſunt ſub quadratura dicũtur legitimi critici, talis autem eſt ſeptimus, ergo quælibet ſeptimana dicitur dies criticus legitimus, & medietas cuiuslibet ſeptimanæ, quoniam eſt aſpectus ſextilis, & cauſatur ab influxibus cœleſtibus, qui fiunt per quadraturas ſuas. Accipiamus numeros ſeptenarios. debetis enim ſcire, quòd acuti morbi in quatuordecim diebus terminantur, morbi autem qui ambigunt inter acutos, & non acutos, terminantur uſque ad uigeſimũ: ubi autem uigeſimum diem excedunt, fiunt chronici, & nullus poteſt iudicari cum excedit uigeſimum, niſi uſque ad quadrageſimum, & licet Anaxion fuerit iudicatus, hoc fuit propter recidiuam, fuit enim iudicatus in trigeſima quarta, quæ recidiua terminantur ad quadrageſimum, & ita habetis quòd tres ſeptimanæ ſeparantur à ſe, nec uullus dies intercidens erit à uigeſimo die, uſq; ad quadrage-

ſimum, legitimus, incipiamus à primo uicenario, tres enim ſunt ſeptimanæ intra numerũ uicenariũ, in primo uicenario erant tres dies critici, ueri quintus, ſeptimus, decimus quartus, & uigeſimus. Sed ipſorũ dierum criticorum quidam dicuntur declarantes: quidam indicantes & contẽplantes, primi enim ſeptinarij ordinis ſunt, tertius, ſeptimus, decimusquartus, & uigeſimus, dicuntur declarantes. Alij uero dicuntur indicantes, & contẽplantes, quoniam indicant criſes futuras, & contẽplantes, quoniam indicant ſeptimam, decimũ quartum, & uigeſimum, qui & ipſi tres ſunt. erunt igitur in quolibet uicenario ſex dies critici. nam dicebat ille quarta eſt contemplabilis dies legitima, ſed nõ eſt decernens, deinde ſeptima, quæ eſt decernens, & indicans. poſtea ſequitur undecima, quæ eſt quarta ſecundæ ſeptimanæ, eſt enim contemplabilis & ipſa, indicámq;, ſed non decernens, ſed decima quarta eſt decernens, & indicans. eſt poſtea decima tertia, quæ eſt quarta tertiæ ſeptimanæ, quæ & ipſa contemplabilis, & indicans eſt, ſed non decernens nec indicans, ſed uigeſima eſt, quæ eſt decernens, & indicans. hactenus poteſtis intelligere, qui ſint dies critici naturales ueri, & qui ſint decernentes, & indicantes, & quomodo cauſentur ab influxibus cœleſtibus, eademq́; erit ratio de omnibus uicenarij adiungendo ipſi uicenario unum, exempli gratia, uigeſima quarta erit indicans contemplans, uigeſima ſeptima decernens, & indicans, trigeſima prima indicans, trigeſima quar-

ta decernens, trigeſima ſeptima indicans, quadra-
geſima decernens, & ſic completa eſt ſpeculatio de
diebus criticis legitimis naturalibus. Reſtat modo ut
uideamus dies ſpurios intercidentes, qui ſunt com-
mixti, & quoniam ſunt commixti ideo habent affini-
tatem aliquam cum diebus criticis, approximant enim
illis quoniam habent neſcio quid influxus cœleſtis,
& cum influxus ſit debilis, & reſpiciat à longè, &
oblique illos, cum non ſint directè ſub aſpectu, ideo
non poſſunt facere motus ratione aſpectuum, niſi etiã
materia adiuuet illos, nam cum materia mouetur, &
& facit paroxyſmos, tunc coadiuuat aſpectus illos,
& ita tales dies intercidentes naſcuntur ex motu ma
teriei, & ex aſpectu cœleſti, & tales dies reperiun-
tur tantum in uicenario primo: nam alia uicenaria
non habent dies intercidentes ueros, ratio autem cur
ita ſit, erit aßignanda, ſed percurramus parum iſtos
in primo uicenario. tres enim ſunt in prima ſeptima-
na, & tres in ſecunda, duo tantum in tertia primus
igitur dies intercidens erit in prima ſeptimana dies
tertius, ſecundus dies quintus, tertius dies ſextus. in ſe-
cunda ſeptimana primus dies erit nonus, ſecundus dies
decimus, tertius dies decimus tertius, in tertia ſeptima
na primus erit dies decimus quintus, ſecundus dies deci
mus nonus, & iſti ſunt omnes dies intercidentes, qui
numero ſunt octo. Audiatis modo proportionem in-
ter iſtos, & cur tantum ſint duo in tertia ſeptimana
conſideremus. Diuidamus enim tres primos ſpurios

eſſe,eo quia ex duobus naſcebantur,ex materia ſcilicet mota, & ex influxibus cœleſtibus . ſcitis enim quòd acuti morbi ſunt materia calida , inuadit paroxyſmus in primo die, exacerbaturq; de tertio, in tertium dies igitur criticus debet tria neceſſario habere , quòd ſit paroxyſmus, ſecundo quòd in eo appareant acciden-tia,ſicut anguſtiæ,dolor capitis,& ſimilia,tertio quod ſoluatur morbus , hocerat neceſſarium ſcire . Tertia igitur dies eſt dies in qua fit motus materiæ,& paro xyſmi correſpondens primæ diei . habemus quartam iam proximam,nam in tertio die luna aſcendit ad tau rum , & à propinquat primo ſextili , neutrum enim horum per ſe poſſet facere motum,ſ. motus materiei, & motus cœleſtis , ſiue aſpectus . nam nullus per ſe aptus erat facere motum, ergo concurrentibus ambo bus fit motus, naſcitur enim ex motu materiei,& in-fluxu cœleſti ſimiliter , de die quinto eadem eſt ratio, nam in quarto die magnus fuit motus,cum fuerit ſex-tilis aſpectus,ſed potuit per ſe, accedente autem quin-ta in qua fit paroxyſmus, & motus materiei, quia fit de tertio in tertium habuit enim uim in quarta ratio-ne aſpectus ſextilis, ſuccedente poſtea motu materiei, contingit ut dies ſexta ſit critica,ſed ſpuria,ſed quid di cemus de ſexta die , non enim eſt dies paroxyſmi, eſt etiam remota à quarta ab aſpectu ſextili,& tamen in ſexta fiunt ſæpe criſes, nihilominus dicit Gal.& non ſine ratione quod eſt criſis deteſtabilis. talis eſt motus illius materiæ malignæ, nam quarta dies non eſt uere

quarta, ſed tertia cum dimidia proprie in ſexta, quoniam mouetur in die pari, mouetur uiolenter, cum in ſexta non ſit motus materiei, ergo non poteſt eſſe talis motus, niſi à cauſa maxima, & maligna materia, ideo deteſtabiles omnes ſunt, & lætales. in ſeptima autem quia obediuit in fluxibus cœleſtibus, ideo bona fit criſis, & ſalubris, eò quia obediuit, mouet quando mouendum, ceſſat quando ceſſandum tyrannus uero, ſiue ſexta omnia uiolenter, & indebite facit, ideo tyrannus dicitur. ad ſecundam ſeptimanam, primo occurrit dies nonus habet enim correſpondentiam paroxyſmi. primo enim præceßit ſeptima quæ uim habuit maximam in mutatione, mouit enim, tamen non potuit explere, ſuccedit octaua quæ eſt dies quietis, et materia non mouetur, poſtea ſuccedit nona, quæ eſt dies paroxyſmi, in qua materia mouetur, q̃a præceßit ſeptimæ motus, quæ mouit, & à motu illius ſeptimæ, et motu materiei fit criſis, in nona accedit decima, quæ habet proportionem, quàm habet ſexta, ſed non ita pernitioſa, quia non eſt ita acuta ægritudo, cum non ita citißime terminetur, in decima enim nullus fit motus, ideo caret conditione diei critici, ſed ſi mouetur, mouetur ratione deteſtabilis materiæ, quia etiam approximatur undecimæ, Accedit decimatertia quæ proxime accedit ad benignum, nã in illa fit paroxyſmus, & ſæpe in decimatartia fiunt criſes intercidentes, & forte ſunt meliores iſtæ criſes in decimatertia, quàm aliæ intercidentes: nam materia mouetur in illa die,

habet etiam quòd approximatur decime quartæ,tamē eſt ſpuria. quia naſcitur ex duobus.diuerſarum natu-rarum.reſtant modo duo alij in tertia ſeptimana,decimus quintus & decimus nonus,decimus quintus habet motum paroxyſmi, approxymatur diei decimæ quartæ,in qua fuit motus,& quando non potuit decimaquarta,ſuccedit decima quinta, & illa explet quod non potuit explere in decimaquarta, dicitur tamen ſpuria,quoniam adiuuatur à duobus.accedit decimanona,quæ habet motum paroxyſmi, & approximationem quadraturæ, quæ fit in uigeſima, & ita habetis quot ſint dies intercidentes, & quare dicantur ſpurij, & quare fiant criſes. At quærat quis cur tantum ſint duo in tertia ſeptimana dies critici intercidentes? & merito, nam ueri acuti morbi in duabus ſeptimanis terminantur,nec poſſunt eſſe acuti ueri, niſi ſint etiam furibundi, ideo etiam oportet ut materia ſit furibunda,ubi autem morbus acutus pertranſit quartūdecimū diem,iam acuties illa incipit hebeſcere,& remitti, & fit poſtea in decima quinta criſis,& decima nona,poſt autem uigeſimum diem Gal.poſuit uigeſimum primū, licet dicat hoc rarò contingere:quicquid ſit de hoc,ego non credo quod ita ſit. Archigenes uoluit,& erit eadem ratio,quòd quando erit motus paroxyſmi,& approximat uigeſima, quod fiat ſicuti in alijs ſuperioribus criſis imperfecta, & ita dies intercidentes critici, licet ego non credam quod iudicatis iſtos dies criticos, niſi de uigeſima in uigeſimam per ſeptenarios,ſed cum

dixerit Gal. dies intercidentes habere duas cauſas, ideo nonnulli imperiti, uel maligni inuehũtur in Galenum, dicentes non eſſe iſtas cauſas, quia cauſa eſt propter uicinitatem paroxyſmi, cur ergo octaua, cur duodecima non erit dies intercidens? præterea decima octaua quæ decimæ ſeptimæ approximatur, ſi approximatio igitur eſſet cauſa, iſti quoque deberent eſſe critici, & intercidentes, non aduertunt iſti quod dicebat Gal. nõ requiri tantum materiæ approximationem, ſ. paroxyſmi approximationem, ſed etiam motum aſpectus cœleſtis, propterea peccant per fallaciam compoſitionis, & diuiſionis, & hoc quantum ad dies criticos attinet dictum ſit, & quæ ſint cauſæ dierum criticorum, & qui ſint legitimi, & naturales, & qui ſpurij, & cauſas dierũ criticorum, intercidentium, & ſpuriorũ.

Vt ſeparentur clara à confuſis, imitantes Galenũ in libris de diebus criticis, qui primum, & ſecundum, in quibus ea quæ manifeſta ſunt. primo propoſuit. ultimo tertium poſuit, in quo reiecit difficultates omnes, ita quoque nos faciemus. Hactenus propoſui quæ de criſi, & de diebus criticis uidentur manifeſta, & habere cauſas ſuas, quæ comprehendi poſſunt ab his, qui aliquid aſtronomiæ habuerint ita ut omnia ſint releganda ad Aſtronomum, uidimus etiam quid ſit criſis, & eius cauſas, & quòd morbi acuti in quatuordecim diebus terminantur, & quotuplex genus dierum criticorum, & qui ſint legitimi, & qui ſint intercidentes, & ſimilia, nunc reſtat uidere, & tractare de his, in

quibus eſt aliqua difficultas, ſ. paßionibus, & accidentibus dierum criticorum, & primo quòd occurrit maxime eſſentiale diebus criticis eſt hoc, quia uidemus quoſdam pares eſſe, & quoſdam impares. uidendum igitur nunquid paritas uel imparitas aliquid faciat ad conſtituendos dies criticos, primo enim nihil uidetur conferre, quòd etiam rationibus quibuſdam probatur. prima ratio eſt hæc. quia tot uidentur pares, quot impares. ſi modo uultis uos referre ad dies pares, ego ad impares referram, uidemus enim ſeptimam, undecimã, decimam ſeptimam eſſe legitimos dies criticos, ſi uero uultis dicere maiorem uim eſſe in diebus imparibus, tunc ego dies pares referam, nam quarta, & decimaquarta ſunt dies legitimi critici. ſimiliter de intercidentibus dicendum præterea numerus ipſe, ſiue paſſiones, par, ſ. & impar eſt quoddam extrinſecus adueniens, neque enim facit perfectionem aliquam, uel imperfectionem in ſubiecto ſicuti dextrum & ſiniſtrũ. Amplius confirmatur etiam hoc authoritate Ariſt. in primo met. contra platonicos arguentis, uanũ eſſe uelle dicere nnmerum eſſe principium alicuius rei naturalis, unde etiam Gal. in fine de diebus criticis coarguit pythagoricos ponentes uim aliquam in paritate, & in imparitate, licet ſint ſeptem portæ Thebarum. circa iſtam quæſtionem debetis primo ſupponere, quòd hic agitur de numero prout eſt in rebus ipſis, non autem more mathematico, uel ut eſt in materia. iſtæ uidentur eſſe ratione deſtruentes uim imparitatis, & pa

ritatis, unde ex audacia Cornelij Celſi probatur hoc qui deridet Hippocratem ponentem uim in diebus criticis, eò quia non uidetur eſſe aliqua uis in diebus magis imparibus, quàm paribus, & ſunt etiam Argumenta Aſclepiadis, ut refert etiam Cornelius Celſus, ſed omnia ad fluxus cœleſtes referunt, in contrarium etiam uidentur eſſe rationes non minimæ, ſ. quòd non paruam habet uim paritas, & imparitas, cum impar habeat maximas uires, par autem minimas, & primũ argumentum tale eſt, & eſt argumentum ad Galenũ, dicis ò Galene quòd dies ſeptima eſt efficaciſsima omnium dierum, iſta non eſt efficaciſsima ratione influxus cœleſtis, neque ratione materiæ, ergo ratione numeri, quia ſi eſſet ratione influxuum, decimaquarta eſſet efficacior, nam aſpectus oppoſitionis eſt longè efficacior, quàm quadrati aſpectus, ſed in ſeptima eſt aſpectus quadrati, in decimaquarta aſpectus oppoſitionis, ergo maior deberet eſſe in decimaquarta efficacia, quã in ſeptima, quòd hoc non ſit ratione materiæ probatur, nam materia propter eius acumen mouetur potius in ſeptima, quàm in decimaquarta, ſed in quarta deberet magis mouere, quia eſt uirtus tunc potentiſsima, ergo nec ratione uirtutis, nec ratione influxus, nec ratione materiæ mouetur, ergo ratione numeri, ut uoluerũt pythagorici, quia in ipſa imparitate eſt aliquid Arcanum. præterea Hipp. clare in quarta particula Aph. ſexageſimo primo dicit ſebri entem ſi febris dereliquerit in diebus paribus, neceſſe eſt recidiuam fie-

ri, tantum contemnit dies pares, ergo in imparibus die bus eſt arcanum aliquòd. præterea Galenus in eo com. uolens ſaluare Hippocratem, dicit quòd ille Aph. non eſt Hipp. ſed ſi nos refellermus authoritates hoc mo do, facile omnes authoritates eſſent refellendæ, ideo nõ uidetur conueniens excuſatio, & ratio qua motus fuit Galenus ad hoc dicendum, dicit enim quòd in progno= ſticis, & in alijs libris non minus aſcribit Hipp. uim paribus, quàm imparibus, ſ. quarto, & decimo= quarto nec minus ſecunda terminari morbos, & fieri criſes, quàm in tertia, et ſeptima quomodo igitur uis, ꝙ nunc dicat, ꝙ numerus impar faciat criſes, & par faciat recidiuam? Gal. enim dicebat quòd criſis multi= pliciter dicitur, unomodo pro agitatione quæ paro= xyſmum præcedit, aliomodo pro paroxyſmo ipſo, alio modo pro ſolutione morbi, ideſt pro die illa in qua morbus ſoluitur, ſed non ita proprie dicitur criſis ſo= lutio morbi ſicuti agitatio illa præcedens motũ, & pa roxyſmũ, ſed propria criſis dicitur ubi agitatio fit, & terminus morbi inſimul, ſeparatim autem dicitur ma= gis critica dies illa in qua fit agitatio, quàm illa in qua morbus ſoluitur. his ſtantibus, licet in quartadecima fiant criſes, tamen in decimatertia ſemper fit agitatio, poſtea terminatur in die pari, ſed in die impari ſem= per fit agitatio, ergo uerum eſt quòd in die impari ſemper fit criſis uera, & liceat quartadecima dicatur dies par, ubi uniuntur duæ ſeptimanæ, ſed per ſe ſum ptæ, & ſeparatim eſt decima ſeptima, ſecundæ ſepti=

manæ

manæ dies critica, & ita impar dies. poſſumus etiam ſaluare rationem Hipp. adductam à Galeno, quòd nõ ro intelligebat per diem parem decimam quartã, nec quartã, nec uigeſimam, ſed intelligebat ſextã, uel octa uam, qui dies uere pares ſunt, præterea humores qui ſunt magis formales non ne mouentur die impari? quia & ipſe magis formalis eſt, unde pythagorici appellabant diem imparem maſculum, parem uero fœminam, & nos uidemus humores formaliores, quòd mouentur ſemper in die pari, de tertio in tertium, illi ſcilicet qui ſunt actiui, & formales, & mobiles mouentur magis in diebus imparibus, quàm in paribus, in contrarium uero omnis humor ſegnis, & tardus ad motum ſemper in die pari mouetur ſicuti pituita, & fex ſanguinis, bilis uero, & ſanguis aßimilatur igni, & aeri, propterea longe maior efficacia eſt in die impari, quàm in pari. Amplius quæ cauſa aßignaretur in ægritudinibus habentibus interualla, cur habeant maiorem efficaciã in imparibus diebus, quàm paribus? tertiana enim in ſeptem periodis terminatur, habetq; in diebus imparibus ſuos motus & dicebat, quòd idem in quartanis euenit, quòd numerantur tantum periodi, & non dies, nam hic non ſunt quartæ lunæ, nec aliquis aſpectus, ut humor biliosſus moueatur de tertio in tertium, atra bilis de quarto in quartum, ſed per ſeptimanas dierum deinde per ſeptimanas menſium, & annorum, præterea uis ſeptenarij quoquo modo poteſt refferi ad aſpectus, & quamuis

Ariſto.uideatur aliquot in locis coarguere Platonem de ui numerorum, tamen in primo cœli ipſe dixit ternarium numerum perfectißimum eſſe, & in ipſo uenerari deos, expreſſe enim magni facit imparem numerũ, quæ opinio etiam antiquis maximè probabatur & reuerebatur. præterea eſt authoritas Homeri, qui ante pitagoram fuit, & magnifacit numerum imparem. Virgilius quoque cum inquit ò terq́;, quaterq́; beati. Similiter & alij cum uolunt loqui de aliquo quòd ſit optimum, ita loquuntur, utuntur numero ternario, & impari, & nos etiam laudantes rem diuinam, ter dicimus eſſe diuinam: ita gaudemus numero impari, & ego facile aſſentiens pitagoræ, & Platoni, credo non minimam uim ineſſe diebus imparibus. quantum autem ad argumenta facta per Galenum, reſpondemus, quando dicit tot eſſe dies pares, quot impares legitimos, quod decima quarta, & ſeptima ſunt ſeptimanæ, quarta autem dies non eſt quarta, quia humor non mouetur in quarta, ſed mouetur ſecundum quadraturas, & media quadratura eſt tertia, cum aliquot horis, quantum uero ad ſecundum, quando dicit numerus eſt extrinſecus adueniens, quo nullam perfectionem, nec imperfectionem affert ſubiecto, reſpondeo ad hoc, & dico quòd numerus eſt ante formam, quòd non poſſumus probare: de numero autem matematico poteſt dici hoc, ſed non de numero, quòd eſſentialiter eſt de rebus, Galenus enim recurrit ad ſcommata, ideo cum ſuis ſcommatibus re=

maneat, nec debet decidere illos in portis thebarum, & hoc quantum attinet ad quæſtionem, ego autem dico magnam uim eſſe in diebus criticis in imparitate, & in paritate, & impares efficatiores eſſe, quàm pares, nunc accedamus ad quæſtionem deſideratiſsimam, cur ſcilicet uigeſimus dies connumeretur in die critica, ut autem ſoluatur dubitatio primo refferam opinionem Galeni, qualiſcunque illa fuerit, & ubi perfecte declarata fuerit, meam deinde ſubiungam, cur uigeſima ſit critica, & non uigeſima prima. Galenus enim imaginatur tres modos menſium, primo dicit, quòd eſt unus menſis qui dicitur συνοδικός, id eſt coniunctionalis, ſecundus peragrationis, tertius appa ritionis: ſed declaremus parum menſes. coniunctionalis eſt totum ſpacium illius temporis, quo luna diſcedit à coniunctione ſolis, facta integra reuolutione ſolem iterum aſſequitur, totum autem iſtud ſpacium quod eſt ab una coniunctione ad alteram, poſuit eſſe nouem & uiginti dies cum duodecim horis, id eſt cum media parte diei naturalis, qui continet uiginti quatuor horas, igitur dies menſis coniunctionalis ſunt uiginti nouem dies, & duodecim horæ, & iſte dicitur menſis communis lunaris, diſtinguimus enim hos menſes ſecundum coniunctionem, menſis uero peragrationis dicitur totum illud ſpacium, quo luna pertranſit totum circulum zodiaci, ab uno puncto zodiaci diſcedens, donec ad idem redeat excluſiue, ita tamen ut illud tangat, cum peragrauit enim luna totum ſpa-

tium zodiaci, & iſtud ſpacium poſuit Galenus uigeſimum ſeptimum diem, & octo horas, id eſt cum tertia parte diei naturalis, qui eſt uiginti quatuor horarum, igitur dies menſis peragrationis erunt uiginti ſeptem, & octo horæ. Sed dubitabit quiſpiam ſi luna peragrat totum zodiacum in uiginti nouem diebus, & octo horis, licet luna pertranſierit totum zodiacum in uiginti ſeptem diebus, non inuenit tamen ſolem, quia ſol non eſt amplius ſub illo ſigno, ſub quo luna reliquerat ipſum, ergo ſi uult ipſum inuenire, & cum illo coniugi, ſuperſunt adhuc dies ad congrediendum ſecum, & ita erunt uiginti nouem dies cum dimidio in menſe coniunctionali, tertius menſis dicitur menſis apparitionis, & eſt totum illud ſpacium quo luna poſt coniunctionem, iterum apparere incipit, quouſque ſub coniunctionem proximè ſequentem ad ſolem accedens occultatur, nec ulterius conſpici poteſt, (& uidete maximum ingenium hominis, ut effingeret ſibi chimeram) & totum iſtud ſpacium, quo luna eſt in apparitione, poſuit Galenus eſſe uiginti ſex dies cũ dimidio, imaginatur enim bonus Galenus, quòd quando luna uult accedere ad coniunctionem, non appareat, ſed maneat in coniunctione per tres dies, ſed in coniunctione ſunt uiginti nouem dies cum dimidio, ergo ſidematis tres dies, quia luna per tres dies manet in coniunctione, erunt uiginti ſex cum dimidio, & licet uideatur hoc uobis difficile, non poteſtis tamen intelligere libros Galeni de diebus criticis, maximè ter=

tium, niſi hæc intelligatis, totum igitur ſpatium in quo luna apparet, & poteſt facere umbram, ſunt duos dies cum dimidio, eſt poſtea & quartus menſis, qui dicitur menſis medicinalis ſecundum Galenum, ſcitis .n. menſes diuidi per ſeptimanas, diuidatis ergo, primus enim menſis habet uiginti nouem dies, & duodecim horas, ergo ſi per ſeptimanam eum diuidamus, in qualibet ſeptimana erunt ſeptem dies, & nouem horæ, menſis uero peragrationis habet uiginti ſeptem dies, & octo horas, ſi uolumus per ſeptimanas & ipſum diuidere, ſi eſſent uiginti octo dies, eſſent ſeptem dies, pro qualibet ſeptimana, ſed non ſunt niſi uiginti ſeptem, & octo horæ, deſunt igitur ſexdecim horæ ad hoc ut ſint uiginti octo dies, ſed ex quo deſunt oportet ut cuique ſeptimanæ pars ſua dematur, pars autem ſua ſunt quatuor horæ, ſcilicet quarta pars, ergo in qualibet ſeptimana erunt ſex dies, & uiginti horæ, et iſtud eſt quod dicebat Galenus tertio de diebus criticis quod deeſt dies ſextans, id eſt ſexta pars diei, quæ ſunt quatuor horæ, menſis uero apparitionis habet uiginti ſex dies cum dimidio, ſi diuidatis ipſum per ſeptimanas, primo erunt uiginti quatuor dies, & ita in qualibet ſeptimana erunt ſex dies, ſed ſuperſunt duo dies cum dimidio, qui faciunt ſexaginta horas, ſi ſexaginta horas in quatuor diuidatis, quarta pars erunt quindecim horæ, & ita in qualibet ſeptimana erunt ſex dies, & quindecim horæ, die ſuquenti habebitis tabellam.

Pollicitus fueram tabellam quatuor menſium, ſed abeſt ille qui ſcribebat, tamen habebitis exemplum, explebo quod reſtabat de diebus criticis, & in hac lectione omnes difficultates ſoluentur, ita ut admirer Galeni ingenium de quatuor menſibus, audiuiſtis tres eſſe menſes ex parte rei, primum coniunctionalem, ſecundum peragrationis, tertium apparitionis, ſed incipiamus à menſe peragrationis: qui proprie menſis dicitur, & eſt totum ſpacium illud, quo luna pertranſit totum zodiacum, & explet totum ſuum motum ab uno puncto diſcedens, & ad idem rediens, & hic menſis ponitur à Galeno, & notanter dixi ponitur, quia habet uiginti ſeptem dies cum tertia parte diei, id eſt cum octo horis, & ita quælibet ſua ſeptimana habebit ſex dies, & uiginti horas, ita quòd ſextans, id eſt ſexta pars deerit, ad hoc ut ſit ſeptem dierum, alius menſis eſt qui dicitur coniunctionis, quòd habet uiginti nouem dies cum dimidio, & eſt longius ſpacium, quàm ſpacium menſis peragrationis, ſed dicat quis, quomodo poteſt alius menſis lunaris eſſe præter iſtum, ex quo luna iam peragrauit totum zodiacum? quid aliud uis adiungere? dico, quòd & ſi luna totum zodiacum peragrauit adhuc non eſt in coniunctione cum ſole, nam diſceſit luna à coniunctione ſolis, cum eſſet ſol in ariete, & peragrauit totum zodiacum in uiginti ſeptem, & octo horis, ſol uero tranſit totum ſignum in triginta diebus, tunc ſol non erit amplius in ariete, ſed in tauro, & luna iam per-

agrauit zodiacum:ergo nõ inueniet amplius ſolem in in ariete, in quo reliquerat, ſed in tauro, ergo luna in ariete deuenit in ſex diebus, & octo horis, ſi debet pertranſire ad aliud ſignum, ad hoc ut coniungatur ſoli indiget duabus, uel tribus diebus, & ita in triginta diebus, nam oportet ut per tranſeat per treſdecim ſigna ſi debet inuenire coniunctionem ſolis, tertius menſis eſt menſis apparitionis, id eſt totum ſpacium in quo luna poteſt facere umbram, & eſt ſpacium uiginti ſex dierum cum dimidio, ita enim ſupponitur à Galeno, & conſequenter ſua ſeptimana erit ſex dierum integrorum, & quindecim horarum, quartus menſis, quem imaginatur Galenus de quo ambigunt omnes, Galenus enim uidebat lunam imprimere effectus ſuos dupliciter uno modo mediante lumine ſuo in hæc inferiora nam ſi quando eſt plena & in oppoſitione aliquis ambulauerit maximam mutationem in corpore ſentiet, præterea etiam lumen ſuum habet, quòd operatur per certos ſuos aſpectus, & quadratis, trigonis, ſextilibus, & oppoſitionibus, & coniunctionibus, qui aſpectus generantur cum uario modo ſe aſpiciunt Sol, & Luna in ſua peragratione, cum enim uideret Galenus Lunam producere ſuos effectus his duobus modis, præterea poſuit primo duos menſes primos diuerſos, peragrationis ſcilicet, & apparitionis, cum uterque neceſſarius eſſet, ut ſaluaret dies criticos, nam alius eſt terminus motus apparitionis, & alter peragrationis,

poſtea coniunxit hos duos, & ex hisduobus fecit men ſem medicinalem, qui continet uiginti ſex dies, & duas & uiginti horas: nam ſi capiatis menſem per= agrationis continet uiginti ſeptem dies & octo horas, menſes uero apparitionis continet uigeſimus ſextus dies, & duodecim horas. ſi componatis inſi= mul hos duos menſes, uigeſimum ſeptimum ſcilicet & uigeſimum ſextū faciunt, quinquageſimus tertius dies ſed habemus poſtea horas in primo, octo, in ſecun= do duodecim, & ita quinquaginta tres dies erunt, & uiginti horæ oportet modo diuidere per partes æquales, diuidantur primo quinquaginta tres dies, erunt, & uiginti ſex dies, deinde diuidas diem ſuper abundantem, & uiginti horas, medietas ſua erunt uiginti duæ horæ. ergo dimidiam horum duorum menſium erunt uiginti dies, & uiginti duæ horæ, & ita una quælibet pars habebit ui= ginti ſex dies & uiginti duas, diuidendus modo eſt iſte quartus menſis, qui eſt uiginti ſeptem dierum, & duarum & uiginti horarum, in ſuas ſeptimanas, cum ſit conſideratio apud medicos de iſto menſe, & ſi bene computetur inuenietis ſingulam ſeptimanā con ſtare, ſex diebus, et in decem & ſeptem horis cum di= midia, nam ſi diuidatis uiginti ſex dies, in quatuor partes, quarta pars erit ſex dierum, ſuperſunt po= ſtea duo dies, & uiginti duæ horæ, quæ omnes erunt ſeptuaginta horæ, & pars erit horarum decē & ſeptem, cum dimidia, ſi modo quis incipiat ægro=

tare in principio huius menſis, in die dominico. ſex dies integras habemus, & integer dies ſabati erit ſeptima dies, quando enim ad diem ueneris acceßiſtis, ad ſextum diem acceßiſtis, uſque ad diem ſabati, detrahendo de ipſo horas decem & ſeptem cum dimidia, & ita ſeptimana integra menſis medicinalis erit ex ſabato, habens horas decem & ſeptem, cum dimidia, modo ubi diuiditur dies apud medicos in partes, ſi pars inæqualis eſt, ſemper ſtat dies à parte maiori, & cum hoc ita ſit, & habemus horas decem & ſeptem cum dimidia, habemus maiorem partem, ergo dicemus totum diem ſabatinum eſſe in ea ſeptimana, poſtea habemus ſex horas cum dimidia, à quibus incipit octauus dies integer, quoniam ſumus ad decimum quartũ diem, ideo ſumus ad ſex dies integros, ſed oportet habere horas decem & ſeptem cum dimidia unde ſumantur, ſumnẽtur à die decima quarta ſed oportet modo ut reddas mihi illas ſex horas, quas accepiſti cum dimidia in die ſabati, ergo demetis ab horis decem et ſeptem cũ dimidia, ſex horas cũ dimidia, et erunt undecim horæ, quæ pars erit minor, ergo quartadecima dies addetur, & ſtabit cum tertia ſeptimana, procedamus ulterius, incipiendo à decima quarta uſque ad uigeſimum diem, habemus, ſex dies, ſed oportet demere. tresdecim horas, quas accepiſti, erunt tantum undecim horæ ipſius uigeſima diei, cui ſi adas decem & ſeptem horas cum dimidia, erunt uiginti octo horæ cum dimidia, & ita uigeſima dies & quatuor horæ cũ dimidia,

erit dies critica, & finis tertiæ ſeptimanæ, & licet ſint quatuor horæ diei cũ dimidia ipſius uigeſimus primus diei, tamen quia eſt minor pars, ergo uigeſima prima ſtabit cũ quarta ſeptimana, & ita uigeſimus primus nõ computatur inter dies criticos, poſtea incipitis à uigeſimo primo die, & ad uigeſimum ſextum diem acceditis, ex quo die habetis quatuor horas, & decem & ſeptem cum dimidia, & ſi addatis decem & ſeptem cum dimidia ad quatuor illas cũ dimidia, erunt uiginti duæ horæ, & ita uigeſima nona dies erit dies critica, & iſte eſt menſis quem Galenus ſaluat, quare uigeſima dies ſit dies critica, & non uigeſima prima & quare ſeparamus primam ſeptimanam à ſecunda, & quare ſecunda non poteſt ſeparari à tertia, ſaluat etiam quemadmodum Luna faciat ſuos motus in ægritudine, tum mediante lumine ſuo, tum mediantibus influxibus cœleſtibus, & aſpectibus, credo tamẽ neminem ueſtrum his dictis acquieſcere, ſi intelligitis, non aquieſcitis, quia falſum intelligitis, ſi uero non intelligitis non etiam acquieſcitis, nam quid habet natura agere cum imaginatione Galeni, cũ commixtione menſium confunduntur apparitiones, & aſpectus omnes, præterea quid determinas ò Galene de his de quibus determinandum non eſt? ſuponis .n. menſem apparitionis habere uiginti duos dies cum dimidio, & quod coniunctio Lunæ cum Sole ſit tridua, cum quandoque eadem die qua coniungitur ẽt appareat, quandoq; ſtet per duos dies, quòd quidem à ruſticis etiam cognoſci-

tur, quòd quandoque luna hodie coniungitur, & cras apparet. menſis apparitionis ſi ſecundum longitudinem conſideretur, ſingulo die tredecim gradus & quindecim minuta pertranſit, ſed neque hoc ſemper fit, quia quandoque reperitur luna in inferiore parte epicycli, & quando eſt proximior terræ tunc uelociſſimi motus eſt, ita ut quandoque in uno die quindecim gradus Zodiaci pertranſeat, & ita in ſex diebus totam quartam Zodiaci pertranſit, & ita in uiginti ſeptem diebus totum Zodiacum pertranſibit, quandoque uiginti octo dies non ſufficiunt: nam quando eſt in ſuperiori parte tunc tardatur motus, quod non eſt ita de ſole, cum ſol nõ habeat epicyclos, imò ſemper eodem modo mouetur, propter epicycli carentiam, præterea ſuppoſito fundamento Galeni, ſiquis in coniunctione Lunæ ægrotet, quando non eſt menſis apparitionis, nec peragrationis, (dimiſit enim ipſe menſem coniunctionis) quid fiet ſi ſub coniunctione lnnæ ægrotet? cui attribuetur actio iſta? credatis quòd Galenus nulla alia de cauſa fecit hunc menſem, niſi ut ſaluaret uigeſimam diem criticam, adorabat.n. Hippocratem ne igitur Hippocrates mentiretur, fecit hunc menſem, ſemper ubi ego potui, excuſaui Galenũ, in hoc Galenum ego excuſare non poſſum, habeatis uos ſeptimanas annorum ſemper uidebitis, quòd uigeſima prima erit ſeptennium integrum. Archigenes autem, qui fuit uir maximus, fortaſſe aliquid uidit, dicimus autem quòd Hippocrates optime dixit, cũ poſue

rit uigeſimũ diem criticum,et Archigenes 21.ſi modo uerum eſt quòd propter aſpectus lunares fiant mutationes, & tunc tertia ſeptimana erit uigeſima, uel uigeſimaprima dies,non eſt.n.idẽ ſenſus motus in circuitu Zodiaci lunæ, quandoque enim in ſex diebus integris, quandoque in ſex cum aliquot horis facit ſuas quadras, & tunc poteſt contingere ut in uigeſimo, & uigeſimo primo fiat criſis,ſed quia ferè commune ſpatium quo Luna peragrat totũ Zodiacum ſunt uiginti nouem dies cum dimidio, licet non ſit ſemper perpetuo uerum, ſi ſupponamus Lunam peragrare Zodiacum in uiginti ſeptem horis, cum tertia parte diei,ſaluabimus Hippocratem,quòd in qualibet ſeptimana erunt ſex dies, & uiginti horæ. oportet modo ut uiginti horæ ſumantur à ſeptima in ſecunda ſeptimana erit enim decima tertia dies, & horæ ſexdecim incipiendo à decima tertia die cum ſexdecim horis erit decimaquarta finis ſecundæ ſeptimanæ,quia maior pars ſtat cum die critica, incipiendo modo a decimaquarta uſque ad uigeſimam erunt ſex dies, ſed oportet modo addere uiginti horas, & ita erunt uiginti dies, & uiginti horæ, ſed ſi demas octo horas,quas accepiſti in decimaquarta,erit uigeſima dies, & duodecima horæ, & ita neque erit uigeſima dies critica, quia deſunt duodecima horæ, neque uigeſima prima quia habet plusq́; oportet, habet.n. duodecim horas amplius & ita eſtis in ancipiti, & quia diximus, quòd dies ſemper debet computari ubi maior

pars adeſt, & uidetur etiã Galenus tetigiſſe hoc in tertio de diebus criticis, dixit enim quòd ubi criſis erit in die pari, magis apparebit criſis in die uigeſima, quã in uigeſima prima quòd ſi in impari mouetur materia, tunc fiet criſis magis in die uigeſima prima quã in uigeſima, quia uigeſimus dies habet duodecim horas tantum, ubi igitur erit inclinatio materiæ, quia mouetur de die pari ad uigeſimã diem, tunc magis in uigeſima apparebit, & ita ordo eſt, quod ſecundum computationem iſtius menſis per agrationis, poterit inueniri quare dies uigeſima ſit dies critica, & quare non uigeſima prima.

Ferijs impeditus Montanus reliqua non compleuit.

Commentariorum in Hippocratis ſecundæ particulæ Aphoriſmos, finis.